

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ЧАЙКОВСЬКИЙ ОЛЕГ ВАЛЕНТИНОВИЧ

УДК 338.48-44(1-22):330.342.3:332.146.2(4 77.43)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ
В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**

Спеціальність: 051 – «Економіка»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ О.В.Чайковський

Науковий керівник:
Цвігун Інна Анатоліївна,
доктор економічних наук, професор

Кам'янець-Подільський – 2026

АНОТАЦІЯ

Чайковський О.В. Економічні засади функціонування сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка». – Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Кам'янець-Подільський, 2026.

Дисертаційне дослідження присвячене обґрунтуванню теоретичних і методичних засад функціонування сільського туризму та розробці практичних рекомендацій щодо забезпечення сталого розвитку регіону на основі підвищення рівня капіталізації територіальних ресурсів, цифровізації туристичних послуг та розвитку інтегрованих моделей управління туристичними потоками.

У роботі узагальнено теоретичні підходи до визначення економічної сутності сільського туризму та його ролі у розвитку регіональної економіки. Досліджено теоретичні засади сталого розвитку сільських територій, визначено економічні чинники функціонування сільського туризму та проаналізовано світовий досвід розвитку сільського туризму з метою визначення можливостей його адаптації в регіонах України.

Проведено оцінювання ресурсного потенціалу Хмельницької області для розвитку сільського туризму. Встановлено, що регіон володіє значним природно-рекреаційним, історико-культурним, аграрним та інфраструктурним потенціалом, який створює передумови для формування конкурентоспроможного туристичного продукту. Особливу увагу приділено аналізу Подністровського туристичного регіону та Жванецької територіальної громади.

У дисертації здійснено аналіз туристичних потоків та визначено їх вплив на розвиток територіальних громад. Доведено, що економічна ефективність туристичної діяльності визначається не лише масштабами туристичних потоків, а й рівнем інтеграції туристів у локальне економічне середовище, тривалістю їх перебування та рівнем споживання локальних послуг.

Запропоновано систему оцінювання впливу сільського туризму на розвиток територіальних громад, що базується на врахуванні туристичних потоків, податкових надходжень, рівня зайнятості населення та ефективності використання ресурсного потенціалу територій. Розроблено методіку оцінювання ресурсного потенціалу сільських територій для розвитку туризму на основі систематизації природно-рекреаційних, історико-культурних та інфраструктурних ресурсів із урахуванням рівня цифрової інтеграції та інвестиційної привабливості територій.

Удосконалено методичні засади оцінювання економічної ефективності функціонування суб'єктів сільського туризму шляхом застосування інструментів економічного аналізу, економіко-математичного моделювання та сценарного прогнозування. Запропоновано підходи до оцінювання впливу туристичних потоків на формування податкових надходжень місцевих бюджетів із використанням індексу декореляції (Id), що дозволяє виявляти структурні диспропорції між динамікою туристичної активності та фіскальними результатами розвитку територіальних громад.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці рекомендацій щодо підвищення рівня конкурентоспроможності та економічної стійкості сільських територій на основі цифровізації туристичних послуг, розвитку інтегрованих туристичних продуктів, кластерної організації туристичної діяльності та підвищення рівня капіталізації ресурсного потенціалу територій.

Обґрунтовано доцільність впровадження системи «Єдиний квиток», цифрових платформ бронювання, GIS-моніторингу туристичних потоків та розвитку локального підприємництва як складових забезпечення сталого розвитку сільського туризму в регіоні.

Ключові слова: сільський туризм, сталий розвиток, територіальна громада, регіональна економіка, туристичні потоки, ресурсний потенціал, економічна ефективність, цифровізація туристичних послуг, туристичний кластер, агротуризм, інтегровані туристичні продукти.

ABSTRACT

Chaikovskiy O.V. Economic Foundations of Rural Tourism Functioning in the Context of Sustainable Regional Development. – Qualifying scientific work as a manuscript. Dissertation for obtaining the Doctor of Philosophy degree in specialty 051 “Economics”. – Higher Educational Institution “Podillia State University”, Kamianets-Podilskyi, 2026.

The dissertation research is devoted to substantiating the theoretical and methodological foundations of rural tourism functioning and developing practical recommendations for ensuring its effective development in the context of sustainable regional development.

The study generalizes theoretical approaches to defining the economic essence of rural tourism and its role in regional economic development. The theoretical foundations of sustainable rural development are investigated, the economic factors influencing the functioning of rural tourism are identified, and the international experience of rural tourism development is analyzed in order to determine the possibilities of its adaptation in the regions of Ukraine.

An assessment of the resource potential of Khmelnytskyi region for rural tourism development has been carried out. It has been established that the region possesses significant natural-recreational, historical-cultural, agricultural, and infrastructural potential, which creates preconditions for the formation of a competitive tourism product. Particular attention is paid to the analysis of the Dniester tourism region and the Zhvanets territorial community.

The dissertation analyzes tourist flows and determines their impact on the development of territorial communities. It is proved that the financial efficiency of tourism activity depends not only on the scale of tourist flows but also on the level of tourists' integration into the local economic environment, the duration of their stay, and the level of consumption of local services.

A system for assessing the impact of rural tourism on the development of territorial communities is proposed, based on tourist flows, tax revenues, employment levels, and the efficiency of the use of territorial resource potential. A methodology for

assessing the resource potential of rural areas for tourism development has been developed on the basis of systematization of natural-recreational, historical-cultural, and infrastructural resources.

The methodological foundations for assessing the economic efficiency of rural tourism entities have been improved through the application of economic analysis tools, economic-mathematical modeling, and scenario forecasting. Approaches to assessing the impact of tourist flows on the formation of local budget tax revenues have been proposed.

The practical significance of the obtained results lies in the development of recommendations for increasing the competitiveness and economic sustainability of rural territories based on the digitalization of tourism services, the development of integrated tourism products, cluster organization of tourism activities, and increasing the capitalization level of territorial resource potential. The expediency of implementing the “Single Ticket” system, digital booking platforms, GIS monitoring of tourist flows, and the development of local entrepreneurship as components of ensuring sustainable rural tourism development in the region has been substantiated.

Keywords: rural tourism, sustainable development, territorial community, regional economy, tourist flows, resource potential, economic efficiency, digitalization, territorial development, tourism cluster, agritourism.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Статті у наукових виданнях, що індексуються в міжнародних наукометричних базах Web of Science та Scopus

1. Ivanyshyn V., Bialkovska O., Chaikovskiy O., Semenyshyna I. Assessment of reserved areas for sustainable ecotourism in Khmelnytskyi region, Ukraine. *Grassroots Journal of Natural Resources*. 2022. Vol. 5. № 4. P. 52–65. DOI: <https://doi.org/10.33002/nr2581.6853.050404>.

Статті у наукових фахових виданнях України

2. Чайковська О. В., Чайковський О. В. The weekend tour as the prospective trend of rural development. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2024. № 42. С. 64–68. DOI: <https://doi.org/10.37406/2706-9052-2024-1.9>.

3. Чайковська О. В., Чайковський О. В. Prospects for green pilgrimage in the Khmelnytskyi region: the role of digital technologies in the development of the comiuno podolico. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2025. № 2(47). С. 160–165. DOI: <https://doi.org/10.37406/2706-9052-2025-2.22>

4. Цвігун І. А., Чайковський О. В. Економічне моделювання впливу якірних об'єктів на фіскальну ефективність сільського туризму в умовах тінізації ринку. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2026. № 29. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19970173>.

5. Цвігун І. А., Чайковський О. В. Оцінка економічної ефективності мультимодальних турпродуктів у фінансовій стратегії територіальних громад. *Агросвіт*. 2026. № 8. С. 110–115. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2026.8.110>.

Статті у періодичних виданнях держав Організації економічного співробітництва та розвитку та/або ЄС

6. Bialkovska O., Chaikovskiy O. Research on the improvement of rural resorts in Ukraine. *Turystyka I Rozwój Regionalny*. 2022. № 18. P. 15–22. DOI: <https://doi.org/10.22630/TIRR.2022.18.14>.

Матеріали науково-практичних конференцій

7. Chaikovskiy O. The main forms of saving and rational use of fuel and energy resources. *Ефективне використання енергії: стан і перспективи* : зб. наук. пр. II Всеукр. студент. наук.-практ. конф. (м. Кам'янець-Подільський, 11 листоп. 2022 р.). Кам'янець-Подільський, 2022. С. 236–238.
8. Chaikovskiy O. Development of rural tourism as a tool for ensuring sustainable development and enhancing the competitiveness of the national economy in the context of globalization. *Сучасні виклики та перспективи розвитку економіки, підприємництва та торгівлі* : матеріали Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Кам'янець-Подільський, 30 квіт. 2025 р.). Кам'янець-Подільський : Подільський державний університет, 2025. С. 246–250.
9. Чайковський О. В. Туризм як інструмент реабілітації та оздоровлення на прикладі Кам'янець-Подільського району. *Актуальні проблеми управління та адміністрування: теоретичні і практичні аспекти* : матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. науковців та здобувачів вищої освіти (м. Кам'янець-Подільський, 15 трав. 2025 р.). Кам'янець-Подільський : Подільський державний університет, 2025. С. 507–510.
10. Чайковський О. В. Digital transformation of educational services: new business models of higher education in the context of schooling virtualisation. *Освітній простір XXI ст.: виклики та перспективи* : зб. наук. праць I Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Кам'янець-Подільський, 23 квіт. 2025 р.). Кам'янець-Подільський : Подільський державний університет, 2025. С. 51–53.
11. Chaikovskiy O. Smart tourism and digitalization of tourist destinations in Kamianets-Podilskyi. *Інноваційний потенціал сучасної освіти та науки* : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Кам'янець-Подільський, 11 квіт. 2025 р.). Кам'янець-Подільський : ЗВО «ПДУ», 2025. С. 240–244.
12. Chaikovskiy O. Control and analytics in managing the sustainable development of rural tourism enterprises. *Актуальні проблеми бухгалтерського обліку, аналізу, контролю й оподаткування в Україні в контексті сучасних викликів глобалізації* : зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф. науковців та

здобувачів вищої освіти (м. Кам'янець-Подільський, 6 листоп. 2025 р.) / за наук. ред. А. Івановської. Кам'янець-Подільський : ЗВО «ПДУ», 2025. С. 229–232.

13. Chaikovskiy O. V. Rural tourism as a platform for the implementation and popularization of bioenergy and bioeconomy. *Альтернативні джерела енергії в контексті розвитку “зеленої” економіки* : матеріали IV Міжнар. круглого столу (м. Кам'янець-Подільський, 27 травня 2025 р.). Кам'янець-Подільський : ЗВО «ПДУ», 2025. С. 16–18.

Зміст

ВСТУП	11
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	22
1.1. Економічна сутність сільського туризму як ендогенного чинника регіонального розвитку	22
1.2. Концептуальні засади сталого та резильєнтного розвитку сільських територій	32
1.3. Світовий досвід функціонування моделей сільського туризму та можливості їх адаптації в Україні	50
Висновки до розділу 1	67
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ	69
2.1. Ресурсний потенціал і тенденції розвитку сільського туризму Хмельницької області	69
2.2. Аналіз туристичних потоків та їх впливу на соціально- економічний розвиток територіальних громад	80
2.3. Методика інтегрального оцінювання адаптаційної стійкості сільських туристичних дестинацій	94
Висновки до розділу 2	103
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ТА ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ	104
3.1. Інноваційні інструменти та цифрові технології розвитку сільського туризму	104
3.2. Економічні умови забезпечення конкурентоспроможності та екологічної стійкості сільських територій	120
3.3. Стратегічні сценарії розвитку сільського туризму та прогнозування його впливу на економічний розвиток регіону	131
Висновки до розділу 3	157
ВИСНОВКИ	160
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	163
ДОДАТКИ	185

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВПО – внутрішньо переміщені особи

МСОП - Міжнародний союз охорони природи (англійською — *IUCN, International Union for Conservation of Nature*).

ПЗФ - природно-заповідний фонд

НПП - національні природні парки

РЛП - регіональний ландшафтний парк

ІТР - індексу туристичного розвитку

К-ПДІМЗ - Кам'янець-Подільський Державний історичний музей-заповідник

UNWTO – Всесвітня туристична організація (World Tourism Organization)

АПК – аграрно-промисловий комплекс

ЦСР - Цілі сталого розвитку

ЦНАП – Центр надання адміністративних послуг

ТГ – територіальна громада

СТГ – сільська територіальна громада

ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю

КЗ ДМР – Комунальний заклад Дунаєвецької міської ради

СЗТ – сільський зелений туризм

ІоТ – (з англ. *Internet of Things*) — Інтернет речей

Big Data — Великі дані

HoReCa - це аббревіатура, що позначає сегмент індустрії гостинності, який складається з перших літер англійських слів: Hotel (готель), Restaurant (ресторан), Cafe/Catering (кафе/кейтеринг)

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю пошуку ефективних механізмів забезпечення сталого розвитку регіонів на основі раціонального використання ресурсного потенціалу сільських територій. В умовах структурних трансформацій економіки, посилення міжрегіональної конкуренції, воєнних викликів та зростання ролі локальних форм господарювання сільський туризм набуває важливого значення як інструмент активізації економічної діяльності, диверсифікації доходів населення та підвищення рівня соціально-економічної стійкості територіальних громад.

Хмельницька область володіє значним природно-рекреаційним, історико-культурним та етнографічним потенціалом для розвитку сільського туризму. Наявність унікальних природних комплексів, об'єктів культурної спадщини, рекреаційних ресурсів та вигідного географічного розташування формує передумови для розвитку конкурентоспроможного туристичного продукту. Водночас значна частина локальних ресурсів залишається недостатньо інтегрованою в економічний простір регіону, що обмежує рівень їх капіталізації та знижує ефективність впливу туристичної діяльності на розвиток місцевої економіки.

Особливої актуальності проблема набуває в умовах воєнних та післявоєнних трансформацій, коли посилюється потреба у зміцненні економічної стійкості територіальних громад, підтримці локального підприємництва та формуванні нових джерел доходів населення. За таких умов сільський туризм виступає не лише видом туристичної діяльності, а й важливим інструментом економічної адаптації сільських територій, підтримки самозайнятості населення та розвитку локальних економічних систем.

Водночас активізація туристичної діяльності супроводжується необхідністю дотримання принципів сталого розвитку, що передбачає збалансоване поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів. Неefективне використання туристично-рекреаційних ресурсів, нерівномірність

розвитку туристичної інфраструктури та зростання антропогенного навантаження на природні території можуть негативно впливати на довгострокову конкурентоспроможність регіону та стан його природно-ресурсного потенціалу.

Сучасний етап розвитку сільського туризму характеризується активним впровадженням цифрових технологій, інтегрованих туристичних продуктів та нових моделей управління туристичними потоками. Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання цифровізації туристичних послуг, оцінювання економічної ефективності функціонування суб'єктів сільського туризму, визначення впливу туристичних потоків на формування податкових надходжень місцевих бюджетів, а також забезпечення ефективної інтеграції локальних виробників у туристичну інфраструктуру регіону.

Питання розвитку сільського туризму та його впливу на соціально-економічний розвиток територій досліджувалися у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема О. Бейдика [6], М. Мальської та Ю. Зінька [75], Н. Кудли [70], О. Саковської [122], І. Тищук та О. Ільїної [140], М. Жибак і Г. Христенко [39], І. Мовчан та В. Харченко [83], Л. Чорнобай [161] та інших дослідників.

Водночас сучасний етап розвитку галузі характеризується активним впровадженням цифрових технологій, інтегрованих туристичних продуктів та smart-підходів до управління туристичними потоками, що потребує формування нових методичних підходів до оцінювання ефективності функціонування сільського туризму.

Попри значну кількість наукових праць, недостатньо дослідженими залишаються теоретичні та методичні засади формування інтегрованих моделей управління туристичними потоками, оцінювання рівня капіталізації ресурсного потенціалу територій, використання цифрових платформ у системі сільського туризму та забезпечення економічної стійкості територіальних громад в умовах воєнних і післявоєнних трансформацій.

Необхідність поглиблення теоретичних і методичних засад функціонування сільського туризму, оцінювання його економічної ефективності, розвитку цифрових механізмів управління туристичними потоками та обґрунтування практичних підходів до забезпечення сталого розвитку регіону визначили вибір теми дисертаційного дослідження, його мету, завдання та логіку побудови.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до напрямів науково-дослідної роботи Навчально-наукового інституту бізнесу і фінансів ЗВО «Подільський державний університет» та є складовою частиною наукових тем: «Формування стратегії та пріоритетів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0114U007032) Навчально-наукового інституту бізнесу і фінансів та «Удосконалення системи управління розвитком суб'єктів господарювання та сільських територій» (номер державної реєстрації 0123U103852), що виконується на кафедрі обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу.

У межах виконання зазначених наукових тем автором досліджено теоретичні та методичні засади функціонування сільського туризму, здійснено оцінювання його впливу на розвиток територіальних громад та обґрунтовано практичні підходи до забезпечення сталого розвитку регіону на основі підвищення рівня капіталізації ресурсного потенціалу сільських територій, цифровізації туристичних послуг та розвитку інтегрованих моделей управління туристичними потоками.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розвиток теоретико-методичних засад функціонування сільського туризму та обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення його економічної ефективності в умовах сталого розвитку регіону на основі цифровізації туристичних послуг, капіталізації ресурсного потенціалу територій та зміцнення економічної стійкості територіальних громад.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі завдання:

– узагальнити теоретичні підходи до визначення економічної сутності сільського туризму та обґрунтувати його роль у забезпеченні сталого розвитку й економічної стійкості територіальних громад;

– дослідити теоретико-методичні засади сталого розвитку сільських територій та визначити економічні, екологічні й соціальні чинники функціонування сільського туризму в умовах сучасних трансформаційних процесів;

– проаналізувати міжнародний досвід розвитку сільського туризму та обґрунтувати можливості адаптації ефективних зарубіжних практик до умов регіонального розвитку України;

– оцінити ресурсний потенціал Хмельницької області для розвитку сільського туризму та визначити напрями його економічної капіталізації в умовах цифрової трансформації та воєнних викликів;

– дослідити динаміку туристичних потоків, особливості функціонування суб'єктів сільського туризму та їх вплив на соціально-економічний розвиток територіальних громад і формування місцевих бюджетів;

– розробити методичний підхід до інтегрального оцінювання адаптаційної стійкості (резильєнтності) територіальних громад та здійснити їх кластеризацію за рівнем розвитку сільського туризму;

– удосконалити підходи до оцінювання економічної ефективності функціонування сільського туризму шляхом використання економіко-математичних методів, індексу декореляції туристичних потоків і фіскальних надходжень та економетричного моделювання;

– обґрунтувати інноваційні інструменти розвитку сільського туризму на основі цифровізації туристичних послуг, впровадження технологій smart tourism, GIS-моніторингу та інтегрованого цифрового туристичного простору;

– розробити стратегічну матрицю смарт-спеціалізації територіальних громад та сценарії розвитку сільського туризму в Хмельницькій області до 2030 року;

– здійснити прогнозування впливу розвитку сільського туризму на економічний розвиток регіону та обґрунтувати практичні рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності, фінансової стійкості та інвестиційної привабливості територіальних громад.

Об’єкт дослідження – процеси функціонування та розвитку сільського туризму в системі сталого розвитку регіону.

Предмет дослідження – сукупність економічних відносин, теоретико-методичних підходів та практичних механізмів забезпечення економічної ефективності, конкурентоспроможності та адаптаційної стійкості сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, застосування яких забезпечило обґрунтованість, системність та достовірність отриманих результатів.

Для дослідження теоретичних засад функціонування сільського туризму та його ролі у забезпеченні сталого розвитку регіону використано методи теоретичного узагальнення, системного аналізу, порівняння, наукової абстракції та структурно-логічного аналізу.

При оцінюванні ресурсного потенціалу сільських територій, визначенні передумов розвитку сільського туризму та аналізі локальних економічних систем застосовано економіко-статистичні методи, методи аналізу і синтезу, групування, порівняльного аналізу та елементи GIS-моніторингу.

Для дослідження динаміки туристичних потоків, оцінювання економічної ефективності функціонування суб’єктів сільського туризму та визначення їх впливу на розвиток територіальних громад використано методи економічного аналізу, статистичного узагальнення, економетричного моделювання та індексного аналізу. Зокрема, для оцінювання структурних диспропорцій між динамікою туристичних потоків та податковими надходженнями застосовано індекс декореляції (Id).

Прогнозування перспектив розвитку сільського туризму та оцінювання ефективності реалізації стратегічних напрямів розвитку здійснювалися із застосуванням методів сценарного аналізу, екстраполяції трендів та дисконтування грошових потоків із використанням показників чистої приведеної вартості (NPV) та індексу прибутковості (PI).

Для обґрунтування практичних рекомендацій щодо цифровізації туристичних послуг, функціонування системи «Єдиний квиток» та інтеграції локальних виробників у туристичну інфраструктуру використано методи системного підходу та моделювання інтегрованих туристичних сервісів.

Інформаційну базу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних науковців з питань економіки туризму, сталого розвитку та регіональної економіки, статистичні матеріали Державної служби статистики України, Державного агентства розвитку туризму України, Головного управління статистики у Хмельницькій області, аналітичні матеріали міжнародних організацій, зокрема UN Tourism (UNWTO), OECD, WTTC, Світового банку, а також результати власних досліджень автора.

Наукова новизна отриманих результатів Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретико-методичних засад та розробленні практичних рекомендацій щодо забезпечення економічної ефективності функціонування сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону.

вперше:

– розроблено методичний підхід до інтегрального оцінювання адаптаційної стійкості (резильєнтності) сільських туристичних дестинацій, який базується на системі взаємопов'язаних економічних, туристичних, інституційних, інфраструктурних та цифрових індикаторів. На відміну від існуючих підходів, запропонований підхід дозволяє не лише оцінити поточний стан розвитку сільського туризму, а й побудувати векторну модель резильєнтності територіальних громад, здійснити їх кластеризацію за рівнем адаптаційної стійкості та визначити прогностичні траєкторії розвитку туристичних дестинацій в умовах зовнішніх викликів;

– запропоновано індекс дезкореляції туристичних потоків та фіскальних надходжень (Id), який дає змогу кількісно оцінювати розрив між динамікою туристичної активності та бюджетними результатами функціонування туристичних дестинацій. На відміну від традиційного аналізу туристичних потоків, цей індекс дозволяє виявляти приховані дисбаланси між кількістю відвідувачів і фінансовою віддачею туризму, ідентифікувати ознаки латентності ринку та оцінювати ефективність детінізації туристичних послуг;

– розроблено стратегічну матрицю смарт-спеціалізації та селективних дорожніх карт розвитку сільського туризму для територіальних громад Хмельницької області. Її відмінність полягає у поєднанні результатів інтегрального оцінювання резильєнтності, кластеризації громад та сценарного прогнозування розвитку туристичного сектору до 2030 року. Це дозволяє обґрунтовувати різні управлінські сценарії для громад із високим, середнім і критичним рівнем стійкості.

удосконалено:

– методичний підхід до оцінювання економічної ефективності функціонування сільського туризму шляхом включення коефіцієнта утримання туриста (L), який характеризує здатність територіальної громади не лише залучати туристів, а й забезпечувати їх триваліше перебування, споживання локальних послуг та формування доданої вартості всередині громади. Це дозволяє перейти від оцінювання кількості туристів до оцінювання якості їх економічної інтеграції в локальне середовище;

– економетричний інструментарій оцінювання фіскальної ефективності туристичних дестинацій на основі моделі залежності бюджетних надходжень від туристичного потоку, коефіцієнта утримання туриста та рівня тінізації туристичного ринку. На відміну від лінійного аналізу впливу туристичних потоків, запропонована модель враховує як стимулюючі, так і деструктивні чинники формування доходів місцевих бюджетів;

– науково-методичні підходи до формування інтегрованого цифрового туристичного простору територіальної громади, які передбачають поєднання

GIS-моніторингу, цифрових платформ, електронних сервісів, QR-навігації та механізмів координації туристичних потоків у межах єдиного інформаційного середовища. Це забезпечує підвищення прозорості туристичного ринку, оптимізацію туристичних потоків та посилення взаємодії між суб'єктами туристичної діяльності, локальними виробниками й органами місцевого самоврядування;

– підходи до оцінювання енергоресурсного потенціалу сільських територій через запропонований алгоритм ЕОЕР, який інтегрує енергетичні, екологічні та економічні параметри розвитку громади. Його використання дозволяє обґрунтовувати напрями підвищення екологічної стійкості, енергоефективності та інвестиційної привабливості сільських туристичних дестинацій.

дістали подальшого розвитку:

– теоретичні положення щодо ролі сільського туризму як інструменту забезпечення економічної стійкості територіальних громад в умовах воєнних викликів та структурних трансформацій регіональної економіки. Доведено, що сільський туризм може виконувати функцію локального стабілізатора економічної активності, диверсифікації доходів населення та підтримки малого підприємництва;

– підходи до обґрунтування конкурентоспроможності сільських територій на основі поєднання принципів сталого розвитку, цифровізації туристичних послуг, екологічно орієнтованого використання ресурсного потенціалу та кластерної взаємодії суб'єктів локальної економіки;

– методичні підходи до сценарного прогнозування розвитку сільського туризму на регіональному рівні, які базуються на поєднанні кластеризації територіальних громад, принципів смарт-спеціалізації, прогнозування туристичного збору та оцінювання мультиплікативного впливу туристичної діяльності на економіку регіону;

– практичні рекомендації щодо впровадження інструментів smart tourism, Smart Village, інтегрованих цифрових туристичних продуктів та кластерної організації туристичної діяльності як чинників підвищення фінансової стійкості,

інвестиційної привабливості та довгострокової конкурентоспроможності територіальних громад.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробці практичного інструментарію та науково обґрунтованих рекомендацій, які можуть бути використані у вдосконаленні стратегій розвитку регіональних, місцевих та сільських територіальних громад в контексті сталого розвитку сільського туризму, а також у навчальному процесі при підготовці здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр» спеціальності С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини». Наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження були розглянуті, отримали позитивну оцінку і прийняті для практичного використання Відділом культури, туризму, молоді та спорту Слобідсько-Кульчієвецької сільської ради Кам'янець-Подільського району (10.01.2026, № 131), відділом освіти, культури, туризму, молоді та спорту Орининської сільської ради Кам'янець-Подільського району (24.04.2026 № 28), Жванецькою сільською радою Кам'янець-Подільського району (довідка від 09.04.2026 р. №87), Кам'янець-Подільською районною радою Хмельницької області (довідка від 09.04.2026 р. №68/01-27), Навчально-реабілітаційним закладом вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут» (кафедра публічного управління, менеджменту та інклюзивної економіки імені В. Слободяна) (довідка від 03.04.2026 р. №244).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, викладені в дисертації, отримані автором самостійно та відображені у відповідних наукових публікаціях. У роботі використано виключно ті ідеї, положення та висновки співавторських праць, що є результатом безпосередніх досліджень здобувача.

Апробація результатів дисертації.

Основні положення, теоретичні висновки та практичні рекомендації дисертаційної роботи доповідалися та апробувалися на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, круглих столах та галузевих форумах, серед яких:

Міжнародні науково-практичні конференції та круглі столи:

- X Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми управління та адміністрування: теоретичні і практичні аспекти» (м. Кам'янець-Подільський, 15 травня 2025 р.);

- X Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми бухгалтерського обліку, аналізу, контролю й оподаткування в Україні в контексті сучасних викликів глобалізації» (м. Кам'янець-Подільський, 6 листопада 2025 р.);

- II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Інноваційний потенціал сучасної освіти та науки» (м. Кам'янець-Подільський, 11 квітня 2025 р.);

- I Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Освітній простір XXI століття: виклики та перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 23 квітня 2025 р.);

- IV Міжнародний круглий стіл «Альтернативні джерела енергії в контексті розвитку “зеленої” економіки» (м. Кам'янець-Подільський, 27 травня 2025 р.);

- Міжнародна науково-практична конференція «Стратегії сталого розвитку: економіка, бізнес та ефективне управління» (м. Кам'янець-Подільський, 15 квітня 2026 року).

Всеукраїнські науково-практичні конференції:

- Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Сучасні виклики та перспективи розвитку економіки, підприємництва та торгівлі» (м. Кам'янець-Подільський, 30 квітня 2025 р.);

- II Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Ефективне використання енергії: стан і перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 11 листопада 2022 р.).

Участь у практичних інвестиційних та галузевих форумах:

- Podillia Investment Summit (м. Кам'янець-Подільський, 03–04 жовтня 2025 р.);

- Форум регіональних лідерів Хмельниччини (м. Хмельницький, 24 вересня 2024 р.);

- II Інвестиційний форум у Староушицькій громаді (сmt Стара Ушиця, 29 серпня 2023 р.);
- Туристичний форум-ярмарок «Ринок крафтових продуктів: інструменти розвитку та просування» (м. Кам'янець-Подільський, 28 квітня 2023 р.);
- Спеціалізований тренінг «Подільська кухня як гастрономічний магніт» (м. Кам'янець-Подільський, 26 травня 2023 р.).

Публікації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 13 наукових праць, з яких: 1 стаття – у науковому виданні, що індексується у міжнародних наукометричних базах Scopus/Web of Science, 4 статті – у наукових фахових виданнях України категорії Б, 1 стаття – у міжнародному науковому виданні, 7 публікацій – у матеріалах і тезах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 205 сторінок. Основний текст викладено на 162 сторінках. Дисертація містить 44 таблиць, 22 рисунків, 8 додатків. Список використаних джерел налічує 199 найменувань.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІЙ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ

1.1. Економічна сутність сільського туризму як ендogenous чинника регіонального розвитку

В умовах трансформації регіональної економіки сільський туризм набуває важливого значення як один із перспективних напрямів активізації соціально-економічного розвитку сільських територій. Його функціонування сприяє диверсифікації джерел доходів населення, розвитку малого підприємництва, підвищенню рівня зайнятості та формуванню додаткових надходжень до місцевих бюджетів. У зв'язку з цим сільський туризм дедалі частіше розглядається не лише як форма туристичної діяльності, а як важливий елемент регіональної економічної системи та чинник ендogenous розвитку територій [60; 70; 120].

Особливого значення набуває пошук ефективних механізмів забезпечення економічної стійкості та адаптивності територіальних громад в умовах зростання зовнішніх ризиків і невизначеності. У цьому контексті сільський туризм виступає одним із інструментів розвитку локальної економіки, оскільки дозволяє залучати до господарського обороту природні, історико-культурні, підприємницькі та людські ресурси територій, формуючи локальні ланцюги створення доданої вартості [131;92;80].

Для України розвиток сільського туризму є особливо актуальним з огляду на значний природно-рекреаційний, етнокультурний та аграрний потенціал сільських територій. Використання зазначених ресурсів створює передумови для формування конкурентоспроможного туристичного продукту, розвитку локального підприємництва, зміцнення фінансової спроможності територіальних громад та підвищення ефективності використання внутрішнього ресурсного потенціалу регіонів.

Водночас на сучасному етапі воєнних та післявоєнних трансформацій економіки роль сільського туризму суттєво змінюється. Поряд із традиційними рекреаційними та культурно-пізнавальними функціями він дедалі більше виконує функції економічної адаптації територій, підтримки самозайнятості населення, інтеграції внутрішньо переміщених осіб, розвитку ветеранського підприємництва та формування передумов для післявоєнного відновлення громад [67; 25; 3].

За таких умов сільський туризм доцільно розглядати не лише як складову туристичної індустрії, а як ендогенний чинник регіонального розвитку та один із механізмів забезпечення економічної резильєнтності територіальних громад. Саме здатність сільського туризму активізувати внутрішні ресурси території, забезпечувати диверсифікацію доходів населення та підтримувати економічну активність в умовах кризових викликів визначає його стратегічне значення для сталого розвитку регіонів.

Різноманітність функцій сільського туризму та багатогранність його впливу на розвиток територій зумовили формування різних наукових підходів до трактування його сутності. У сучасних дослідженнях сільський туризм розглядається як багатофункціональне соціально-економічне явище, що поєднує підприємницьку діяльність, використання ресурсного потенціалу територій, розвиток місцевих громад та формування доданої вартості в регіональній економіці.

У сучасній економічній науці дослідження сільського туризму потребує відходу від його спрощеного трактування як форми відпочинку або додаткового джерела доходів сільського населення. В умовах системних економічних, інфраструктурних та безпекових викликів, зумовлених воєнними і трансформаційними процесами, виникає необхідність переосмислення економічної природи цього сектору. Сільський туризм доцільно розглядати як складну соціально-економічну систему, що охоплює сукупність виробничих, розподільчих, обмінних і споживчих відносин, які виникають між суб'єктами

ринку в процесі використання, відтворення та капіталізації локального ресурсного потенціалу територій.

Дослідження сільського туризму крізь призму теорії ендogenous розвитку регіональних систем дозволяє стверджувати, що він виступає одним із чинників внутрішнього економічного зростання територій. Його розвиток базується на залученні до господарського обороту місцевих природних, культурних, аграрних, підприємницьких та людських ресурсів, які раніше використовувалися фрагментарно або недостатньо ефективно. До таких ресурсів належать приватний житловий фонд, агрооселі, сімейні трудові ресурси, етнокультурна спадщина, традиційні ремесла, локальні гастрономічні продукти та природно-рекреаційний потенціал територій. Саме їх капіталізація забезпечує формування доданої вартості, розвиток підприємництва та зміцнення фінансової спроможності територіальних громад.

Вагомий внесок у розвиток теоретичних засад сільського туризму зробили О. Бейдик [6], М. Мальська [76], В. Кифяк [60], Н. Кудла [70], М. Рутинський [120], Ю. Зінько [121], О. Саковська [122] та інші дослідники. Узагальнення їхніх наукових підходів дозволило систематизувати основні напрями трактування сутності сільського туризму та визначити їх економічне значення для розвитку територіальних громад (табл. 1.1).

Проведена систематизація науково-теоретичних підходів до визначення сутності сільського туризму (табл. 1.1) свідчить про еволюцію наукових поглядів від його трактування як окремого виду відпочинку та підприємницької діяльності до розуміння як складного соціально-економічного явища, що впливає на розвиток територіальних громад і регіональних економічних систем. Кожен із розглянутих підходів акцентує увагу на окремих аспектах функціонування сільського туризму, зокрема просторовому розвитку територій, підприємницькій активності населення, використанні культурного та природного потенціалу, а також забезпеченні екологічної збалансованості [91; 80; 22].

**Науково-теоретичні підходи до визначення сутності сільського туризму як
ендогенного чинника регіонального розвитку**

Науковий підхід	Сутнісна характеристика підходу	Провідні представники	Економічна інтерпретація для територіальних громад розвитку
Територіальний	Сільський туризм розглядається як чинник просторового розвитку сільських територій та територіальних громад.	О. Бейдик [6], М. Рутинський та Ю. Зінко [120]	Активізація економіки, капіталізація просторових переваг території, розвиток периферійних громад.
Галузевий	Сільський туризм трактується як самостійний вид економічної та підприємницької діяльності.	В. Кифяк [60], Н. Кудла [70]	Формування альтернативних джерел доходів населення, розвиток малого бізнесу та зайнятості сільського населення.
Соціально-культурний	Основна увага приділяється використанню етнокультурної спадщини, традицій та місцевої ідентичності як основи туристичного продукту.	М. Мальська [77], О. Любіцева [186]	Формування конкурентних переваг території через капіталізацію культурних ресурсів та розвиток локального бренду.
Екологічний	Сільський туризм розглядається через призму раціонального використання природних ресурсів та збереження екологічної рівноваги.	О. Саковська [122], А. Гаврилюк [13]	Забезпечення екологічної безпеки територій та збереження природно-рекреаційного потенціалу для майбутнього розвитку.
Інституційно-сталий	Посідання економічних, соціальних та екологічних складових розвитку на засадах довгострокової збалансованості.	О. Павлов [92], І. Мельник [80], Л. Горшкова [22]	Формування економічної стабільності територій, підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу та забезпечення сталого розвитку громад.
Резильєнтно-адаптивний	Сільський туризм розглядається як механізм адаптації територій до зовнішніх шоків та кризових впливів шляхом мобілізації внутрішніх ресурсів громади.	Б. Данилишин [25], Я. Барибіна [3], І. Кудінова [67], М. Кизим [59]	Забезпечення економічної стійкості територіальних громад, підтримка локальної економічної активності, адаптація до воєнних та післявоєнних викликів і формування передумов для відновлення територій.

Джерело: складено автором за результатами узагальнення наукових підходів.

Упродовж тривалого часу домінуючою науковою парадигмою залишався інституційно-сталий підхід, який ґрунтується на принципах збалансованого поєднання економічних, соціальних та екологічних складових розвитку. Його значення полягає у формуванні стратегічних орієнтирів довгострокового розвитку сільських територій та підвищенні ефективності використання їх ресурсного потенціалу (Павлов; Мельник; Горшкова). Водночас сучасні воєнні та післявоєнні трансформації економіки України актуалізували необхідність доповнення класичної концепції сталого розвитку положеннями економічної резильєнтності. Це знайшло відображення у сучасних дослідженнях, у яких особлива увага приділяється здатності територій адаптуватися до кризових викликів, зберігати економічну активність та забезпечувати відновлення після зовнішніх шоків [25; 3; 59; 67].

У межах територіального підходу сільський туризм розглядається як інструмент активізації внутрішнього потенціалу територій та підвищення економічної самодостатності територіальних громад. Науковці наголошують, що використання природних, історико-культурних та господарських ресурсів сільської місцевості створює передумови для розвитку локального підприємництва, диверсифікації економічної діяльності та формування додаткових джерел доходів населення [120; 60; 70]. Особливої актуальності зазначений підхід набуває в умовах децентралізації та воєнних викликів, коли громади змушені активніше використовувати власні ресурси для підтримки економічної активності та забезпечення фінансової стійкості.

Галузевий підхід акцентує увагу на сільському туризмі як специфічному виді економічної діяльності та складовій туристичної індустрії. В. Кифяк [60], Н. Кудла [70], О. Саковська [122,] С. Бугіль [9] та інші дослідники розглядають його як інструмент розвитку малого підприємництва, підвищення рівня зайнятості населення та стимулювання локальної економіки [60; 70; 122; 9]. Важливого значення набуває мультиплікативний ефект розвитку сільського туризму, який проявляється у зростанні попиту на продукцію місцевих виробників, транспортні, торговельні та сервісні послуги, що забезпечує додаткову

економічну активність і сприяє розширенню податкової бази територіальних громад (39; 83].

Узагальнення територіального та галузевого підходів дозволяє дійти висновку, що економічна сутність сільського туризму не обмежується сферою туристичних послуг. Його функціонування забезпечує формування локальних ланцюгів доданої вартості, активізацію підприємницької діяльності та залучення внутрішніх ресурсів території до господарського обороту. Саме тому в сучасних умовах сільський туризм доцільно розглядати як ендогенний чинник регіонального розвитку, здатний забезпечувати не лише економічне зростання, але й підвищення адаптивності територіальних громад до зовнішніх викликів, що особливо важливо в умовах воєнного та післявоєнного відновлення економіки.

Сільський туризм формується на основі використання різних груп ресурсів сільських територій, які в процесі туристичної діяльності трансформуються у специфічний туристичний продукт та створюють додану вартість для місцевої економіки. На відміну від інших видів економічної діяльності, його розвиток ґрунтується переважно на використанні внутрішнього потенціалу території, зокрема природних, аграрних, житлових, культурних та підприємницьких ресурсів. Саме тому сільський туризм доцільно розглядати як один із механізмів капіталізації локальних активів та залучення їх до господарського обороту.

Залежно від домінуючого ресурсу формуються різні напрями туристичної діяльності, кожен із яких характеризується специфічними механізмами створення економічної цінності. Їх поєднання забезпечує формування комплексного регіонального туристичного продукту, що сприяє розвитку підприємництва, розширенню зайнятості населення та зміцненню фінансової спроможності територіальних громад.

Аналіз наукових джерел свідчить про поступову еволюцію підходів до трактування сільського туризму. Якщо у ранніх дослідженнях основна увага приділялася його ролі як складової сфери послуг та форми організації відпочинку населення [185; 121], то в подальшому акценти змістилися на його значення для диверсифікації економіки сільських територій, розвитку

підприємництва та підвищення рівня зайнятості населення [70; 10; 21]) Сучасні дослідження дедалі частіше розглядають сільський туризм крізь призму сталого розвитку, економічної резильєнтності та адаптації територій до кризових викликів [187; 25; 3; 59 та ін.].

У межах сучасної парадигми просторової економіки та теорії ендогенного розвитку сільський туризм доцільно розглядати як один із внутрішніх драйверів регіонального зростання. Його ендогенний характер полягає у здатності мобілізувати та капіталізувати локальні ресурси території, трансформуючи природний, культурний, аграрний та людський потенціал у джерело формування доданої вартості, зайнятості населення та доходів територіальних громад [80; 92; 131].

На відміну від екзогенних моделей розвитку, що базуються на залученні зовнішніх інвестицій, масштабних інфраструктурних проєктах та централізованих механізмах економічного стимулювання, сільський туризм ґрунтується на використанні внутрішніх активів територіальної громади. До таких активів належать приватний житловий фонд агроосель, трудовий потенціал домогосподарств, локальні аграрні виробництва, етнокультурна спадщина, традиційні ремесла та природно-рекреаційні ресурси територій [10; 120; 70; 5; 155].

Капіталізація зазначених ресурсів забезпечує формування локальних ланцюгів створення доданої вартості, розвиток малого підприємництва, диверсифікацію доходів сільського населення та зміцнення фінансової спроможності територіальних громад [70; 92; 68; 5)]. Водночас в умовах воєнних та післявоєнних трансформацій особливого значення набуває здатність сільського туризму виконувати функції економічної адаптації територій, підтримки зайнятості населення та збереження людського капіталу, що формує підґрунтя для подальшого дослідження його ролі у забезпеченні економічної резильєнтності та сталого розвитку регіону [70; 59; 25; 3; 22].

Водночас у науковій літературі відсутній єдиний підхід до розмежування понять «сільський туризм», «агротуризм» та «екотуризм», що нерідко

призводить до їх ототожнення або надмірного розширення змісту. З огляду на це доцільним є проведення їх структурно-функціонального розмежування з урахуванням специфіки використання ресурсного потенціалу території та механізмів формування доданої вартості (рис. 1.1).

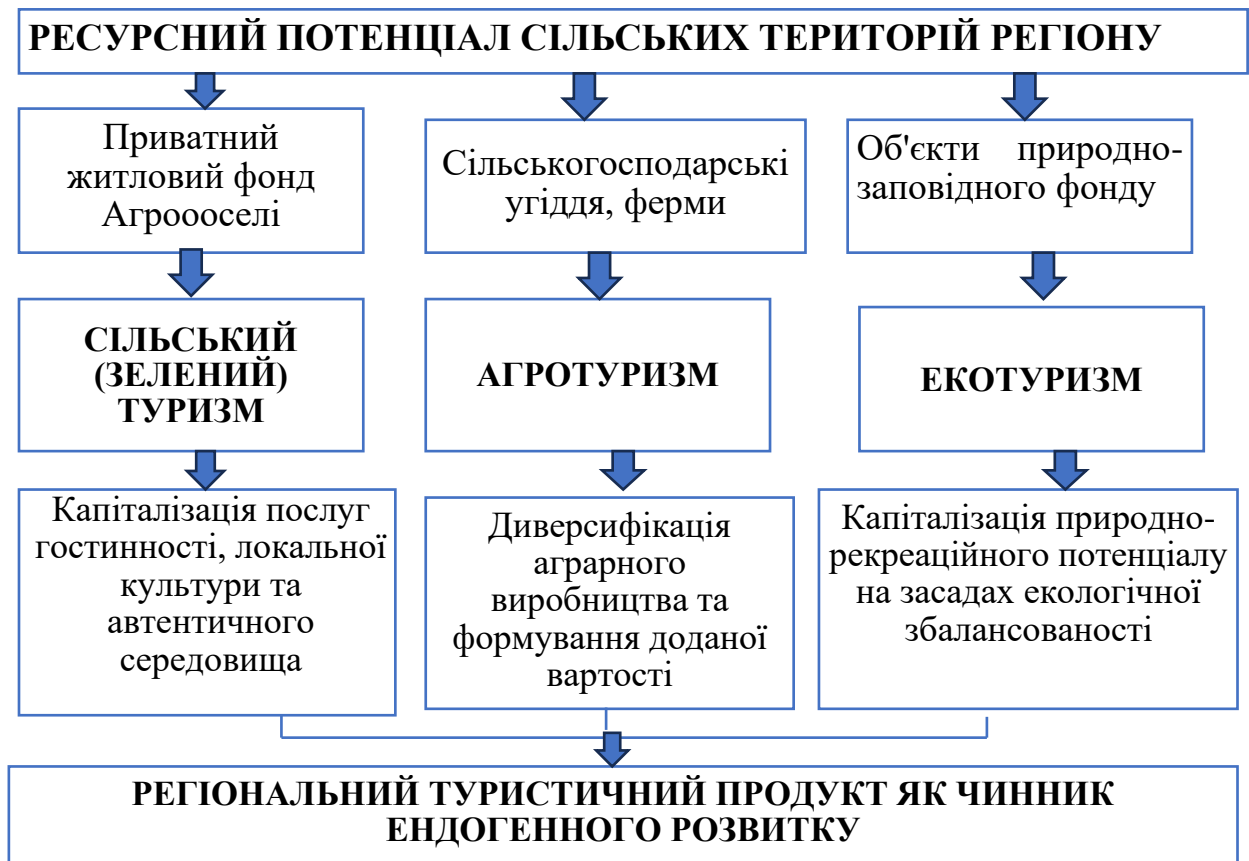

Рис. 1.1. Модель інтеграції ресурсного потенціалу сільських територій у систему туристичного продукту регіону

Джерело: розроблено автором

Як видно з рис. 1.1, ресурсний потенціал сільських територій регіону може бути інтегрований у різні форми туристичної діяльності залежно від домінуючого ресурсного активу. Сільський зелений туризм базується переважно на використанні приватного житлового фонду, агроосель, сільського побуту та автентичного середовища. Агротуризм ґрунтується на залученні сільськогосподарських угідь, фермерських господарств і крафтових виробництв, тоді як екотуризм орієнтований на монетизацію природно-заповідного фонду та природних ландшафтів за умови мінімізації антропогенного навантаження.

Економічне значення запропонованої моделі полягає в тому, що вона демонструє механізм перетворення локального ресурсного потенціалу у регіональний туристичний продукт. Через розвиток сільського зеленого туризму, агротуризму та екотуризму відбувається капіталізація природних, культурних, житлових, аграрних і підприємницьких ресурсів території. Це створює передумови для формування доданої вартості, розвитку малого підприємництва, зайнятості населення та зміцнення фінансової спроможності територіальних громад.

Отже, сільський туризм доцільно розглядати не лише як форму рекреаційної діяльності, а як ендогенний чинник регіонального розвитку, що забезпечує залучення внутрішніх ресурсів території до економічного обороту та формування локальних ланцюгів створення вартості.

Таблиця 1.2

Матриця диференціації та сутнісних характеристик форм туризму в сільській місцевості

Критерій порівняння	Сільський (зелений) туризм	Агротуризм	Екотуризм
Економічна сутність	Капіталізація сільського способу життя та просторового затишку	Диверсифікація доходів чинного аграрного підприємництва	Монетизація збереженого природно-заповідного фонду
Ключовий ресурсний актив	Приватне житлове домогосподарство (садиба)	Сільськогосподарські угіддя, ферми, крафтові виробництва	Об'єкти ПЗФ, національні парки, природні ландшафти
Характер економічної активності туриста	Споживання локальних послуг, пасивна інтеграція у побут	Активна участь в агротехнологічних процесах (збір, переробка)	Пізнавально-дослідницька діяльність з нульовим антропогенним тиском
Основний одержувач доданої вартості	Фізична особа (селянин-господар), ФОП	Фермерське господарство, сільськогосподарський кооператив	Державні/комунальні установи (парки), спеціалізовані гіді

Джерело: розроблено автором

Представлена матриця (табл. 1.2) дозволяє диференціювати основні форми туристичної діяльності в сільській місцевості за характером ресурсної бази, механізмом створення доданої вартості та економічними результатами. Проведене порівняння свідчить, що сільський (зелений) туризм є найбільш

широкою категорією, яка охоплює різноманітні форми рекреаційної діяльності на сільських територіях. Агротуризм та екотуризм доцільно розглядати як його спеціалізовані напрями, що базуються відповідно на використанні аграрного виробництва та природно-заповідного потенціалу.

На відміну від агротуризму та екотуризму, економічний ефект сільського туризму формується не лише за рахунок окремих видів ресурсів, а через комплексне використання природного, культурного, житлового, підприємницького та соціального потенціалу території. Саме ця особливість дозволяє розглядати його як один із ключових ендегенних чинників регіонального розвитку, здатний забезпечувати диверсифікацію економіки територій, підтримку зайнятості населення та зміцнення фінансової спроможності територіальних громад.

Узагальнення існуючих теоретичних підходів та аналіз сучасних трансформацій туристичної сфери дозволили сформуувати авторське бачення досліджуваної категорії. Під сільським туризмом пропонується розуміти інтегровану систему економічної, соціальної та рекреаційної діяльності, що базується на використанні природного, культурного, аграрного, підприємницького та цифрового потенціалу сільських територій і спрямована на задоволення потреб відвідувачів у відпочинку, пізнанні, автентичному досвіді та психологічному відновленні. Функціонування такої системи забезпечує створення доданої вартості, диверсифікацію джерел доходів населення, підвищення економічної стійкості територіальних громад та досягнення цілей сталого розвитку регіону.

Запропоноване трактування відображає сучасну трансформацію сільського туризму від форми відпочинку до багатофункціонального механізму розвитку територій, який поєднує економічні, соціальні, рекреаційні та цифрові компоненти та сприяє підвищенню адаптивності громад до зовнішніх викликів.

На відміну від традиційних підходів, сучасний розвиток сільського туризму відбувається в умовах посилення впливу кризових чинників, цифрової трансформації та необхідності забезпечення економічної стійкості територій. Це

зумовлює потребу розширення класичної парадигми сталого розвитку шляхом інтеграції принципів резильєнтності, що дозволяє розглядати сільський туризм не лише як інструмент економічного зростання, а і як механізм адаптації територіальних громад до зовнішніх викликів.

Ефективність розвитку сільського туризму визначається не лише рівнем використання природного, культурного та господарського потенціалу територій, а й здатністю місцевих громад адаптуватися до зовнішніх викликів, забезпечувати стійкість економічної діяльності та впроваджувати сучасні цифрові інструменти управління туристичними процесами. За сучасних умов воєнних та післявоєнних трансформацій особливого значення набуває дослідження взаємозв'язку між принципами сталого розвитку, економічної резильєнтності та ефективного використання ресурсного потенціалу сільських територій. Це обумовлює необхідність поглибленого аналізу теоретичних засад сталого розвитку та механізмів формування економічної стійкості територіальних громад засобами сільського туризму.

1.2. Концептуальні засади сталого та резильєнтного розвитку сільських територій

Дослідження економічних засад функціонування сільського туризму потребує врахування концепції сталого розвитку, яка виступає однією з ключових теоретичних основ розвитку сучасних територіальних систем. Формування концепції сталого розвитку пов'язане з необхідністю пошуку моделі економічного зростання, що забезпечувала б збалансоване поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства [172].

Важливим етапом розвитку концепції стала доповідь Міжнародної комісії ООН під керівництвом Гру Харлем Брундтланд «Наше спільне майбутнє» (Our Common Future), у якій сталий розвиток визначено як розвиток, що забезпечує задоволення потреб сучасного покоління без загрози для можливостей майбутніх поколінь задовольняти власні потреби [172]. Надалі концепція сталого розвитку

була покладена в основу міжнародної політики забезпечення збалансованого розвитку територій та знайшла відображення у Цілях сталого розвитку ООН до 2030 року [196].

Особливого значення концепція стійкого розвитку територій набуває у контексті функціонування сільських територій, оскільки саме сільська місцевість значною мірою залежить від рівня використання природно-ресурсного потенціалу, зайнятості населення та ефективності локальної економіки. У працях В. Кифяка [60], М. Мальської [75], Т. Ткаченко [143], О. Саковської [122] та інших науковців наголошується, що розвиток сільських територій має базуватися на принципах збалансованого використання природних, економічних та соціальних ресурсів.

У сучасних економічних дослідженнях збалансований розвиток територій розглядається як комплексна модель суспільного розвитку, що передбачає досягнення економічної ефективності, соціальної стабільності та екологічної безпеки [188]. Його економічна складова пов'язана із забезпеченням конкурентоспроможності територій, ефективним використанням ресурсного потенціалу та розвитком підприємництва [60].

Разом із тим сучасні умови функціонування сільських територій свідчать про певну обмеженість класичної триєдиної моделі сталого розвитку, сформованої в умовах відносно стабільного соціально-економічного середовища. Воєнні дії, демографічні втрати, руйнування інфраструктури, енергетичні кризи та зростання безпекових ризиків актуалізували потребу доповнення традиційної парадигми сталого розвитку концепцією економічної резильєнтності.

У сучасних наукових дослідженнях резильєнтність розглядається як здатність соціально-економічної системи адаптуватися до зовнішніх шоків, зберігати ключові функції та забезпечувати відновлення після кризових впливів [187; 66; 25]. На відміну від сталого розвитку, який визначає стратегічні орієнтири довгострокового зростання, резильєнтність характеризує

спроможність території підтримувати життєздатність та економічну активність в умовах невизначеності та криз.

У цьому контексті сільський туризм набуває нового економічного змісту. Поряд із традиційними функціями розвитку підприємництва, зайнятості населення та капіталізації локальних ресурсів він починає виконувати роль механізму економічної адаптації територіальних громад, сприяючи диверсифікації джерел доходів, підтримці малого бізнесу, інтеграції внутрішньо переміщених осіб та формуванню локальних ланцюгів створення доданої вартості.

Важливою передумовою забезпечення сталого розвитку сільських територій є ефективне використання їх ресурсного потенціалу. У сучасних економічних дослідженнях ресурсний потенціал території розглядається як сукупність природних, трудових, інфраструктурних, фінансових, культурних та підприємницьких ресурсів, які можуть бути залучені до забезпечення соціально-економічного розвитку регіону [143].

Важливою передумовою забезпечення сталого розвитку сільських територій є ефективне використання їх ресурсного потенціалу. У сучасних економічних дослідженнях ресурсний потенціал території розглядається як сукупність природних, трудових, інфраструктурних, підприємницьких, інституційних та культурних ресурсів, які можуть бути залучені до формування доданої вартості та забезпечення конкурентоспроможності регіону [Кифяк; Мальська; Ткаченко]. У сфері сільського туризму саме рівень капіталізації локальних ресурсів визначає можливості територіальних громад щодо розвитку підприємництва, створення робочих місць та підвищення фінансової самодостатності. З метою систематизації основних складових ресурсного потенціалу сільських територій та визначення напрямів їх економічного використання у сфері сільського туризму сформовано таблицю 1.3.

Дані таблиці 1.3 свідчать, що розвиток сільського туризму базується на комплексному використанні природних, культурних, людських, інфраструктурних, підприємницьких та інституційних ресурсів території.

Особливістю сучасного підходу є трансформація зазначених ресурсів із пасивних елементів територіального середовища у джерела створення доданої вартості та формування конкурентних переваг регіону.

Таблиця 1.3

Структурні компоненти ресурсного потенціалу сільських територій та їх економічна роль у розвитку сільського туризму

Складова ресурсного потенціалу	Характеристика	Напрями використання у сільському туризмі	Економічне значення
Природно-рекреаційний потенціал	Ландшафти, природні об'єкти, кліматичні ресурси, водні та лісові ресурси	Екотуризм, активний туризм, рекреаційні маршрути, зелений туризм	Формування туристичної привабливості території
Історико-культурний потенціал	Пам'ятки історії, архітектури, етнокультурна спадщина, народні традиції	Етнографічний, гастрономічний, фестивальний туризм	Формування конкурентоспроможного туристичного продукту
Людський потенціал	Трудові ресурси, підприємницькі навички, рівень зайнятості населення	Розвиток агроосель, локального підприємництва, туристичних сервісів	Підвищення рівня зайнятості та доходів населення
Інфраструктурний потенціал	Транспортна, комунальна, інформаційна та туристична інфраструктура	Туристичне обслуговування, логістика, цифрові сервіси	Підвищення інвестиційної привабливості територій
Підприємницький потенціал	Мале та середнє підприємництво, локальні виробники, кооперація	Створення туристичних продуктів та супутніх послуг	Розширення економічної діяльності
Інституційний потенціал	Органи місцевого самоврядування, партнерства, громадські організації	Реалізація стратегій розвитку, кластеризація, міжсекторальна взаємодія	Підвищення ефективності управління територіями

Джерело: складено автором на основі [58; 69; 120; 141].

Ефективна капіталізація локального потенціалу сприяє розвитку малого підприємництва, підвищенню зайнятості населення та зміцненню фінансової спроможності територіальних громад. Саме тому ресурсний потенціал доцільно

розглядати як економічну основу сталого розвитку сільських територій та передумову формування їх резильєнтності в умовах сучасних викликів [60; 77; 122; 143].

Природний та культурний потенціал територій розглядається як важливий економічний актив регіону, здатний забезпечувати формування конкурентних переваг у сфері туристичної діяльності. Трансформація природних, історико-культурних та етнокультурних ресурсів у конкурентоспроможний туристичний продукт сприяє формуванню доданої вартості, розвитку локального підприємництва та підвищенню рівня зайнятості населення [122].

Водночас ефективність використання ресурсного потенціалу значною мірою залежить від рівня розвитку інфраструктури, інвестиційного забезпечення та якості управління територіями. Важливу роль у цьому процесі відіграє здатність територіальних громад формувати сприятливе підприємницьке середовище та забезпечувати взаємодію між органами місцевого самоврядування, бізнесом і громадою [165].

Одним із ефективних інструментів реалізації зазначених завдань є кластерний підхід, який сприяє інтеграції суб'єктів туристичної діяльності у єдину систему створення туристичного продукту, розвитку міжгалузевої співпраці та підвищенню конкурентоспроможності територій [75].

Важливим орієнтиром забезпечення сталого розвитку територій виступають Цілі сталого розвитку ООН, затверджені в межах Порядку денного сталого розвитку до 2030 року. Вони визначають стратегічні напрями економічного, соціального та екологічного розвитку, орієнтовані на підвищення добробуту населення, раціональне використання ресурсів та забезпечення збалансованого розвитку територій. У цьому контексті сільський туризм розглядається як багатофункціональний інструмент реалізації низки Цілей сталого розвитку, зокрема Цілі 8 «Гідна праця та економічне зростання», Цілі 11 «Сталий розвиток міст і громад», Цілі 12 «Відповідальне споживання та виробництво» та Цілі 15 «Захист і відновлення екосистем суші» [114; 196]. Враховуючи міжгалузевий характер сільського туризму, доцільно

систематизувати його вплив на досягнення Цілей сталого розвитку на регіональному рівні (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Вплив розвитку сільського туризму на реалізацію Цілей сталого розвитку в регіоні

№	Ціль ООН	Складова сталого розвитку	Механізм впливу	Можливі індикатори оцінювання для Хмельницької області
1	Ціль 1, 8	Економічна	Формування альтернативних джерел доходів та диверсифікація локальної економіки	Кількість агроосель; доходи від туристичних послуг; обсяги реалізації локальної крафтової продукції
2	Ціль 9, 11	Економічна	Розвиток туристичної та транспортної інфраструктури територій	Обсяг інвестицій в інфраструктуру; кількість облаштованих туристичних локацій
3	Ціль 4, 5	Соціальна	Підвищення рівня підприємницьких компетенцій та підтримка жіночого підприємництва	Кількість освітніх заходів; частка жінок у структурі туристичного бізнесу
4	Ціль 3, 10	Соціальна	Підвищення рівня зайнятості населення та соціальної інтеграції ВПО	Рівень зайнятості населення; динаміка внутрішньої міграції
5	Ціль 12, 15	Екологічна	Раціональне використання природних ресурсів та впровадження екологічно орієнтованих рішень	Площа рекреаційних територій; кількість екологічно орієнтованих проєктів
6	Ціль 7, 13	Еколого-резильєнтна	Впровадження енергоефективних технологій та відновлюваних джерел енергії	Частка садиб із альтернативними джерелами енергії
7	Ціль 16	Інституційно-резильєнтна	Посилення спроможності територіальних громад до кризового реагування та адаптації	Кількість реалізованих місцевих програм підтримки туризму; грантові проєкти
8	Ціль 17	Інституційна	Розвиток партнерства між громадами, бізнесом та локальними інституціями	Кількість спільних туристичних маршрутів та угод про співпрацю

Джерело: складено автором на основі [114; 182; 196].

Дані таблиці 1.4 свідчать, що сільський туризм має комплексний вплив на реалізацію Цілей сталого розвитку та охоплює економічні, соціальні, екологічні, інституційні й резильєнтні аспекти розвитку територій. Його функціонування сприяє диверсифікації локальної економіки, розвитку підприємництва, підвищенню зайнятості населення, збереженню природного капіталу та зміцненню спроможності територіальних громад до адаптації в умовах кризових

викликів. Отже, сільський туризм виступає важливим механізмом реалізації концепції сталого розвитку на регіональному рівні та створює передумови для формування моделі сталого резильєнтного розвитку територій.

В умовах зростання економічної та безпекової невизначеності особливого значення набуває концепція територіальної резильєнтності, яка характеризує здатність територій адаптуватися до зовнішніх шоків, зберігати функціональність економічних систем та забезпечувати подальший розвиток. У цьому контексті сільський туризм розглядається не лише як сектор туристичної діяльності, а як інструмент підвищення економічної стійкості територіальних громад, підтримки зайнятості населення та активізації внутрішнього ресурсного потенціалу територій [25; 3].

Проведений аналіз свідчить, що природно-рекреаційний, історико-культурний, інфраструктурний та підприємницький потенціал Хмельницької області доцільно розглядати як важливий економічний актив територіальних громад. Ефективна капіталізація зазначених ресурсів створює передумови для розвитку малого підприємництва, підвищення зайнятості населення та зміцнення фінансової спроможності територій. Саме тому ресурсний потенціал виступає економічною основою сталого розвитку сільських територій і формує підґрунтя для подальшого впровадження резильєнтного підходу до їх функціонування.

Економічна сутність сталого функціонування сільського туризму в регіоні розкривається через систему взаємопов'язаних критеріїв, структурованих у класичній Тріадній моделі (економіка – соціум – екологія) (табл. 1.5).

Аналіз представленої матриці свідчить, що сталий розвиток сільського туризму не обмежується досягненням окремих економічних результатів, а передбачає одночасне забезпечення економічної ефективності, соціальної згуртованості та екологічної безпеки територій. Взаємодія зазначених складових формує основу довгострокової конкурентоспроможності сільських територій та створює передумови для збереження їх ресурсного потенціалу у майбутньому. Водночас сучасні умови функціонування регіональної економіки свідчать, що

реалізація принципів сталого розвитку потребує доповнення механізмами адаптації до кризових викликів та зовнішніх шоків.

Таблиця 1.5

Матриця критеріїв сталого розвитку в системі модернізації сільського туризму

Вектор сталого розвитку	Економічні індикатори та механізми	Соціальні ефекти для громади	Екологічні імперативи та обмеження
Економічний	Оптимізація витрат; зростання рентабельності; капіталізація локальних брендів	Створення альтернативних робочих місць; диверсифікація доходів домогосподарств	Інвестиції в енергоефективні та ресурсощадні технології
Соціальний	Мультиплікація доходів у суміжних секторах (агровиробництво, ремесла)	Збереження етнокультурної спадщини; стримування депопуляції сіл; інтеграція ВПО	Формування екологічної свідомості у місцевого населення та туристів
Екологічний	Зниження витрат на енергоносії через використання відновлюваних джерел (ВДЕ)	Покращення якості життя та екологічної безпеки в сільській місцевості	Розрахунок та дотримання гранично допустимого антропогенного навантаження

Джерело: розроблено автором

На відміну від існуючих підходів, сільський туризм розглядається не лише як інструмент диверсифікації доходів населення, а як елемент забезпечення економічної стійкості територіальних громад в умовах воєнних ризиків та післявоєнного відновлення. Резильєнтний розвиток сільського туризму характеризує здатність територіальних громад адаптуватися до кризових впливів, зберігати функціональність локальної економіки, швидко відновлюватися після шоків та формувати передумови для подальшого сталого розвитку.

Таким чином, сталий розвиток і економічна резильєнтність не є взаємовиключними концепціями, а формують взаємодоповнюючі складові сучасної моделі розвитку сільських територій. Якщо сталий розвиток визначає стратегічні орієнтири функціонування територіальної системи, то резильєнтність забезпечує її здатність зберігати стійкість та адаптуватися до

зовнішніх викликів. Для обґрунтування взаємозв'язку зазначених концепцій доцільно провести їх порівняльний аналіз (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Компаративна матриця взаємодоповнюваності концепцій сталого розвитку та резильєнтності в сільському туризмі

Критерій порівняння	Парадигма сталого розвитку	Концепція економічної резильєнтності	Інтеграція концепцій у системі сільського туризму
Наукова роль у дослідженні	Визначає стратегічні орієнтири довгострокового розвитку сільського туризму на засадах збалансованості економічних, соціальних та екологічних інтересів.	Визначає здатність туристичної системи адаптуватися до зовнішніх шоків, зберігати функціональність та відновлюватися після кризових впливів.	Економічна резильєнтність розглядається як адаптаційний механізм забезпечення сталого розвитку територіальних громад в умовах воєнних та інших кризових викликів.
Економічний вимір	Забезпечення стабільного економічного зростання, підвищення фінансової спроможності територіальних громад та ефективного використання місцевого ресурсного потенціалу.	Диверсифікація туристичних продуктів і джерел доходів, гнучкість бізнес-моделей, детінізація діяльності та збереження економічної активності в умовах криз.	Формування резильєнтної фінансово-економічної моделі розвитку громади, здатної забезпечувати стабільність доходів, капіталізацію ресурсів та економічне відновлення територій.
Соціальний вимір	Підвищення якості життя населення, збереження культурної спадщини, розвиток людського капіталу та соціальної згуртованості територій.	Підтримка зайнятості, адаптація населення до кризових умов, інтеграція ВПО, ветеранів і молоді в локальні економічні системи.	Формування соціально стійкої громади, здатної зберігати людський капітал, забезпечувати внутрішню адаптивність та підтримувати процеси післявоєнного відновлення.
Екологічний вимір	Раціональне використання природних ресурсів, збереження біорізноманіття та підтримання екологічної рівноваги територій.	Зниження ресурсної залежності, впровадження енергоефективних технологій, використання відновлюваних джерел енергії та екологічно безпечних практик господарювання.	Поєднання екологічної безпеки та адаптаційної спроможності територій шляхом впровадження принципів зеленої трансформації та ресурсної автономії суб'єктів сільського туризму.

Продовження таблиці 1.6.

Воєнні та післявоєнні трансформації	Орієнтація на довгострокове відновлення територій, збереження ресурсного потенціалу та забезпечення збалансованого регіонального розвитку.	Адаптація до воєнних ризиків, мінімізація втрат від кризових впливів та відновлення економічної активності територій.	Сільський туризм розглядається як інструмент економічної адаптації, соціальної інтеграції та підвищення резильєнтності територіальних громад у процесі післявоєнного відновлення.
-------------------------------------	--	---	---

Джерело: розроблено автором на основі узагальнення концепцій сталого розвитку територій та сучасних підходів до розвитку сільського туризму [66; 92; 131; 25; 3; 22]

Аналіз представленої матриці свідчить, що концепції сталого розвитку та економічної резильєнтності не є альтернативними, а формують взаємодоповнювальну теоретичну основу функціонування сільського туризму. Якщо сталий розвиток визначає довгострокові цілі економічного, соціального та екологічного розвитку територій, то резильєнтність забезпечує здатність системи зберігати зазначену траєкторію в умовах кризових впливів. У сучасних умовах воєнних та післявоєнних трансформацій саме інтеграція цих підходів створює передумови для формування нової моделі розвитку сільських територій, яку доцільно визначати як сталий резильєнтний розвиток.

Теоретичне поєднання принципів сталого розвитку та економічної резильєнтності відображено у концептуальній моделі інтеграції економічної резильєнтності в систему сталого розвитку сільського туризму регіону (рис. 1.2).

Як ілюструє концептуальна схема (рис. 1.2), сталий розвиток сільських територій в умовах воєнних, економічних, енергетичних, демографічних та екологічних викликів не може забезпечуватися лише традиційними інструментами довгострокового планування. Зовнішні шоки створюють ризики порушення економічної активності, зниження підприємницької ініціативи, втрати людського капіталу та деградації ресурсного потенціалу територій. За таких умов економічна резильєнтність розглядається як адаптаційний механізм, що дозволяє територіальним громадам зберігати функціональність,

підтримувати локальний розвиток і мінімізувати негативні наслідки кризових впливів.

Рис. 1.2. Концептуальна модель інтеграції економічної резильєнтності в систему сталого розвитку сільського туризму регіону

Джерело: розроблено автором

На відміну від традиційних підходів, у дисертаційному дослідженні запропоновано п'ятивекторну модель економічної резильєнтності сільського туризму, яка охоплює ресурсно-енергетичну автономію, фінансово-економічну гнучкість, соціально-демографічну адаптивність, цифрову адаптивність та інституційну готовність територіальних громад. Сукупність зазначених складових формує цілісну систему адаптаційної стійкості, у межах якої сільський

туризм виконує не лише рекреаційну чи підприємницьку функцію, а й виступає інструментом підтримки економічної життєздатності територій.

Ресурсно-енергетична автономія характеризує здатність суб'єктів сільського туризму зменшувати залежність від зовнішніх постачальників ресурсів, централізованих енергетичних мереж і нестабільних логістичних каналів. Її економічна сутність полягає у використанні місцевої сировини, розвитку коротких ланцюгів постачання, впровадженні відновлюваних джерел енергії, автономних систем водозабезпечення та ресурсозберігаючих технологій. У практичному вимірі така автономія дозволяє агрооселям знижувати операційні витрати, мінімізувати втрати від енергетичних обмежень і забезпечувати безперервність надання туристичних послуг навіть в умовах інфраструктурних шоків.

Фінансово-економічна гнучкість відображає спроможність суб'єктів сільського туризму оперативно змінювати структуру доходів, продуктивний портфель і канали реалізації послуг відповідно до змін ринкового середовища. Вона проявляється у диверсифікації туристичної пропозиції, поєднанні послуг розміщення з крафтовим виробництвом, фермерством, гастрономічними продуктами, локальними екскурсіями та оздоровчими практиками. Важливим елементом цього вектора є легалізація підприємницької діяльності, розвиток ФОП-сектору та детінізація туристичного ринку, що сприяє розширенню податкової бази територіальних громад і підвищенню їх фінансової спроможності.

Соціально-демографічна адаптивність пов'язана зі здатністю сільського туризму підтримувати та відтворювати людський капітал територій. У сучасних умовах цей вектор набуває особливого значення, оскільки сільські громади одночасно стикаються з депопуляцією, міграційними процесами, змінами на ринку праці та потребою інтеграції внутрішньо переміщених осіб і ветеранів. Розвиток сільського туризму створює можливості для самозайнятості, формування мікробізнесу, залучення населення до сфери гостинності, локального виробництва та сервісної діяльності. Отже, соціально-демографічна

адаптивність забезпечує не лише зайнятість, а й збереження соціальної згуртованості та трудового потенціалу громад.

Цифрова адаптивність виступає окремою детермінантою економічної резильєнтності, оскільки саме цифрові інструменти забезпечують безперервність комунікації між виробником туристичного продукту та споживачем незалежно від просторових обмежень. Вона охоплює використання онлайн-платформ бронювання, цифрового маркетингу, соціальних мереж, електронних платіжних сервісів, GIS-моніторингу туристичних потоків та інструментів Smart Tourism. Особливого значення цифрова адаптивність набуває в умовах формування інтегрованого цифрового туристичного простору територіальних громад, що забезпечує ефективну взаємодію між туристами, суб'єктами господарювання та органами управління. Цифровізація дозволяє сільським дестинаціям розширювати ринки збуту, підвищувати впізнаваність локального бренду, оперативно реагувати на зміну попиту та зменшувати латентність туристичної діяльності.

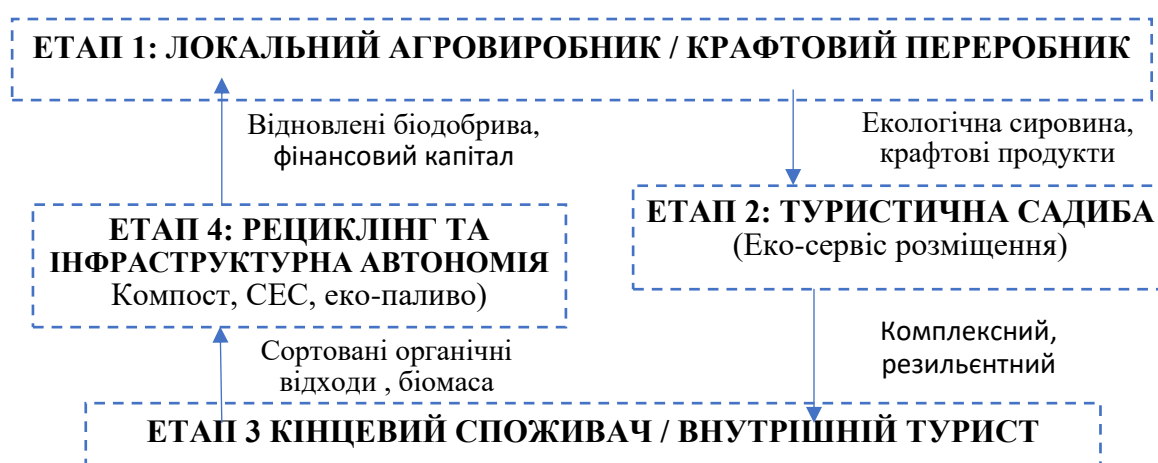
Інституційна готовність характеризує рівень спроможності органів місцевого самоврядування, бізнесу, громадських організацій та інших локальних інституцій координувати дії у сфері розвитку сільського туризму. Її зміст полягає у формуванні місцевих програм підтримки підприємництва, розвитку партнерських мереж, підготовці проєктних заявок, залученні грантових і донорських ресурсів, а також у створенні сприятливих умов для легалізації та масштабування туристичного мікробізнесу. Саме інституційна готовність забезпечує трансформацію розрізнених приватних ініціатив у цілісну систему управління розвитком туристичної дестинації на рівні територіальної громади.

Синергетична взаємодія зазначених п'яти детермінант формує адаптаційну спроможність територіальної системи та створює підґрунтя для досягнення стратегічної мети — сталого резильєнтного розвитку сільських територій. У межах запропонованого підходу економічна резильєнтність не замінює концепцію сталого розвитку, а виступає її функціональною передумовою та механізмом практичної реалізації в умовах кризових викликів. Якщо сталий

розвиток визначає стратегічну траєкторію функціонування території, орієнтовану на довгостроковий баланс економічних, соціальних та екологічних цілей, то резильєнтність забезпечує здатність системи утримувати цю траєкторію під час воєнних, енергетичних, інфраструктурних та інших зовнішніх шоків.

Таким чином, обґрунтована п'ятивекторна модель дозволяє розглядати сільський туризм як багатофункціональний інструмент економічної адаптації територіальних громад. Його роль полягає не лише у створенні туристичних послуг, а й у підтримці локального підприємництва, збереженні людського капіталу, капіталізації природних і культурних ресурсів, цифровій модернізації дестинацій та посиленні інституційної спроможності громад.

Практичне втілення запропонованої моделі реалізується через формування коротких циркулярних ланцюгів створення доданої вартості, інтеграцію локальних виробників у туристичний продукт та впровадження принципів циркулярної економіки у функціонування сільського туризму (рис. 1.3).

*Рис. 1.3. Концептуальна модель функціонування сільського туризму на засадах циркулярної економіки (ланцюжок «Farm-to-Fork»)
Джерело: розроблено автором на основі дослідження [180]*

Представлена модель (рис. 1.3) демонструє практичний механізм реалізації принципів циркулярної економіки в системі сільського туризму. На відміну від традиційних лінійних моделей господарювання, циркулярний підхід забезпечує замкнений рух матеріальних, фінансових та ресурсних потоків у межах

локальної територіальної системи. Використання принципу «Farm-to-Fork» сприяє скороченню трансакційних витрат, підвищенню частки локальної доданої вартості, зміцненню зв'язків між виробниками та споживачами й зменшенню залежності територій від зовнішніх постачальників ресурсів. У результаті формуються додаткові передумови для підвищення економічної резильєнтності територіальних громад та зміцнення їх конкурентоспроможності.

Практична реалізація принципів сталого резильєнтного розвитку потребує впровадження комплексу організаційно-економічних механізмів, спрямованих на підвищення адаптивності суб'єктів сільського туризму до зовнішніх викликів. До таких механізмів належать диверсифікація джерел доходів, розвиток партнерських мереж, цифровізація туристичних послуг, формування локальних виробничо-збутових ланцюгів та підвищення гнучкості туристичної пропозиції. Узагальнення основних напрямів реалізації резильєнтного підходу в системі сільського туризму наведено в таблиці 1.7.

Таблиця 1.7

**Організаційно-економічні напрями реалізації резильєнтного підходу
в системі сільського туризму**

Напрямок	Економічний зміст	Очікуваний ефект
Гнучкість туристичної пропозиції	Переорієнтація на внутрішній попит, ретрити, оздоровлення	Збереження туристичних потоків
Диверсифікація доходів	Поєднання туризму та крафтового виробництва	Зниження фінансових ризиків
Кластеризація та партнерство	Об'єднання садиб, фермерів і майстрів	Скорочення витрат, гранти
Цифровізація	Онлайн-бронювання, цифровий маркетинг	Розширення ринку збуту

Джерело: розроблено автором на основі праць [25; 3; 22; 89.]

Аналіз представлених у таблиці 1.7 напрямів свідчить, що резильєнтний розвиток сільського туризму ґрунтується на поєднанні економічних, організаційних, соціальних та технологічних механізмів адаптації до зовнішніх викликів. Гнучкість туристичної пропозиції забезпечує оперативне реагування на зміну структури попиту та переорієнтацію на внутрішній ринок туристичних послуг. Диверсифікація доходів дозволяє суб'єктам туристичної діяльності

зменшувати залежність від сезонних коливань і підтримувати фінансову стабільність за рахунок поєднання туристичних, аграрних та крафтових видів діяльності.

Важливе значення має розвиток кластерних форм співпраці, які сприяють консолідації локальних ресурсів, формуванню комплексного туристичного продукту та підвищенню конкурентоспроможності територій. Водночас цифровізація виступає одним із ключових факторів сучасної економічної резильєнтності, забезпечуючи доступ до нових ринків, підвищення ефективності комунікацій та вдосконалення механізмів управління туристичними потоками.

Отже, резильєнтний підхід дозволяє трансформувати сільський туризм із вузькоспеціалізованого виду туристичної діяльності у багатофункціональний інструмент розвитку територіальних громад, здатний забезпечувати економічну адаптацію, підтримку підприємництва, збереження людського капіталу та підвищення стійкості регіональної економіки до зовнішніх шоків.

Сформовані організаційно-економічні механізми резильєнтного розвитку створюють підґрунтя для інтеграції екологічних факторів у систему управління сільським туризмом. У сучасних умовах екологічна складова виступає не лише інструментом охорони довкілля, а й важливим чинником ресурсної безпеки, енергоефективності та довгострокової конкурентоспроможності територій. Це обумовлює необхідність розгляду економіко-екологічних детермінант функціонування сільського туризму (табл. 1.8).

Узагальнюючи результати аналізу, слід зазначити, що екологічна складова резильєнтного розвитку сільського туризму виконує не лише природоохоронну, а й важливу економічну функцію. Інвестиції у відновлювану енергетику, ресурсозберігаючі технології, локальні системи водозабезпечення та циркулярні механізми управління відходами сприяють підвищенню адаптивності туристичних дестинацій до зовнішніх шоків, зниженню операційних витрат та зміцненню ресурсної автономії територіальних громад.

На відміну від традиційних підходів, де екологічні заходи переважно розглядаються як витратний елемент господарської діяльності, у межах

резильєнтної парадигми вони виступають інвестиційним чинником довгострокового економічного зростання.

Таблиця 1.8

Матриця економіко-екологічних детермінант резильєнтного функціонування сільського туризму в регіоні

Екологічний фактор / Виклик	Негативний економічний наслідок для регіону (Без резильєнтного підходу)	Резильєнтне економічне рішення (Впровадження новизни)	Економічний ефект в системі сталого розвитку (051)
1. Системні блекаути та дефіцит енергомереж	Зупинка діяльності садиб; втрата доходів; падіння податкових надходжень до бюджетів ОТГ [1].	Інвестиції в мікро-СЕС, накопичувачі енергії (LiFePO4), сонячні колектори для підігріву води.	Зниження операційних витрат на традиційну електроенергію; забезпечення безперервного циклу надання послуг.
2. Антропогенне навантаження на водні об'єкти (Дністер/Бакота)	Деградація природних активів; зниження привабливості дестинації; падіння вартості нерухомості й землі [91].	Впровадження локальних біологічних очисних споруд (септики з вищою фільтрацією), збір дощової води.	Капіталізація природного капіталу у довгостроковій перспективі; усунення штрафних санкцій та екологічних податків.
3. Накопичення твердих побутових відходів (ТПВ)	Зростання витрат громад на утилізацію; логістичні колапси; захаращення сільських територій.	Рециклінг та сортування; створення локальних компостних хабів; використання біоорганіки для потреб опалення/ферм.	Формування циркулярної вартості; зниження плати за вивезення сміття; отримання безкоштовного біогумусу.
4. Зміна клімату та агрокліматичні ризики	Сезонні посухи; дефіцит питної води в криницях; зниження врожайності на присадибних ділянках [80].	Буріння глибоких автономних свердловин; впровадження систем крапельного зрошення на базі відновлюваної енергії.	Мінімізація ризиків харчової безпеки садиби; зниження собівартості формування меню для туристів.

Джерело: сформовано автором на основі систематизації сучасних наукових підходів до сталого та резильєнтного розвитку сільських територій.

Збереження природного капіталу, підвищення енергоефективності та впровадження принципів циркулярної економіки забезпечують формування

доданої вартості, підвищення конкурентоспроможності туристичних дестинацій і зміцнення фінансової спроможності територіальних громад.

Таким чином, екологізація сільського туризму виступає не витратним, а капіталотворчим фактором сталого резильєнтного розвитку регіону, що забезпечує поєднання економічної ефективності, соціальної стабільності та збереження природного потенціалу територій у довгостроковій перспективі.

Значну роль у забезпеченні розвитку сільських територій відіграє інституційне середовище, ефективність якого залежить від державної та регіональної політики у сфері розвитку туризму, підтримки підприємництва, децентралізації управління та стимулювання локального економічного розвитку [107].

В Україні нормативно-правові засади розвитку туристичної сфери та забезпечення сталого розвитку територій визначаються низкою стратегічних документів, серед яких важливе значення мають Національна економічна стратегія на період до 2030 року [107], Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [113], Цілі сталого розвитку України [114], а також державна політика у сфері децентралізації та розвитку територіальних громад.

Важливим напрямом забезпечення сталого розвитку сільських територій є розвиток територіальних громад в умовах децентралізації. Передача значної частини управлінських та фінансових повноважень на місцевий рівень створила передумови для активізації внутрішнього потенціалу громад, підвищення рівня їх фінансової самостійності та формування власних стратегій соціально-економічного розвитку.

У стратегічних документах України розвиток туризму розглядається як один із чинників активізації регіональної економіки, підтримки малого та середнього підприємництва, підвищення зайнятості населення та зміцнення конкурентоспроможності територій. Особлива увага приділяється питанням раціонального використання природного та культурного потенціалу регіонів, розвитку внутрішнього туризму, цифровізації туристичних послуг та формуванню сучасної туристичної інфраструктури [113; 114].

1.3. Світовий досвід функціонування моделей сільського туризму та можливості їх адаптації в Україні

Аналіз світових та європейських практик розвитку сільського туризму має важливе значення для формування ефективного організаційно-економічного механізму розвитку туристичної галузі в Україні. Питання розвитку та державного регулювання сільського туризму в країнах Європи досліджували Л. Івашина [48], В. Чеглей [159], В. Дуга [32], Ю. Боруцька [8], Л. Могильник [84] та інші науковці..

Теоретичні підходи до розвитку рекреаційної галузі висвітлено у дослідженні В. Дуги, де виокремлено основні моделі розвитку туризму: англо-американську, азійську, західноєвропейську та східноєвропейську [32].

Питання формування агротуристичних кластерів, їхнього генезису та шляхів формування визначено в працях Ю. Боруцька, О. Крупа, Н. Стойко [8], у той час як правові та податкові аспекти стимулювання господарів садіб у країнах європейських висвітлені у дослідженні Л. Могильник [84].

Окрему увагу вітчизняні дослідники приділяють вивченню досвіду країн, які мають подібні природно-ресурсні та соціально-економічні умови розвитку сільських територій. Так, М. Липчук обґрунтовує доцільність використання австрійського досвіду сталого розвитку сільських територій [74]. Питання адаптації польської моделі розвитку сільського туризму та особливості функціонування прикордонних регіонів досліджують О. Дудзяк [34] та М. Рутинський [121].

Формування ефективних організаційно-економічних механізмів забезпечення сталого резильєнтного розвитку туристичних дестинацій потребує ґрунтового аналізу світового досвіду функціонування моделей сільського туризму. В умовах сучасних кризових трансформацій, посилення безпекових викликів та реалізації євроінтеграційного курсу України особливої актуальності набуває досвід країн Європейського Союзу, де розвиток сільського туризму інтегрований у систему регіональної політики, сталого розвитку територій та реалізації положень Європейського зеленого курсу (European Green Deal).

Практика провідних європейських держав свідчить, що «зелена» трансформація розглядається не лише як екологічний пріоритет, а й як важливий інструмент підвищення економічної стійкості територій, підтримки малого підприємництва та диверсифікації джерел доходів сільського населення [21; 123; 176; 69].

У сучасному європейському просторі сформувалися кілька моделей розвитку сільського туризму, які відрізняються інституційними механізмами функціонування, джерелами фінансування та рівнем інтеграції з місцевою економікою. Найбільший науковий і практичний інтерес для України становлять французька, австрійська та італійська моделі розвитку сільського туризму, які репрезентують різні підходи до забезпечення економічної стійкості територій. Французька модель ґрунтується на інституційній підтримці та державному стимулюванні розвитку туристичної сфери, австрійська — на цифровій інтеграції та кластерній взаємодії суб'єктів ринку, тоді як італійська модель базується на поєднанні туристичної діяльності з фермерським господарством та розвитком локальної гастрономії. Саме ці моделі доцільно розглядати як основу для формування сучасних підходів до розвитку сільського туризму в Україні.

Французька система управління туризмом у сучасному вигляді сформувалася після інституційних реформ 2009 року, є прикладом поєднання централізованого державного регулювання із широкою автономією територіальних громад. Ключовим моментом стало переведення галузі під кураторство Міністерства економіки та фінансів. Це свідчить про трансформацію туризму у стратегічний сектор економіки, який сьогодні генерує близько 11% загальної зайнятості (близько 2,9 млн робочих місць).

Основою стабільності французької туристичної системи є Кодекс туризму (Code du tourisme) — це комплексний нормативно-правовий акт, який встановлює правила для всіх учасників ринку. Управлінська структура має два рівні: Міністерство закордонних справ відповідає за бренд країни на міжнародній арені, тоді як Міністерство економіки зосереджується на підвищенні внутрішньої якості, цифровізації та підтримці малих підприємств. Ключову координаційну функцію виконує агентство Atout France, яке з

бюджетом понад 70 млн євро не лише просуває бренд країни, а й надає регіонам готові стратегії розвитку та інноваційні рішення [170].

Вертикаль управління у Франції реалізується через глибоку децентралізацію, і кожен рівень має свою зону відповідальності. Регіональні комітети (CRT), приміром, відповідають за стратегічне планування на 5-річні цикли. Департаментські комітети (CDT) адаптують ці плани під локальну специфіку. Муніципальні офіси, зі свого боку, безпосередньо працюють з туристами та власниками садиб. Особливо цікавим є механізм статусів: «Туристичний муніципалітет» (на 5 років) та «Туристичний курорт» (на 12 років). Отримання такої категорії — це не лише престиж, а й реальний інструмент маркетингу, який з стимулює громади до розвитку інфраструктури та туристичних послуг, подієвий менеджмент та охорону довкілля. На рис. 1.4 представлено авторську модель управління туризмом у Франції, що базується на принципі децентралізації.

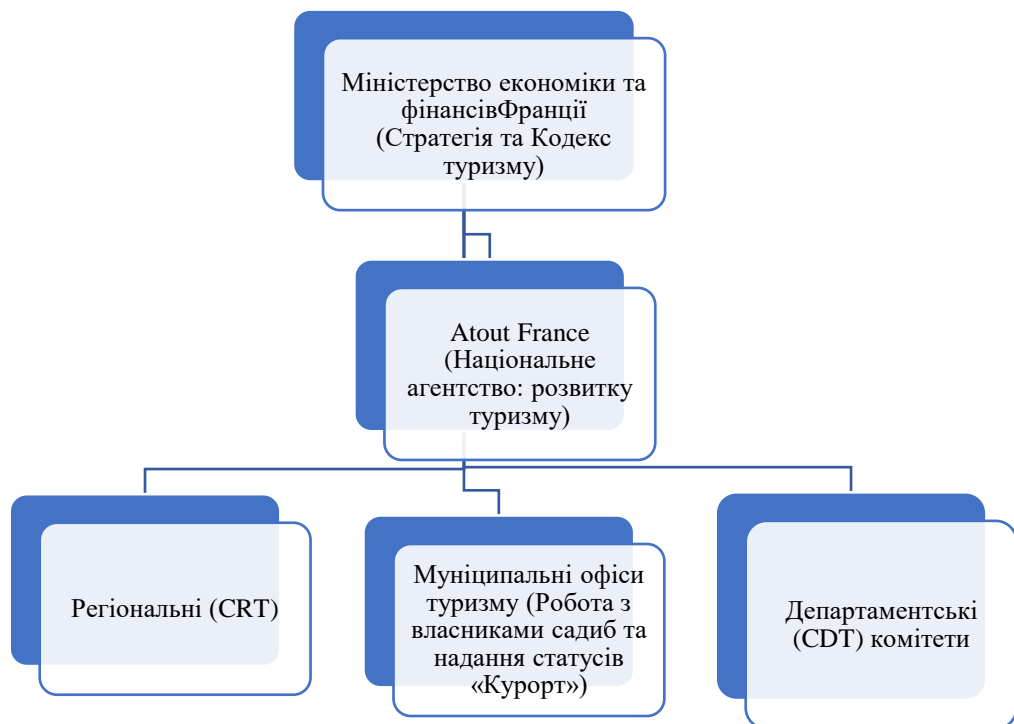

Рис. 1.4. Ієрархічна модель управління туристичною сферою у Франції на основі принципу децентралізації

Джерело: побудовано автором на основі [168;169].

Представлена модель демонструє, що система управління туризмом у Франції базується на поєднанні централізованого стратегічного управління та децентралізованої реалізації туристичної політики на регіональному і місцевому рівнях. Такий підхід забезпечує узгодження національних пріоритетів розвитку туризму з потребами окремих територій, сприяє підвищенню ефективності управління туристичними дестинаціями та створює передумови для сталого розвитку сільських територій. Важливу роль у цій системі відіграє агентство Atout France, яке забезпечує координацію маркетингової політики, підтримку регіональних ініціатив та впровадження інноваційних рішень у сфері туризму [170].

Французька фінансова модель характеризується активною роллю держави у забезпеченні стабільності та інвестиційної привабливості туристичного сектору. Важливе місце у цій системі займають фінансові інституції Caisse des Dépôts та Bpifrance, діяльність яких спрямована на підтримку малого та середнього підприємництва, стимулювання інноваційної активності та залучення приватного капіталу до реалізації туристичних проєктів. Використання механізмів державного гарантування дозволяє зменшувати інвестиційні ризики та розширювати доступ суб'єктів сільського туризму до фінансових ресурсів [169].

Система фінансової підтримки у Франції базується на кількох взаємопов'язаних принципах. Перший із них полягає у забезпеченні довгострокового фінансування туристичних проєктів. Зокрема, діяльність спеціалізованих фондів, серед яких France Investissement Tourisme (FIT), орієнтована на надання кредитних ресурсів із тривалими строками погашення, що відповідає специфіці функціонування та окупності об'єктів сільського туризму. Другим принципом є комплексний характер підтримки підприємництва, який поєднує фінансові інструменти з консультативним супроводом, експертною допомогою та програмами професійного розвитку власників туристичних господарств.

Важливою складовою французької моделі є стимулювання інноваційного розвитку та цифрової трансформації туристичної сфери. Значна частина інвестиційних ресурсів спрямовується на впровадження цифрових технологій, розвиток онлайн-сервісів та реалізацію концепції Smart Tourism. Практична ефективність зазначених механізмів підтвердилася під час пандемії COVID-19, коли було впроваджено спеціальні програми підтримки туристичного бізнесу, що дозволили зберегти економічну активність підприємств, уникнути масових скорочень працівників та забезпечити подальше відновлення галузі.

Узагальнення французького досвіду свідчить, що поєднання довгострокового фінансування, державних гарантій, консультаційної підтримки та інноваційної модернізації створює сприятливі умови для сталого розвитку сільського туризму. Для України особливий інтерес становлять механізми підтримки малого підприємництва, розвиток локальних туристичних брендів, цифровізація туристичних послуг та інтеграція екологічних критеріїв у систему фінансового стимулювання туристичних проєктів.

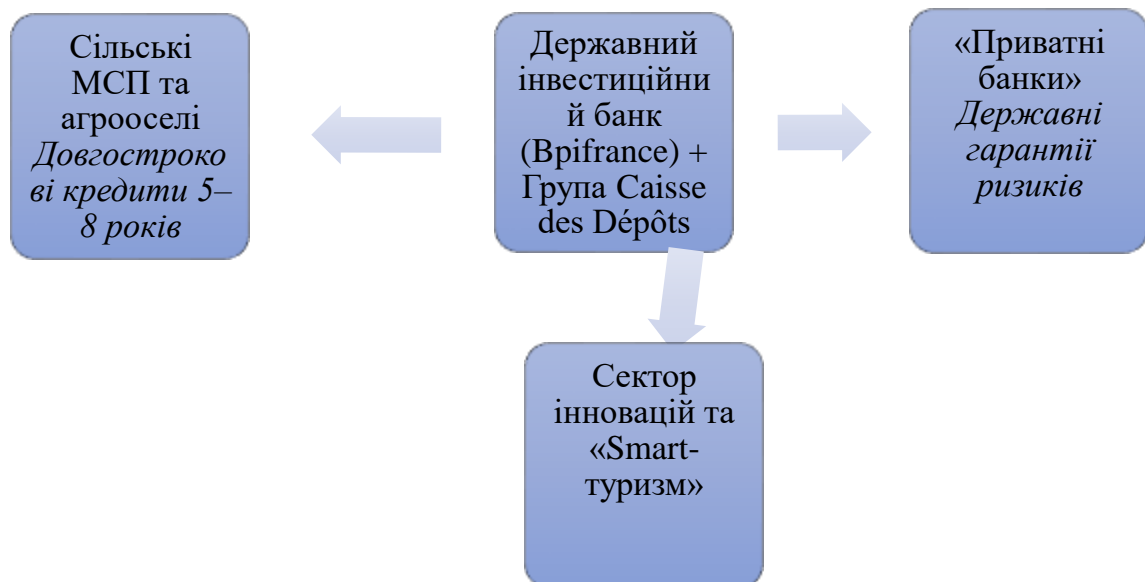

Рис. 1.5. Фінансова модель державної підтримки розвитку туризму у Франції
Джерело: побудовано автором на основі [169; 170].

Представлена модель демонструє, що французький підхід до розвитку сільського туризму базується на поєднанні механізмів державного гарантування ризиків, підтримки малого підприємництва та стимулювання інноваційної

діяльності, що забезпечує високу адаптивність туристичної сфери до зовнішніх економічних і соціальних викликів.

Важливу роль у підтримці внутрішнього туристичного попиту відіграє Національне агентство відпускних чеків (ANCV), діяльність якого спрямована на розширення доступності туристичних послуг для різних категорій населення. Використання системи туристичних чеків сприяє зростанню внутрішніх туристичних потоків, підтримці регіональних дестинацій та формуванню стабільного попиту на туристичні послуги [169].

Особливе місце у французькій моделі займає мережа Gîtes de France, яка виступає одним із ключових інструментів розвитку сільських територій. Система підтримує функціонування сімейних туристичних господарств, сприяє створенню нових робочих місць та розвитку самозайнятості населення. Значний соціально-економічний ефект забезпечується також діяльністю мережі chambres d'hôtes, що створює додаткові можливості для підприємницької активності жителів сільської місцевості. Водночас професійні асоціації здійснюють підтримку традиційної архітектурної спадщини, розглядаючи її як важливий елемент формування конкурентоспроможного туристичного продукту.

Важливою складовою французької моделі є інтеграція принципів сталого розвитку у систему регулювання туристичної діяльності. У сфері сільського туризму функціонує багаторівнева система екологічної сертифікації та маркування, що охоплює як національні, так і міжнародні стандарти. Зокрема, мережа Gîtes de France використовує систему категоризації «épis», а програма Bienvenue à la ferme забезпечує просування локальних фермерських господарств та регіональної продукції. Поширення екологічних сертифікатів Clef Verte та Gîtes Panda сприяє впровадженню природоохоронних практик, енергоефективних технологій та раціонального використання природних ресурсів [43].

Характерною особливістю французької системи є інтеграція екологічних вимог у механізми державної фінансової підтримки. Надання грантів, пільгових кредитів та інших форм стимулювання пов'язується з дотриманням критеріїв

енергоефективності, екологічної безпеки та сталого природокористування. Такий підхід забезпечує поєднання економічної ефективності туристичної діяльності із завданнями збереження природного та культурного капіталу територій.

Отже, французька модель розвитку сільського туризму характеризується високим рівнем інституційної підтримки, розвиненою системою фінансового стимулювання та інтеграцією принципів сталого розвитку в управління туристичною діяльністю. Поєднання державного регулювання, підтримки місцевих ініціатив та екологічної орієнтації забезпечує високу економічну стійкість туристичних дестинацій і створює умови для довгострокового розвитку сільських територій. Досвід Франції становить значний практичний інтерес для України в контексті вдосконалення механізмів державної підтримки сільського туризму та розвитку територіальних громад.

Австрійська модель розвитку сільського туризму є однією з найбільш успішних у Європі та репрезентує цифрово-кластерний напрям розвитку галузі. На відміну від французької моделі, орієнтованої переважно на інституційну підтримку, та італійської системи Agriturismo, що базується на інтеграції туризму з фермерським господарством, австрійський підхід ґрунтується на мережевій організації діяльності, цифровій інтеграції суб'єктів ринку та використанні сучасних інструментів управління туристичними потоками.

Ключовим елементом австрійської системи виступає національна мережа «Urlaub am Bauernhof» («Відпочинок на фермі»), яка об'єднує тисячі агротуристичних господарств під єдиним брендом та забезпечує стандартизацію туристичних послуг. Учасники мережі проходять добровільну сертифікацію за системою якості, що враховує рівень комфорту, автентичність господарства, екологічність виробництва та різноманітність туристичних послуг. Такий підхід підвищує довіру споживачів і сприяє формуванню конкурентоспроможного туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному ринках [67Помилка! Джерело посилання не знайдено.; 193].

Важливою особливістю австрійської моделі є високий рівень цифрової інтеграції. Єдина електронна платформа забезпечує централізоване бронювання послуг, просування туристичних продуктів та координацію діяльності учасників мережі. Використання цифрових сервісів дозволяє зменшити транзакційні витрати суб'єктів господарювання, підвищити завантаженість агроосель та забезпечити більш рівномірний розподіл туристичних потоків між територіями. Одночасно цифровізація створює додаткові можливості для збору статистичної інформації та моніторингу розвитку туристичних дестинацій.

Економічна ефективність австрійської моделі значною мірою забезпечується кластерним підходом до організації туристичної діяльності. Об'єднання агроосель, локальних виробників, ремісників та туристичних операторів у межах єдиних територіальних мереж дозволяє реалізовувати спільні маркетингові програми, формувати комплексний туристичний продукт та ефективніше використовувати місцеві ресурси. У результаті зростає рівень зайнятості населення, збільшується частка доданої вартості, що залишається в межах громади, та посилюється фінансова самодостатність сільських територій [193].

Важливим складником моделі є орієнтація на принципи сталого розвитку. Значна увага приділяється використанню відновлюваних джерел енергії, впровадженню ресурсозберігаючих технологій та підтримці традиційних форм господарювання. Поєднання цифровізації, кластерної взаємодії та екологічної відповідальності забезпечує високий рівень економічної резильєнтності туристичних дестинацій та їхню здатність адаптуватися до зовнішніх викликів.

З метою узагальнення ключових характеристик австрійської моделі розвитку сільського туризму доцільно виокремити її основні структурні елементи та економічні переваги (табл. 1.9).

Узагальнення ключових елементів австрійської моделі розвитку сільського туризму свідчить, що її ефективність забезпечується комплексним поєднанням цифрових технологій, мережевої взаємодії суб'єктів ринку та високих стандартів якості туристичних послуг. Функціонування мережі «Urlaub am Bauernhof»

створює умови для централізованого просування туристичного продукту, зменшення трансакційних витрат та підвищення рівня довіри споживачів.

Таблиця 1.9

Ключові елементи австрійської моделі розвитку сільського туризму «Urlaub am Bauernhof»

Елемент моделі	Характеристика	Економічний ефект
Єдиний національний бренд	Об'єднання агроосель у мережу «Urlaub am Bauernhof»	Підвищення впізнаваності та довіри споживачів
Цифрова платформа бронювання	Централізований пошук та бронювання послуг	Зниження трансакційних витрат
Сертифікація якості	Система категоризації господарств	Підвищення конкурентоспроможності
Кластерна взаємодія	Співпраця фермерів, ремісників та туристичних операторів	Формування комплексного туристичного продукту
Екологічна орієнтація	Використання ВДЕ та ресурсозберігаючих технологій	Підвищення економічної резильєнтності

Джерело: сформовано автором на основі [178; 193].

Важливою особливістю австрійського підходу є інтеграція кластерних механізмів розвитку з цифровими платформами управління туристичними потоками. Така модель сприяє формуванню комплексного туристичного продукту, ефективнішому використанню локальних ресурсів та зростанню доданої вартості, що залишається в межах територіальної громади. Водночас орієнтація на екологічні стандарти та ресурсозберігаючі технології забезпечує зниження ресурсних витрат та підвищення економічної стійкості туристичних господарств і відповідає сучасним вимогам сталого розвитку.

Таким чином, австрійська модель демонструє ефективність поєднання цифрової трансформації, кластерної взаємодії та стандартизації туристичних послуг. Саме ці інструменти забезпечують високий рівень економічної резильєнтності сільських територій та можуть бути використані як один із напрямів модернізації системи сільського туризму в Україні [178; 193].

На відміну від французької моделі, в якій значна роль належить державним інституціям та механізмам фінансової підтримки, італійська концепція Agriturismo ґрунтується на поєднанні туристичної діяльності з традиційним фермерським господарством. Туризм у даному випадку розглядається не як

самостійний вид підприємництва, а як додатковий напрям диверсифікації аграрного виробництва. Такий підхід забезпечує економічну життєздатність сімейних господарств, сприяє збереженню сільського способу життя та підтримує використання локальних природних і культурних ресурсів.

Нормативно-правовою основою функціонування Agriturismo є положення статті 2135 Цивільного кодексу Італії та Закону №96/2006 «Про агротуризм» [168]. Відповідно до чинного законодавства, сільськогосподарська діяльність повинна залишатися основним видом господарювання, тоді як туристичні послуги мають допоміжний характер. Важливою особливістю моделі є залучення членів сім'ї до ведення господарства, що забезпечує міжпоколінну спадковість сімейного бізнесу та підтримує розвиток людського капіталу сільських територій. Інституційна стійкість системи додатково забезпечується обов'язковою професійною підготовкою власників агротуристичних господарств у сфері управління, бухгалтерського обліку та правового регулювання діяльності.

Фінансування італійської моделі характеризується високим рівнем децентралізації та широким використанням інструментів Спільної аграрної політики Європейського Союзу. Важливу роль відіграє Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських територій (EAFRD), кошти якого спрямовуються через регіональні програми розвитку сільських територій. Значна частина фінансової підтримки надається у формі грантів на модернізацію фермерських господарств, реставрацію історичних будівель та розвиток туристичної інфраструктури [168].

Економічна ефективність Agriturismo забезпечується поєднанням аграрного виробництва, туристичних послуг та локальної гастрономії. Диверсифікація джерел доходів дозволяє господарствам зменшувати залежність від коливань аграрних ринків та формувати стійку фінансову базу розвитку. У результаті агротуризм виконує не лише рекреаційну функцію, а й виступає важливим інструментом підтримки зайнятості населення та розвитку підприємництва в сільській місцевості.

Для наочного відображення взаємозв'язку між аграрним виробництвом, туристичною діяльністю та локальною гастрономією доцільно розглянути економічну модель функціонування Agriturismo (рис. 1.6).

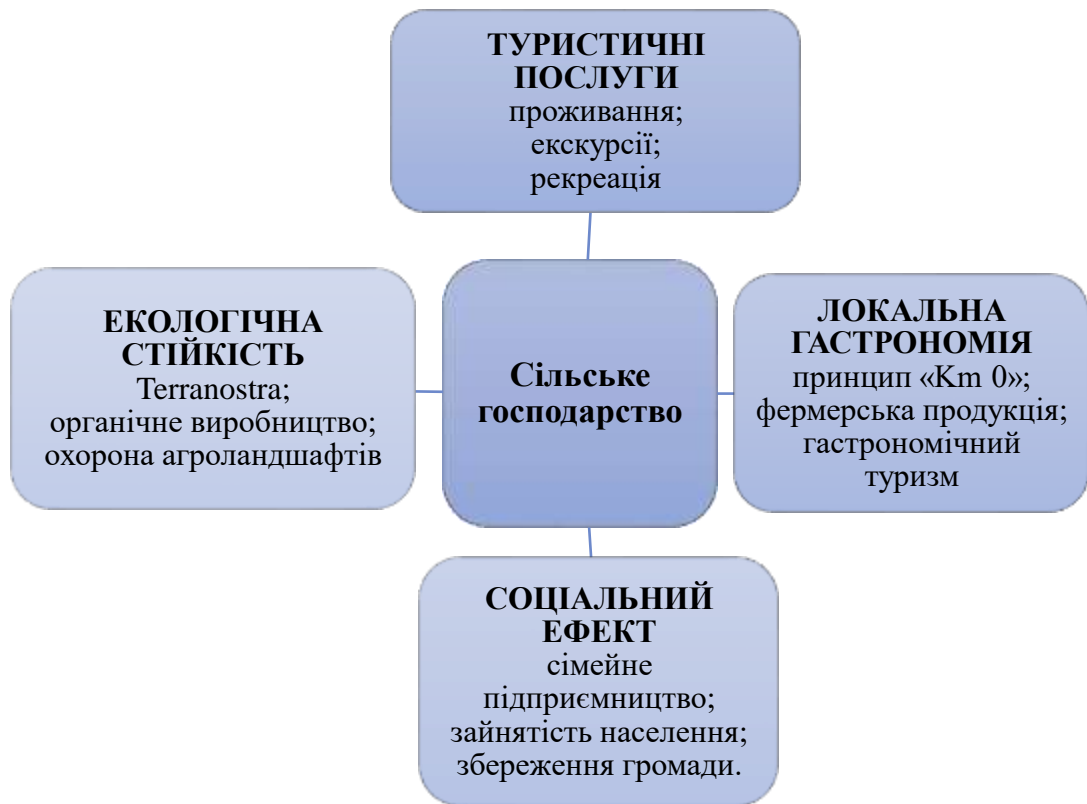

Рис. 1.6. Економічна модель Agriturismo як механізм інтеграції аграрного виробництва та туристичної діяльності

Джерело: побудовано автором на основі [168]

Представлена модель демонструє, що основою функціонування італійського Agriturismo виступає сільськогосподарське виробництво, навколо якого формується система взаємопов'язаних економічних, соціальних та екологічних ефектів. На відміну від традиційних моделей туристичної діяльності, де туризм є самостійним видом бізнесу, в Італії він інтегрується у структуру фермерського господарства та виступає інструментом диверсифікації доходів сільських територій.

Як свідчить рисунок 1.6, економічна стійкість моделі забезпечується через поєднання аграрного виробництва з туристичними послугами та локальною гастрономією. Використання принципу «Нульового кілометра» (Km 0) сприяє скороченню логістичних витрат, підтримці місцевих виробників і формуванню

доданої вартості безпосередньо в межах територіальної громади. У результаті агротуризм виконує функцію локального економічного мультиплікатора, забезпечуючи взаємозв'язок між сільським господарством, сферою послуг та гастрономічним сектором.

Важливою особливістю моделі є її соціальна спрямованість. Розвиток сімейного підприємництва, створення додаткових робочих місць та залучення членів родини до ведення господарства сприяють збереженню людського капіталу сільських територій і стримуванню процесів депопуляції. Водночас система екологічного маркування та підтримка органічного виробництва забезпечують збереження агроландшафтів, раціональне використання природних ресурсів та підвищення конкурентоспроможності туристичного продукту.

Таким чином, італійська модель Agriturismo демонструє приклад ефективної інтеграції економічних, соціальних та екологічних складових сталого розвитку, де сільський туризм виступає не окремим видом діяльності, а важливим механізмом підтримки життєздатності фермерських господарств і розвитку сільських територій загалом [168; 171].

Окремий інтерес для України становить польський досвід розвитку сільського туризму, який сформувався під впливом інструментів Спільної аграрної політики ЄС та програм підтримки місцевого розвитку. Важливу роль у Польщі відіграють ініціативи LEADER, діяльність локальних груп дій (LAG) та туристичних асоціацій, які забезпечують координацію учасників ринку, підтримку підприємництва та формування локальних туристичних брендів. Значна увага приділяється залученню громад до управління туристичними ресурсами, розвитку сільської інфраструктури та використанню грантових механізмів фінансування. Для України практичне значення мають механізми підтримки місцевих ініціатив, розвиток кластерних форм співпраці та активне залучення територіальних громад до реалізації туристичних проєктів, що сприяє підвищенню економічної стійкості сільських територій [33; 119].

Важливим елементом компаративного аналізу є оцінювання світових моделей сільського туризму не лише з позицій організаційних особливостей їх функціонування, а й крізь призму макроекономічних та структурних показників, які характеризують рівень економічної стійкості, ефективність використання ресурсів та адаптивність до зовнішніх викликів.

Таблиця 1.10

Макроекономічні та структурні показники функціонування моделей сільського туризму в країнах ЄС

Економічний / структурний показник	Австрійська модель	Італійська модель	Французька модель
Частка додаткових послуг у структурі доходів садиби, %	42	58	35
Коефіцієнт міжгалузевого мультиплікатора доходу	2,35	2,48	2,12
Середня тривалість перебування туриста, днів	4,2	5,1	3,8
Частка садиб, інтегрованих у цифрові мережі, %	94	82	88
Рівень використання відновлюваних джерел енергії, %	65	70	45

Джерело: сформовано автором на основі узагальнення аналітичних матеріалів Eurostat, UN Tourism та Eurogites [21; 187; 123; 18; 177; 69].

Проведений компаративний аналіз свідчить, що, незважаючи на відмінності в організаційно-економічних механізмах функціонування, усі розглянуті європейські моделі забезпечують високий рівень економічної стійкості завдяки розвитку базових компонентів резильєнтності. Узагальнення міжнародного досвіду дозволило сформувати концептуальну систему ключових детермінант резильєнтного розвитку сільського туризму, які можуть бути використані як теоретико-методологічна основа адаптації світових практик до умов України.

Для узагальнення результатів проведеного компаративного аналізу доцільно здійснити порівняльну характеристику провідних європейських моделей сільського туризму за інституційними, фінансовими, соціальними та екологічними параметрами. Такий підхід дозволяє виявити спільні закономірності розвитку галузі та визначити найбільш перспективні напрями адаптації міжнародного досвіду до умов України (табл. 1.11).

Таблиця 1.11

Порівняльна характеристика європейських моделей розвитку сільського туризму та можливостей їх адаптації в Україні

Складова	Французька модель (Gîtes de France)	Австрійська модель (Urlaub am Bauernhof)	Італійська модель (Agriturismo)	Напрями адаптації в Україні
Інституційна	Багаторівнева система управління туризмом; державне регулювання та стандартизація якості	Мережеве об'єднання агроосель під єдиним брендом; добровільна сертифікація якості	Спеціалізоване законодавство; інтеграція туризму з фермерською діяльністю	Формування національної системи підтримки сільського туризму та впровадження стандартів якості
Фінансова	Державні гарантії, пільгове кредитування, механізми підтримки малого бізнесу	Спільний маркетинг, цифрові платформи та кластерні механізми розвитку	Гранти ЄС, регіональні програми підтримки, диверсифікація доходів фермерських господарств	Розвиток грантових програм, підтримка сімейного підприємництва та залучення інвестицій
Соціальна	Розвиток самозайнятості, підтримка локальних громад та гендерної рівності	Підтримка зайнятості населення через розвиток туристичних кластерів	Родинне підприємство, стримування депопуляції сільських територій	Створення робочих місць, підтримка молоді та розвиток людського капіталу громад
Екологічна	Екологічна сертифікація, енергоефективність, підтримка «зеленої» мобільності	Використання відновлюваних джерел енергії та ресурсозберігаючих технологій	Принцип «Km 0», органічне виробництво, збереження агроландшафтів	Екологізація туристичних послуг, розвиток локальних продуктів та впровадження принципів циркулярної економіки
Цифрова	Цифровізація туристичних сервісів та маркетингу	Єдина платформа бронювання, цифрова інтеграція учасників ринку	Використання цифрових каналів просування локального туристичного продукту	Формування цифрового туристичного простору територіальних громад та впровадження smart-tourism рішень

Джерело: побудовано автором на основі узагальнення європейського досвіду розвитку сільського туризму [24; 28; 43; 168; 169; 170; 171].

Систематизація результатів компаративного аналізу свідчить, що, незважаючи на відмінності у механізмах функціонування, європейські моделі сільського туризму мають спільну орієнтацію на забезпечення економічної стійкості територій, розвиток локального підприємництва та ефективне використання ресурсного потенціалу громад. Французька модель демонструє переваги інституційної підтримки та державного стимулювання розвитку туристичної сфери, австрійська – ефективність цифрової інтеграції та кластерної взаємодії, тоді як італійська модель забезпечує високий рівень диверсифікації доходів завдяки поєднанню туризму з фермерським господарством.

Проведений аналіз дозволяє сформувати європейський вектор модернізації сільського туризму, який поєднує цифровізацію, інституційну підтримку, розвиток локального підприємництва, екологізацію господарської діяльності та підвищення економічної резильєнтності територій. Узагальнення зазначених підходів стало основою формування авторської концептуальної моделі адаптації світового досвіду розвитку сільського туризму до умов України (рис. 1.7).

Представлена на рис. 1.7 модель відображає процес трансформації провідних європейських підходів до розвитку сільського туризму через механізм їх адаптації до сучасних соціально-економічних, інституційних та безпекових умов функціонування українських територіальних громад. Її основу становлять п'ять взаємопов'язаних складових: ресурсна автономія, фінансово-економічна гнучкість, соціально-демографічна ємність, інституційна готовність та цифрова інтеграція, які формують систему забезпечення сталого та резильєнтного розвитку сільського туризму.

Запропонована модель не передбачає прямого копіювання окремих зарубіжних практик, а орієнтована на адаптацію найбільш ефективних інструментів розвитку сільського туризму до умов функціонування українських територіальних громад. Саме поєднання ресурсної автономії, фінансової гнучкості, соціальної стійкості, інституційної підтримки та цифрової інтеграції формує основу резильєнтного розвитку туристичних дестинацій в умовах сучасних викликів.

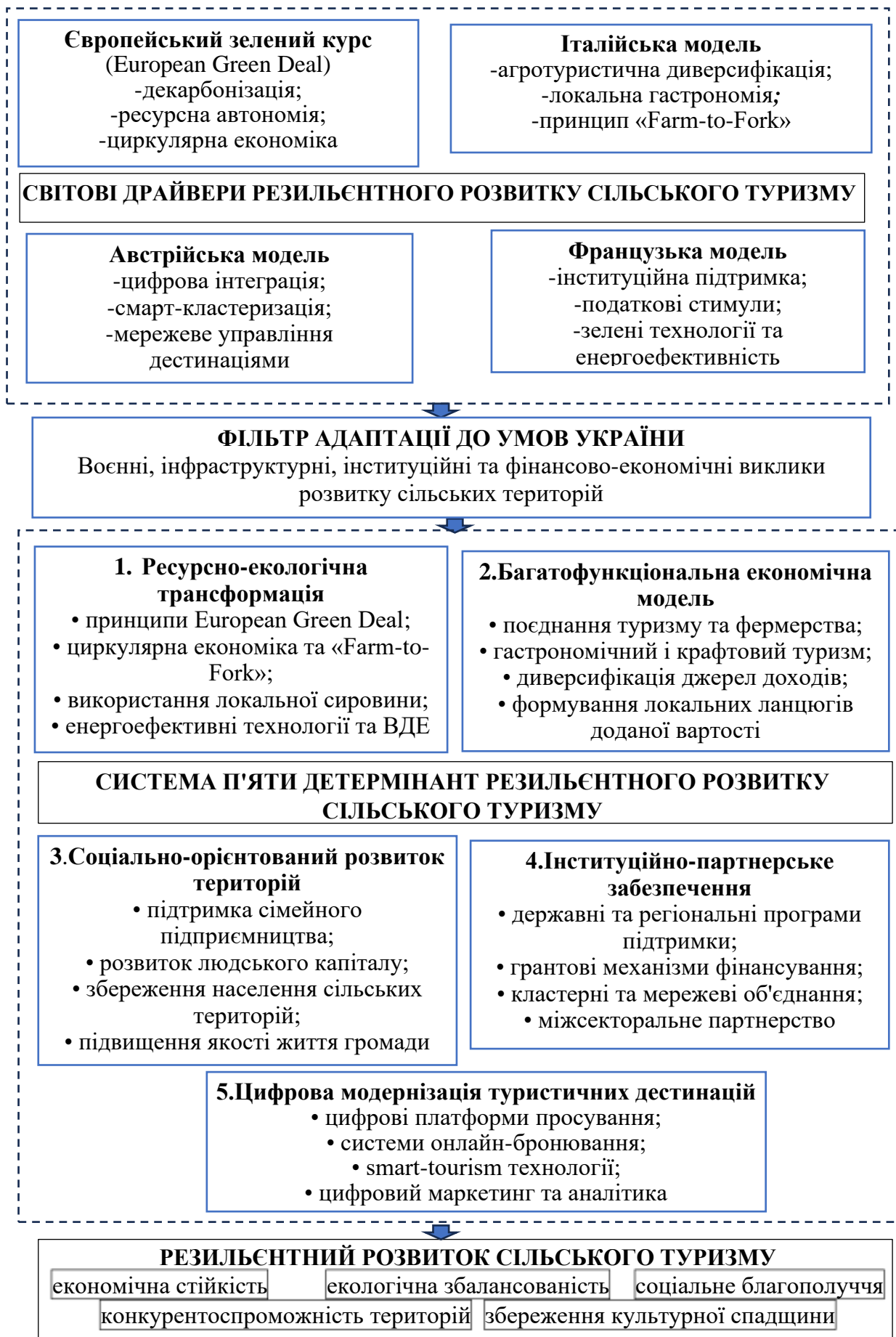

Рис. 1.7. Концептуальна модель адаптації світового досвіду розвитку сільського туризму на засадах резильєнтності в умовах України

Джерело: авторська розробка на основі систематизації європейських моделей сільського туризму, положень European Green Deal та концепції економічної резильєнтності [21: 70; 123: 178; 176: 193; 69].

Синтез світового досвіду, відображений у порівняльній характеристиці європейських моделей сільського туризму (табл. 1.11) та концептуальній моделі адаптації міжнародних практик (рис. 1.7), дозволяє сформувавши теоретичне підґрунтя для модернізації системи сільського туризму в Україні. Проведене дослідження засвідчує, що ефективність функціонування сучасних туристичних дестинацій визначається не окремими інструментами підтримки, а комплексним поєднанням цифрових, економічних, соціальних, екологічних та інституційних механізмів розвитку.

Аналіз зарубіжного досвіду доводить, що механічне перенесення окремих моделей сільського туризму в українські умови є недостатньо ефективним. Натомість доцільним є адаптаційний підхід, який передбачає використання найбільш результативних елементів різних європейських моделей із урахуванням національних соціально-економічних, інституційних та безпекових особливостей. Зокрема, австрійський досвід може бути використаний у сфері цифровізації туристичних дестинацій та формування єдиних інформаційних платформ, італійський — у розвитку агротуристичних господарств та локальних гастрономічних продуктів, а французький — у впровадженні механізмів державної та регіональної підтримки суб'єктів сільського туризму. Поєднання зазначених підходів створює передумови для формування адаптивної моделі розвитку сільського туризму, здатної забезпечувати економічну стійкість територій, підтримку підприємництва та ефективне використання локального ресурсного потенціалу [70; 176; 193; 89].

Таким чином, проведений компаративний аналіз світового досвіду дозволив виокремити ключові детермінанти успішного функціонування сільського туризму та сформувавши концептуальні засади їх адаптації до умов України. Отримані результати створюють теоретико-методологічну основу для подальшого дослідження сучасного стану, просторової диференціації та перспектив розвитку сільського туризму, що стане предметом аналізу в наступному розділі дисертаційної роботи.

Висновки до розділу 1

У результаті проведеного теоретико-методологічного дослідження економічних засад функціонування сільського туризму в системі сталого розвитку регіону сформовано наукове підґрунтя для подальшого аналізу його сучасного стану та перспектив розвитку. Отримані результати дозволяють сформулювати такі висновки.

1. Обґрунтовано економічну сутність сільського туризму як складної соціально-економічної системи, функціонування якої базується на використанні природного, культурного та людського потенціалу сільських територій. Встановлено, що в сучасних умовах сільський туризм виконує не лише рекреаційну функцію, а виступає важливим інструментом диверсифікації локальної економіки, підтримки малого підприємництва, формування додаткових джерел доходів населення та підвищення фінансової спроможності територіальних громад.

2. Визначено теоретичні підходи до дослідження сільського туризму та обґрунтовано доцільність їх інтеграції в єдину систему аналізу. Доведено, що поєднання територіального, галузевого, соціокультурного, екологічного та інтегрованого підходів дозволяє комплексно оцінювати вплив сільського туризму на розвиток територій, капіталізацію ресурсного потенціалу та формування конкурентних переваг регіону.

3. Встановлено, що концепція сталого розвитку є базовою теоретичною основою функціонування сільського туризму. Обґрунтовано доцільність використання інструментів циркулярної економіки та принципу «від поля до столу» (Farm-to-Fork), які забезпечують скорочення трансакційних витрат, підвищення ефективності використання локальних ресурсів і сприяють формуванню коротких ланцюгів створення доданої вартості в межах територіальних громад.

4. Доведено необхідність доповнення традиційної концепції сталого розвитку положеннями економічної резильєнтності як здатності територій адаптуватися до зовнішніх викликів, зберігати функціональність локальних

економічних систем та забезпечувати подальший розвиток в умовах кризових трансформацій. Визначено, що поєднання принципів сталого розвитку та резильєнтності створює методологічну основу для формування адаптивних моделей розвитку сільського туризму.

5. Узагальнення світового досвіду розвитку сільського туризму дозволило встановити, що найбільш ефективними є моделі, які поєднують інституційну підтримку, розвиток локального підприємництва, цифровізацію туристичних послуг, екологізацію господарської діяльності та збереження культурної автентичності територій. Французька модель демонструє ефективність державного стимулювання та фінансової підтримки туристичної сфери, австрійська – переваги цифрової інтеграції та кластерної взаємодії, а італійська – результативність поєднання туристичної діяльності з фермерським господарством і локальною гастрономічною спадщиною.

6. На основі проведеного компаративного аналізу сформовано концептуальні засади адаптації міжнародного досвіду до умов України. Визначено, що підвищення економічної стійкості сільських територій доцільно забезпечувати шляхом поєднання п'яти ключових складових: ресурсної автономії, фінансово-економічної гнучкості, соціально-демографічної ємності, інституційної готовності та цифрової інтеграції. Запропонований підхід створює теоретико-методологічну основу для подальшого оцінювання сучасного стану, просторової диференціації та перспектив розвитку сільського туризму в регіоні.

Отримані результати становлять теоретичну базу для дослідження сучасного стану сільського туризму, оцінювання рівня його розвитку та обґрунтування напрямів підвищення економічної ефективності функціонування туристичних дестинацій, що розглядаються у наступних розділах дисертаційного дослідження.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ

2.1. Ресурсний потенціал і тенденції розвитку сільського туризму Хмельницької області

Розвиток сільського туризму визначається рівнем забезпеченості території природними, історико-культурними, інфраструктурними та соціально-економічними ресурсами, які формують основу туристичної привабливості та конкурентоспроможності регіону. Саме ресурсний потенціал обумовлює можливості створення туристичного продукту, спеціалізацію туристичної діяльності та масштаби залучення місцевого населення до сфери гостинності. В умовах воєнних викликів і структурної трансформації економіки України ефективне використання локальних ресурсів набуває особливого значення як чинник диверсифікації економіки територіальних громад та підвищення їх фінансової стійкості.

У контексті дослідження сільського туризму ресурсний потенціал території доцільно розглядати як інтегровану систему природних, культурно-історичних, інфраструктурних, підприємницьких та інституційних ресурсів, використання яких забезпечує формування доданої вартості, розвиток туристичної діяльності та підвищення конкурентоспроможності території. Ресурсний потенціал виступає не лише передумовою розвитку туризму, а й важливим чинником економічної активізації сільських громад, створення робочих місць та зміцнення локальної економіки.

Хмельницька область володіє значним ресурсним потенціалом для розвитку сільського туризму, що обумовлено поєднанням сприятливих природно-кліматичних умов, вигідного географічного розташування, високого рівня збереженості природних комплексів, наявності об'єктів історико-культурної спадщини та сформованих туристичних маршрутів. Важливою конкурентною перевагою області є просторове поєднання природно-

рекреаційних та історико-культурних ресурсів, що створює передумови для формування туристичних кластерів і комплексних туристичних маршрутів.

Особливе значення для розвитку сільського туризму має природно-рекреаційний потенціал області. Територія Хмельниччини характеризується значним ландшафтним різноманіттям, наявністю річкових долин, лісових масивів, природоохоронних територій та унікальних природних комплексів, які формують основу розвитку екологічного, рекреаційного та активного туризму. Важливу роль у структурі природно-рекреаційного потенціалу регіону відіграють Національний природний парк «Подільські Товтри» та Національний природний парк «Мале Полісся», які є ключовими осередками розвитку туристичної діяльності [182].

Національний природний парк «Подільські Товтри» є одним із найбільших природоохоронних об'єктів України та виступає важливим центром розвитку туристично-рекреаційної діяльності в регіоні. Унікальні геологічні утворення, природні ландшафти, біорізноманіття та значна концентрація природних і культурних пам'яток формують високий рівень туристичної привабливості території. Водночас функціонування парку створює передумови для розвитку малого підприємництва, агросадиб, закладів харчування, екскурсійних послуг та інших видів економічної діяльності, що забезпечують формування доданої вартості в межах територіальних громад.

Важливим елементом природно-рекреаційного потенціалу області є Дністровський каньйон та територія Бакоти, які впродовж останніх років перетворилися на один із найбільш динамічних центрів внутрішнього туризму в Україні. Поєднання природних ландшафтів, історико-культурної спадщини та сприятливих умов для розвитку водного, активного та екологічного туризму забезпечує зростання туристичних потоків і стимулює економічну активність територіальних громад. Активізація туристичної діяльності у межах Дністровського туристичного коридору сприяє розвитку агросадиб, закладів харчування, транспортних послуг, локального виробництва та крафтового сектору.

Значний потенціал для розвитку сільського туризму має також історико-культурна спадщина Хмельницької області. На території регіону зосереджена значна кількість пам'яток архітектури, сакральних об'єктів, фортифікаційних споруд, музеїв та історичних комплексів, які формують основу розвитку культурно-пізнавального та паломницького туризму. Важливе місце у структурі туристичних ресурсів області займає Кам'янець-Подільський історико-архітектурний комплекс, який виступає одним із ключових туристичних центрів Західної України.

Водночас розвиток сільського туризму у регіоні дедалі більше пов'язується із використанням нематеріальної культурної спадщини територій. Локальні традиції, ремесла, гастрономічна культура, етнографічні особливості та події заходи формують основу конкурентоспроможного туристичного продукту та створюють можливості для розвитку малого підприємництва у сільській місцевості. Важливого значення набуває розвиток крафтового виробництва, гастрономічного туризму та локальних брендів територій, які забезпечують додаткову капіталізацію туристичних ресурсів регіону.

Важливою передумовою розвитку сільського туризму є також рівень розвитку туристичної та транспортної інфраструктури. Упродовж останніх років у Хмельницькій області спостерігається поступове зростання кількості агросадіб, закладів розміщення, об'єктів харчування та туристичних сервісів. Водночас територіальна нерівномірність розвитку інфраструктури залишається одним із ключових стримуючих чинників розвитку туристичної діяльності в окремих громадах.

Особливого значення набуває формування локальних туристичних кластерів, які забезпечують інтеграцію природних, історико-культурних, підприємницьких та інфраструктурних ресурсів територій у єдину систему створення туристичного продукту. Найбільш перспективними у цьому контексті виступають території Подністров'я, Кам'янець-Подільської міської громади, Староушицької та Жванецької територіальних громад, де спостерігається висока концентрація туристичних ресурсів та сформовані передумови для розвитку міжмуніципального співробітництва у сфері туризму.

Таким чином, Хмельницька область володіє значним природно-рекреаційним, історико-культурним та інфраструктурним потенціалом для розвитку сільського туризму. Територіальна концентрація туристичних ресурсів, поєднання природної та культурної спадщини, розвиток локального підприємництва й формування туристичних кластерів створюють передумови для підвищення економічної активності територіальних громад та формування конкурентоспроможної моделі розвитку сільського туризму. Разом із тим наявність ресурсів сама по собі не гарантує ефективного розвитку туристичної діяльності, що обумовлює необхідність подальшого аналізу їх просторової концентрації, рівня використання та впливу на соціально-економічний розвиток регіону.

Для систематизації ресурсного потенціалу Хмельницької області та визначення його економічного значення у розвитку сільського туризму доцільно узагальнити основні складові туристичних ресурсів регіону (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Складові ресурсного потенціалу розвитку сільського туризму Хмельницької області

Складова потенціалу	Основні ресурси	Економічне значення
Природно-рекреаційний	НПП «Подільські Товтри», НПП «Мале Полісся», Дністровський каньйон, Бакота, лісові та водні ресурси	Формування туристичних потоків; розвиток екологічного та активного туризму; стимулювання малого підприємництва
Історико-культурний	Кам'янець-Подільська фортеця, сакральні об'єкти, історичні комплекси, фестивалі, ремесла	Розвиток культурно-пізнавального та подієвого туризму; капіталізація культурної спадщини
Туристично-інфраструктурний	Агросадиби, заклади розміщення, транспортне сполучення, заклади харчування	Підвищення доступності туристичних локацій; розвиток сфери послуг та зайнятості
Соціально-економічний	Мале підприємництво, крафтове виробництво, локальні бренди, фермерські господарства	Формування доданої вартості; розвиток локальної економіки та самозайнятості населення
Просторово-кластерний	Подністровський туристичний коридор, Кам'янець-Подільська, Староушицька та Жванецька громади	Формування туристичних кластерів; міжмуніципальна співпраця та інтеграція ресурсів

Джерело: складено автором на основі [182; 195].

Дані табл. 2.1 свідчать, що ресурсний потенціал Хмельницької області має комплексний характер та охоплює природно-рекреаційні, історико-культурні, інфраструктурні й соціально-економічні складові. Висока територіальна концентрація туристичних ресурсів створює передумови для розвитку локальних туристичних кластерів і міжмуніципальної співпраці у сфері туризму.

У структурі ресурсного потенціалу області ключову роль відіграють природно-рекреаційні та історико-культурні ресурси, які формують основу розвитку екологічного, культурно-пізнавального та паломницького туризму. Наявність унікальних природних ландшафтів, історичних пам'яток, фестивального руху та локальних традицій забезпечує формування конкурентних переваг регіону й створює можливості для розвитку локальних туристичних продуктів та капіталізації культурної спадщини.

Важливим чинником розвитку сільського туризму в Хмельницькій області є активізація локального підприємництва та формування туристичних кластерів. Найбільш виразно ці процеси проявляються у межах Подністровського туристичного коридору, який об'єднує туристичні ресурси Кам'янець-Подільської, Староушицької та Жванецької громад. Поєднання природно-рекреаційних, історико-культурних та інфраструктурних ресурсів створює передумови для розвитку агросадиб, крафтових виробництв, гастрономічних локацій та супутніх туристичних сервісів.

Особливе місце у структурі туристичного потенціалу регіону займає територія Бакоти та Староушицької громади, де спостерігається активний розвиток екологічного, водного, гастрономічного та активного туризму. Зростання туристичної активності сприяє розвитку малого бізнесу, створенню додаткових робочих місць та формуванню мультиплікативного ефекту в локальній економіці.

Разом із тим розвиток туристичної діяльності в регіоні стримується сезонністю попиту, нерівномірністю просторового розміщення туристичної інфраструктури та обмеженими інвестиційними можливостями окремих громад. Це обумовлює необхідність формування комплексного підходу до використання

ресурсного потенціалу територій та розвитку міжмуниципального співробітництва у сфері туризму. У результаті культурні та гастрономічні ресурси перетворюються на важливий чинник розвитку локальної економік.

Просторова концентрація туристичних ресурсів у межах Хмельницької області є нерівномірною та формує окремі осередки туристичної активності, які виступають ядрами розвитку сільського туризму. Для візуалізації територіальної структури ресурсного потенціалу та визначення перспективних напрямів формування туристичних кластерів доцільно виділити основні туристичні осередки регіону (рис. 2.2).

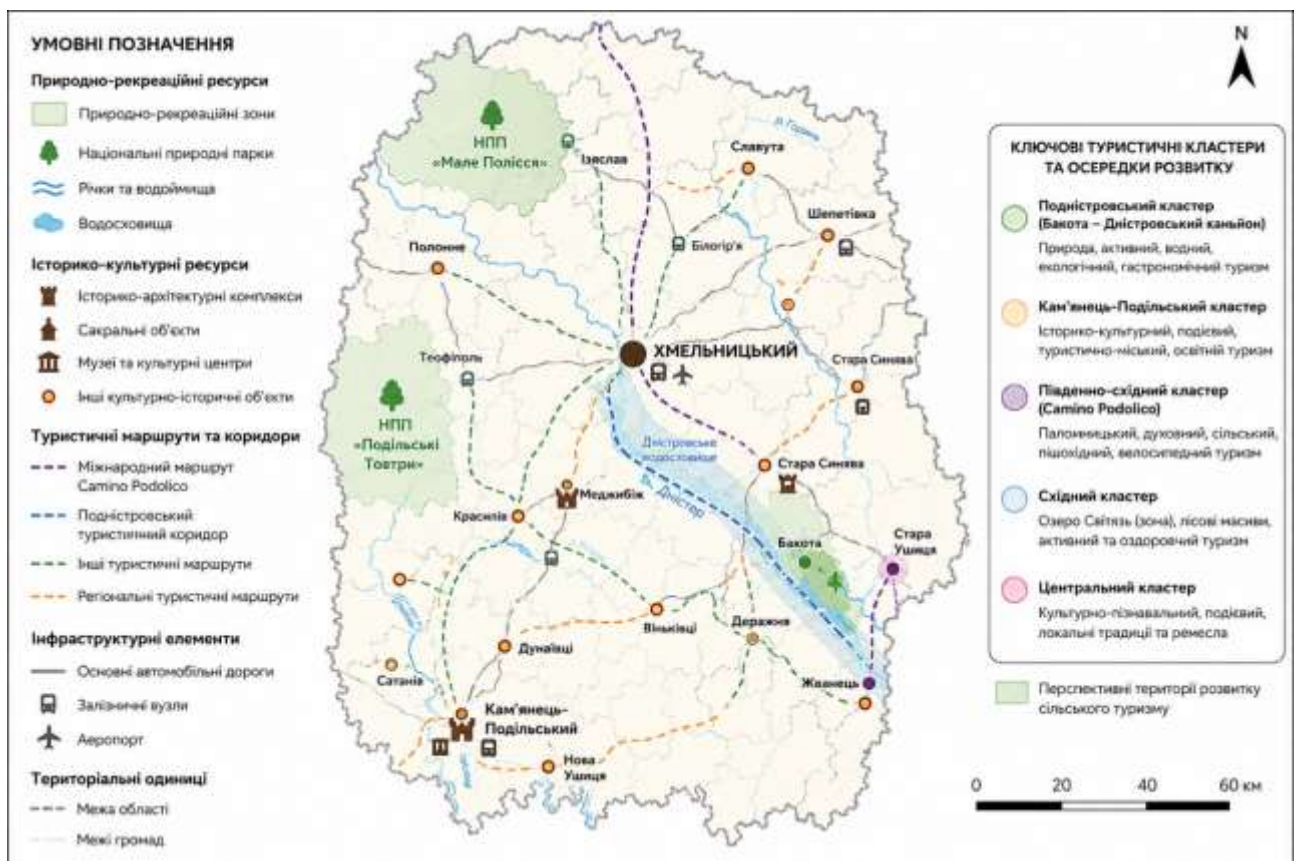

Рис. 2.1. Просторова структура туристично-рекреаційного потенціалу Хмельницької області

Джерело: складено автором на основі матеріалів туристичних маршрутів та регіональних програм розвитку туризму.

Аналіз просторової структури туристично-рекреаційного потенціалу Хмельницької області, представлена на рис. 2.1, свідчить про нерівномірність

територіальної концентрації туристичних ресурсів та формування декількох функціональних осередків розвитку сільського туризму. Найвищий рівень концентрації природно-рекреаційних, історико-культурних та інфраструктурних ресурсів спостерігається у південній частині області, насамперед у межах Подністровського туристичного регіону, який охоплює території Кам'янець-Подільської, Староушицької та Жванецької громад.

Представлена просторова структура демонструє, що Кам'янець-Подільський виконує функції історико-культурного, туристичного та логістичного ядра регіону. Висока концентрація пам'яток архітектури, сформований туристичний бренд і розвинена інфраструктура забезпечують стабільний туристичний потік та формують центр тяжіння для навколишніх територій.

Водночас Староушицька та Жванецька громади формують природно-рекреаційну складову туристичного простору Подністров'я. Особливе значення мають території Дністровського каньйону та Бакоти, які створюють передумови для розвитку екологічного, водного, активного та сільського туризму, а також стимулюють розвиток агросадиб, закладів харчування та інших видів малого підприємництва.

Важливу роль у структурі туристичного потенціалу області відіграють природоохоронні території, насамперед національні природні парки «Подільські Товтри» та «Мале Полісся». Концентрація природних ресурсів у межах цих територій забезпечує розвиток рекреаційного, екологічного та пізнавального туризму, формуючи додаткові конкурентні переваги регіону.

Загалом просторова структура туристично-рекреаційного потенціалу Хмельницької області характеризується поєднанням природних, історико-культурних та інфраструктурних ресурсів, що створює передумови для формування туристичних кластерів, розвитку міжмуніципальної співпраці та підвищення економічної активності територіальних громад.

Важливим елементом просторової організації туристичного простору області виступають сформовані туристичні маршрути та коридори, які

забезпечують поєднання природно-рекреаційних, історико-культурних і сакральних об'єктів у єдину систему туристичних зв'язків. Їх функціонування сприяє підвищенню транспортної доступності туристичних локацій, розвитку локального підприємництва та розширенню туристичних потоків між територіальними громадами.

Для узагальнення основних складових ресурсного потенціалу сільського туризму Хмельницької області доцільно виокремити ключові компоненти, взаємодія яких формує основу розвитку туристичної діяльності в регіоні (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Структура ресурсного потенціалу розвитку сільського туризму Хмельницької області

Джерело: розроблено автором.

Представлена структура ресурсного потенціалу свідчить, що розвиток сільського туризму в Хмельницькій області визначається взаємодією природно-рекреаційних, історико-культурних, інфраструктурних, підприємницьких, соціально-демографічних та фінансово-економічних ресурсів. Комплексне використання зазначених складових створює передумови для формування конкурентоспроможного туристичного продукту, розвитку локального підприємництва та підвищення економічної активності територіальних громад.

Водночас ефективність використання ресурсного потенціалу залежить не лише від наявності ресурсів, а й від рівня їх залучення до господарського обігу, розвитку інфраструктури та інституційного середовища.

Наявність значного ресурсного потенціалу сама по собі не гарантує ефективного розвитку сільського туризму. Економічна результативність використання ресурсів визначається динамікою туристичних потоків, рівнем підприємницької активності, обсягами туристичного збору та здатністю територіальних громад трансформувати ресурсні переваги у фінансові результати. У зв'язку з цим доцільним є аналіз тенденцій розвитку сільського туризму в Хмельницькій області за основними економічними показниками.

Таблиця 2.2

**Динаміка основних економічних показників розвитку туристичної
індустрії Хмельницької області, 2019–2025 рр.**

Найменування показника	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
1. Надходження туристичного збору, тис. грн	840,0	620,0	1 520,0	1180,0	5910,0	8140,0	9200,0
2. Темп приросту турзбору до попереднього року, %	—	-26,2	+145,2	-22,4	+400,8	+37,7	+13,0
3. Кількість офіційних сільських садиб, од.	85	60	100	45	58	95	115
4. Середня тривалість перебування туриста, діб	1,2	1,5	1,3	1,8	2,9	3,4	3,5
5. Обсяг податкових надходжень за КВЕД 55, млн грн	9,8	6,4	12,4	8,1	24,6	32,8	38,1
6. Середня вартість доби проживання (агрооселя), грн.	450	500	700	900	1400	1800	2100

Джерело: розраховано та складено автором за даними Головного управління ДПС у Хмельницькій області, Державного агентства розвитку туризму України та Хмельницької обласної військової адміністрації.

Аналіз динаміки показників, наведених у табл. 2.2, свідчить про значний вплив зовнішніх кризових факторів на розвиток туристичної індустрії області та водночас демонструє її здатність до поступового відновлення.

У 2022 році внаслідок повномасштабної війни відбулося суттєве скорочення ділової активності у сфері туризму. Кількість офіційно функціонуючих сільських садиб зменшилася до 45 одиниць, а обсяг податкових надходжень за КВЕД 55 скоротився з 12,4 до 8,1 млн грн.

Починаючи з 2023 року спостерігається поступове відновлення туристичної діяльності. Надходження туристичного збору зросли з 1,18 млн грн у 2022 році до 9,2 млн грн у 2025 році, що є найвищим показником за досліджуваний період. Одночасно збільшилася кількість агроосель, зріс середній термін перебування туристів та обсяг податкових надходжень від діяльності суб'єктів розміщення. Зазначені тенденції свідчать про наявність адаптаційного потенціалу туристичної сфери та поступове формування економічної стійкості сільських туристичних дестинацій області.

Для глибокого факторного аналізу цього явища автором розраховано базисні індекси зростання ключових елементів туристичної індустрії Хмельниччини, де як базу порівняння використано докризовий 2021 рік (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Базисні індекси розвитку основних елементів туристичного ринку
Хмельницької області (2021 р. = 100%)**

Базисні індекси зростання (економічні та натуральні)	2021 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Індекс надходжень туристичного збору (фінансовий)	100,0	388,8	535,5	605,2
Індекс середньої вартості доби проживання (ціновий)	100,0	200,0	257,1	300,0
Індекс офіційної кількості суб'єктів (садиб) (інституційний)	100,0	58,0	95,0	115,0
Індекс реального фізичного туристичного потоку (натуральний)	100,0	59,3	81,2	87,5

Джерело: розраховано автором на основі даних ГУ ДПС у Хмельницькій області, ДАРТ України та результатів аналітичної обробки статистичної інформації.

Розрахунок базисних індексів (табл. 2.3) дозволяє поставити під сумнів припущення про прямий зв'язок між зростанням туристичних потоків та фінансовими результатами туристичної діяльності. Натуральний показник реального турпотoku у 2025 році все ще перебував на позначці 87,5% від рівня

2021 року. Натомість інтегральний індекс надходжень туристичного збору зріс на 605,2%.

Виявлена диспропорція між динамікою фінансових та натуральних показників є результатом синергетичної дії трьох чинників:

1. Цінового чинника: зростання середньої вартості доби проживання з 700 грн у 2021 році до 2100 грн у 2025 році. Така динаміка пов'язана як з інфляційними процесами, так і з додатковими інвестиціями власників агроосель у забезпечення енергетичної автономності, цифрової доступності та підвищення якості туристичних послуг в умовах воєнних ризиків.

2. Інституційного чинника: перегляду та підвищення ставок туристичного збору органами місцевого самоврядування в межах чинного законодавства до граничного ліміту 0,5% від мінімальної заробітної плати в умовах дефіциту локальних бюджетів [1].

3. Структурного чинника: інтенсивної детінізації ринку та масового виходу власників садіб зі статусу особистих селянських господарств у статус офіційних суб'єктів мікропідприємництва (ФОП 2-ї групи).

Важливим якісним маркером переформатування ресурсного потенціалу під впливом воєнних викликів є стрімке подовження середньої тривалості перебування туриста в агрооселі — з 1,3 доби у 2021 році до 3,5 доби у 2025 році (табл. 2.1) [67]. Споживач повністю переорієнтувався з транзитного «туризму вихідного дня» на тривалий автономний відпочинок та ментальну реабілітацію у сільській місцевості, віддаленій від промислових центрів та зон ризику.

Таким чином, проведений аналіз свідчить про суттєву трансформацію економічних умов функціонування туристичної індустрії Хмельницької області. Незважаючи на скорочення натуральних показників туристичної активності у перші роки воєнного періоду, галузь продемонструвала здатність до адаптації через зміну структури попиту, підвищення рівня капіталізації туристичних послуг та поступову детінізацію підприємницької діяльності. Водночас зростання офіційних фінансових показників відбувається нерівномірно та не повністю відображає реальні масштаби туристичної активності, що обумовлює

необхідність подальшого дослідження латентного сектору сільського туризму та розрахунку авторського індексу декореляції у підрозділі 2.2.

2.2. Аналіз туристичних потоків та їх впливу на соціально-економічний розвиток територіальних громад

Розвиток сільського туризму впливає не лише на формування туристичних потоків, а й на фінансову спроможність територіальних громад через створення робочих місць, розвиток малого підприємництва та збільшення бюджетних надходжень. У зв'язку з цим аналіз туристичних потоків доцільно здійснювати у взаємозв'язку з показниками економічної активності територій, зокрема надходженнями туристичного збору та розвитком суб'єктів туристичної діяльності.

В умовах воєнного стану відбулися суттєві зміни у просторовій структурі туристичного ринку України. Частина туристичних потоків переорієнтувалася на відносно безпечні регіони, що сприяло активізації внутрішнього туризму та зростанню ролі сільських туристичних дестинацій. Для Хмельницької області це створило додаткові можливості для розвитку туристичної діяльності завдяки поєднанню природно-рекреаційного потенціалу, історико-культурної спадщини та сприятливого географічного положення.

Одним із найбільш об'єктивних індикаторів туристичної активності територій виступає туристичний збір, який відображає рівень використання туристичної інфраструктури та масштаби функціонування суб'єктів розміщення. Аналіз його просторового розподілу дозволяє виявити територіальні диспропорції розвитку туристичної діяльності та визначити громади, що формують основний туристичний потік регіону (рис. 2.3).

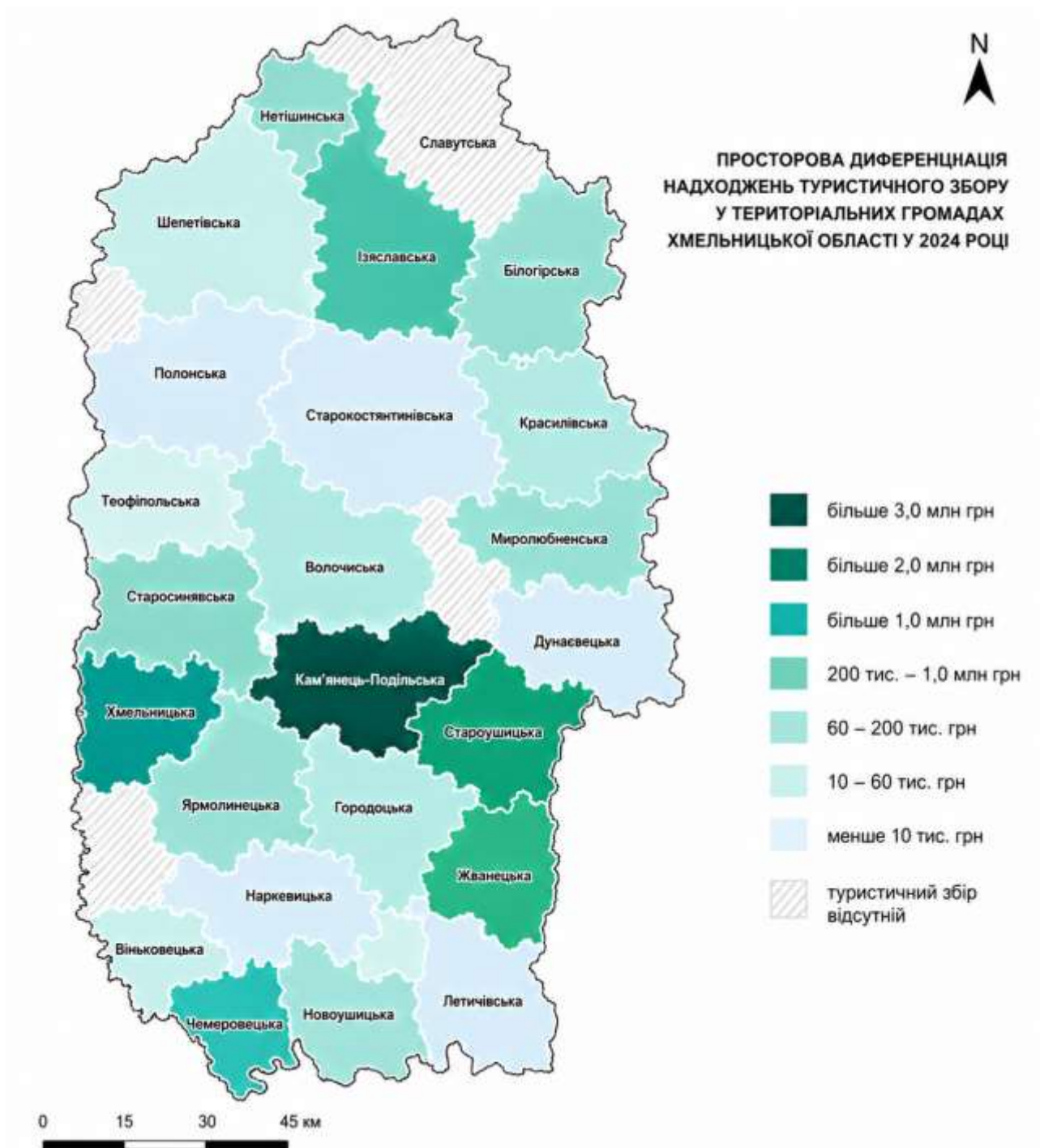

Рис. 2.3. Просторова диференціація надходжень туристичного збору у територіальних громадах Хмельницької області у 2024 році

Джерело: Стратегія розвитку Хмельницької області на 2021–2027 роки.

Аналіз даних рис. 2.3 свідчить, що найбільші обсяги надходжень туристичного збору концентруються у Кам'янець-Подільській міській територіальній громаді, яка виконує функції основного туристичного центру регіону. Високий рівень туристичної активності громади зумовлений

концентрацією історико-культурних пам'яток, сформованим туристичним брендом, розвитком туристичної інфраструктури та стабільним внутрішнім туристичним потоком.

Водночас вагоме значення у структурі туристичних надходжень мають громади Подністровського регіону, насамперед Староушицька територіальна громада, розвиток якої значною мірою пов'язаний із рекреаційним потенціалом Бакоти та Дністровського каньйону. Активізація туристичних потоків у межах цих територій сприяє розвитку агросадиб, малого підприємництва, сфери громадського харчування та локального крафтового виробництва.

Дослідження характеру розподілу туристичних потоків та їхнього впливу на фінансово-економічний розвиток територіальних громад Хмельницької області потребує врахування особливостей інституційного середовища функціонування суб'єктів туристичної діяльності. З позицій економічного аналізу одним із чинників, що впливає на рівень капіталізації туристичних ресурсів територій та формування дохідної бази місцевих бюджетів, залишається наявність сегмента неформальної економічної діяльності у сфері сільської гостинності.

Важливою особливістю функціонування ринку є використання окремими власниками агроосель статусу особистого селянського господарства (ОСГ), що дає змогу поєднувати ведення сільськогосподарської діяльності з наданням туристичних послуг. У результаті частина операцій із розміщення туристів та супутнього обслуговування не відображається в офіційній статистичній і податковій звітності, що ускладнює об'єктивне оцінювання масштабів туристичної діяльності та її економічного впливу на розвиток територій.

Наявність латентного сегмента ринку призводить до виникнення розриву між фактичними туристичними потоками та офіційно зафіксованими фінансовими показниками галузі. Особливо це характерно для територій із високою концентрацією приватних агроосель та сезонних форм розміщення туристів, зокрема в межах Подністровського туристично-рекреаційного регіону.

Водночас упродовж 2023–2025 років у Хмельницькій області спостерігається тенденція до поступової легалізації туристичної діяльності. Цьому сприяли посилення контролю за справлянням туристичного збору органами місцевого самоврядування, активізація програм підтримки малого підприємництва та вимоги грантових програм щодо офіційної реєстрації суб'єктів господарювання. У результаті зростає частка офіційно зареєстрованих платників туристичного збору, що позитивно впливає на дохідну частину місцевих бюджетів і підвищує прозорість функціонування туристичного ринку.

Для оцінювання зазначених процесів доцільно проаналізувати структуру надходжень туристичного збору до місцевих бюджетів Хмельницької області за категоріями платників (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Структура надходжень туристичного збору до місцевих бюджетів Хмельницької області за категоріями платників, 2021–2025 рр.

Категорія платників (податкових агентів)	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Юридичні особи, тис. грн	1292,0	955,8	3841,5	4640,0	5060,0
Частка у загальному обсязі, %	85,0	81,0	65,0	57,0	55,0
Фізичні особи (ФОП та громадяни), тис. грн	228,0	224,2	2068,5	3500,0	4140,0
Частка у загальному обсязі, %	15,0	19,0	35,0	43,0	45,0
Усього туристичного збору, тис. грн	1520,0	1180,0	5910,0	8140,0	9200,0

Джерело: сформовано автором за даними Головного управління ДПС у Хмельницькій області [1]

Аналіз структурних змін у надходженнях туристичного збору (табл. 2.4) свідчить про суттєву трансформацію структури туристичного ринку Хмельницької області. Якщо у 2021 році юридичні особи, представлені переважно готельними та санаторно-курортними закладами, забезпечували 85,0 % надходжень туристичного збору, то у 2025 році їхня частка скоротилася до 55,0 %.

Водночас спостерігається зростання ролі фізичних осіб-підприємців та власників малих засобів розміщення, які функціонують переважно у сегменті сільського туризму. Частка цієї категорії платників збільшилася з 15,0 % у 2021

році до 45,0 % у 2025 році, тоді як обсяг надходжень туристичного збору від них зріс із 228,0 тис. грн до 4140,0 тис. грн. Таким чином, абсолютний приріст надходжень від фізичних осіб перевищив 18 разів.

Виявлені тенденції свідчать про посилення економічної ролі сільських туристичних дестинацій у структурі регіонального туристичного ринку та поступове розширення сегмента офіційно зареєстрованого мікропідприємництва. Зростання частки фізичних осіб серед платників туристичного збору також може розглядатися як непрямий індикатор легалізації діяльності агроосель та інших суб'єктів сільської гостинності.

Для перевірки теоретичних положень та визначення сили взаємозв'язку між діяльністю «якірного» об'єкта та фінансовими результатами туристичної сфери використано статистичні дані Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника за 2020–2024 рр. Використання музейного квитка як проксі-змінної (X) дозволило частково нівелювати проблему латентності туристичного ринку та виявити реальні тенденції капіталізації сільського туризму. Результати проведених розрахунків наведено у табл. 2.5. Отримані дані дозволяють простежити механізм трансформації туристичного потоку у податкові надходження до місцевого бюджету.

Таблиця 2.5

Динаміка відвідуваності об'єктів показу та надходжень туристичного збору Кам'янець-Подільської ТГ (2020–2025 рр.)

Рік	Кількість відвідувачів музею (осіб), X	Туристичний збір (грн.), Y	Ефективність на 1000 відвідувачів (грн.)
2020	105130	523158,75	4976,30
2021	176934	840920,29	4752,73
2022	98445	1055584,86	10722,58
2023	158913	1132137,55	7124,26
2024	182288	1245936,95	6835,00
2025 (прогноз)	210000	1726843,47	8223,06

Джерело: розраховано автором на основі статистичної звітності К-ПДІМЗ та фінансової звітності Кам'янець-Подільської міської ради

Аналіз даних табл. 2.5 свідчить про наявність стійкого взаємозв'язку між активністю якірних туристичних об'єктів та фінансовими результатами туристичної галузі. Незважаючи на скорочення туристичних потоків у період пандемії та початковому етапі повномасштабної війни, упродовж 2023–2025 років спостерігається поступове відновлення економічної активності туристичного сектору.

Особливу увагу привертає динаміка надходжень туристичного збору. Якщо у 2021 році його обсяг становив 1,52 млн грн, то у 2025 році він досяг 9,20 млн грн. При цьому темпи зростання фінансових показників суттєво перевищують темпи відновлення фізичних туристичних потоків, що свідчить про структурні зміни у функціонуванні туристичного ринку.

Додатковим підтвердженням цього є показник ефективності туристичного збору в розрахунку на 1000 відвідувачів. Його зростання впродовж досліджуваного періоду вказує на підвищення рівня капіталізації туристичних послуг, збільшення середніх витрат туристів та поступову легалізацію діяльності суб'єктів туристичного бізнесу.

Отримані результати підтверджують висновки попереднього підрозділу щодо існування процесів декореляції між натуральними та фінансовими показниками розвитку туристичного сектору. Зростання фінансових результатів відбувається не лише за рахунок збільшення кількості туристів, а й унаслідок підвищення економічної ефективності туристичної діяльності та розширення офіційного сектору ринку.

Для оцінювання просторових особливостей розподілу туристичної активності в Хмельницькій області доцільно проаналізувати концентрацію надходжень туристичного збору на рівні територіальних громад. Використання туристичного збору як аналітичного показника дозволяє не лише визначити території з найвищою туристичною активністю, а й оцінити ступінь територіальної диференціації розвитку туристичного ринку. Аналіз просторової концентрації фінансових надходжень дає можливість виявити громади-лідери, оцінити масштаби нерівномірності розвитку туристичної діяльності та

визначити потенційні напрями активізації туристичного підприємництва у менш залучених територіях (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Просторова концентрація надходжень туристичного збору у територіальних громадах Хмельницької області, 2025 р.

Рейтинг	Територіальна громада (ОТГ)	Туристичний збір за 2025 рік, тис. грн	Частка загальнообласному обсязі, %	Кумулятивна (накопичена) частка, %
1	Кам'янець-Подільська	3128,0	34,0	34,0
2	Хмельницька	2576,0	28,0	62,0
3	Сатанівська	1564,0	17,0	79,0
4	Староушицька (Бакота)	1104,0	12,0	91,0
5	Нетішинська	276,0	3,0	94,0
—	Інші 55 громад області (сукупно)	552,0	6,0	100,0
—	Усього по області	9200,0	100,0	—

Джерело: розраховано автором на основі звітних даних Головного управління ДПС у Хмельницькій області та Хмельницької обласної військової адміністрації [1].

Емпіричні результати оцінювання просторової концентрації фінансових потоків у сфері туризму (табл. 2.6) свідчать про високий рівень територіальної диференціації туристичної активності в Хмельницькій області. Проведені розрахунки показують, що лише п'ять територіальних громад акумулюють 94,0 % загального обсягу надходжень туристичного збору, тоді як на решту громад припадає лише 6,0 % відповідних надходжень.

Найбільша частка туристичного збору формується у Кам'янець-Подільській міській територіальній громаді (34,0%), що пояснюється концентрацією історико-культурних ресурсів, розвиненою туристичною інфраструктурою та значними обсягами туристичних потоків. Друге місце посідає Хмельницька міська територіальна громада (28,0 %), де вагому роль відіграють діловий, транзитний та подієвий туризм.

Особливий інтерес становлять Сатанівська та Староушицька територіальні громади, на які припадає відповідно 17,0 % та 12,0 % загального обсягу туристичного збору області. Високі показники цих громад свідчать про

зростання ролі природно-рекреаційних ресурсів, агротуристичних садиб, екоосель та інших форм сільського туризму у формуванні доходів місцевих бюджетів. Зокрема, Староушицька громада, на території якої розташований Бакотський туристично-рекреаційний осередок, демонструє високий рівень туристичної активності, сформований переважно за рахунок внутрішнього туризму та розвитку малого підприємництва у сфері гостинності.

Отримані результати також засвідчують значну нерівномірність просторового розподілу туристичної діяльності. Переважна більшість територіальних громад області має низький рівень офіційно зафіксованих туристичних надходжень, що може бути пов'язано як із недостатнім розвитком туристичної інфраструктури, так і з наявністю неформального сегмента туристичного ринку. Виявлена просторова асиметрія підтверджує необхідність розроблення організаційно-економічних механізмів, спрямованих на диверсифікацію туристичних потоків, підвищення рівня капіталізації локальних ресурсів та активізацію розвитку туристичної діяльності у периферійних громадах області.

Дослідження структурних змін у складі платників туристичного збору (табл. 2.3) засвідчило суттєву трансформацію інституційного середовища функціонування сільського туризму в Хмельницькій області. Зростання частки фізичних осіб-підприємців у структурі надходжень туристичного збору з 15,0 у 2021 році до 45,0 у 2025 році свідчить про активізацію процесів легалізації туристичної діяльності та поступове розширення офіційного сектору ринку.

Водночас встановлено, що одним із чинників, які стримують повну капіталізацію туристичного потенціалу територій, залишається використання окремими суб'єктами статусу особистого селянського господарства. У таких випадках діяльність з розміщення туристів нерідко здійснюється поза межами офіційної підприємницької діяльності, що обмежує можливості обліку фактичних туристичних потоків та зменшує потенційні надходження до місцевих бюджетів. У результаті формується явище латентного туристичного

ринку, за якого частина економічної активності не відображається у фіскальній статистиці.

Поряд із цим упродовж 2023–2025 років спостерігається тенденція до поступової легалізації туристичного мікропідприємництва. Важливими чинниками цього процесу стали посилення уваги органів місцевого самоврядування до формування дохідної бази бюджетів територіальних громад, а також необхідність офіційної реєстрації суб'єктів господарювання для участі у грантових, інвестиційних та регіональних програмах підтримки підприємництва.

Таким чином, результати аналізу свідчать, що розвиток сільського туризму в регіоні супроводжується поступовою інституційною трансформацією ринку. Легалізація діяльності суб'єктів туристичного бізнесу сприяє зростанню бюджетних надходжень, підвищенню прозорості ринку та посиленню фінансової спроможності територіальних громад, що є важливою передумовою їх економічної стійкості в умовах сучасних викликів.

Проведений аналіз туристичних потоків, структури платників туристичного збору та просторової концентрації фінансових надходжень засвідчив наявність суттєвих диспропорцій між окремими територіальними громадами Хмельницької області. Водночас офіційні показники туристичної діяльності не завжди повною мірою відображають реальні масштаби функціонування туристичного ринку через наявність неформального сектору та значної частки незареєстрованих засобів розміщення.

За таких умов виникає необхідність кількісного оцінювання рівня відповідності між фактичними туристичними потоками та офіційно зафіксованими фінансовими результатами туристичної діяльності. Для вирішення цього завдання запропоновано використати авторський індекс декореляції туристичного ринку, який дозволяє оцінити ступінь розриву між натуральними показниками туристичної активності та фінансовими результатами функціонування туристичної сфери.

Позитивна динаміка розвитку сільського туризму супроводжується формуванням мультиплікативного ефекту, який проявляється у розвитку

транспорту, громадського харчування, локального виробництва, крафтового сектору та сфери послуг. Туристична діяльність сприяє створенню додаткових робочих місць, підвищенню рівня підприємницької активності та диверсифікації доходів населення сільських територій.

Водночас розвиток туристичної сфери стримується нерівномірністю територіального розвитку, сезонністю попиту, інвестиційними обмеженнями та частковою тінізацією ринку. Саме тому для об'єктивного оцінювання економічної ефективності функціонування сільського туризму доцільним є використання спеціальних аналітичних інструментів, які дозволяють оцінити розрив між фактичними туристичними потоками та офіційними фінансовими результатами туристичної діяльності.

Для кількісного оцінювання розриву між фактичними туристичними потоками та офіційними фінансовими результатами туристичної діяльності запропоновано авторський індекс декореляції туристичного ринку. Його використання дозволяє оцінити ступінь невідповідності між натуральними та вартісними параметрами функціонування туристичної сфери та виявити території з різним рівнем інституційної легалізації туристичної діяльності.

Формула розрахунку має такий вигляд: $I_d = 1 - \frac{I_f}{I_R}$

Де:

I_d — індекс декореляції туристичного ринку;

I_f — базисний індекс фізичного туристичного потоку;

I_R — базисний індекс надходжень туристичного збору.

Якщо $I_d \rightarrow 0$, розвиток туристичного ринку характеризується збалансованістю, а зміни фінансових показників відповідають динаміці фізичних туристичних потоків. Якщо $I_d \rightarrow 1$ спостерігається високий рівень декореляції між натуральними та вартісними параметрами ринку, коли фінансові результати зростають швидше, ніж фактичні туристичні потоки. Така ситуація може свідчити про активізацію процесів легалізації туристичної діяльності,

підвищення вартості туристичних послуг та збільшення рівня капіталізації туристичного продукту.

Розраховане значення індексу декореляції для Хмельницької області ($I_d = 0,8555$) свідчить про суттєвий розрив між динамікою фізичних туристичних потоків та фінансовими результатами функціонування туристичної сфери. Отриманий результат підтверджує, що основним джерелом зростання туристичних надходжень у 2023–2025 роках виступали не лише кількісні зміни туристичного потоку, а й процеси детінізації ринку, збільшення частки офіційно зареєстрованих суб'єктів господарювання та зростання вартості туристичних послуг.

Для більш детального дослідження просторових особливостей розвитку туристичного ринку розрахунок індексу декореляції доцільно здійснити на двох рівнях: загальнообласному та на рівні окремих територіальних громад. Такий підхід дозволяє оцінити ступінь територіальної диференціації процесів легалізації туристичної діяльності, виявити громади з різним рівнем капіталізації туристичного потенціалу та визначити особливості трансформації туристичного ринку в умовах воєнного часу.

Базовим періодом для розрахунку індексів (I_f) та (I_R) обрано 2021 рік ($2021 = 1,00$), що дозволяє порівняти сучасний стан туристичного ринку з довоєнним рівнем його розвитку. Розрахунки виконано для 2025 року як найбільш актуального звітного періоду (табл. 2.7).

Емпіричні результати розрахунку авторського індексу декореляції у розрізі територіальних громад Хмельницької області (табл. 2.6) підтверджують наявність суттєвої просторово-економічної диференціації туристичного ринку. Значення показника варіюють від 0,3333 до 0,8743, що свідчить про неоднакові темпи інституційної трансформації туристичної діяльності, рівень легалізації підприємництва та масштаби капіталізації туристичного потенціалу громад.

За результатами розрахунків до першої групи належать громади з дуже високим рівнем декореляції (0,8546–0,8743): Староушицька, Кам'янець-Подільська та Сатанівська територіальні громади.

Таблиця 2.7

**Розрахунок індексу декореляції туристичного ринку у територіальних громадах
Хмельницької області (2025 р. до бази 2021 р.)**

Назва територіальної громади	Базисний індекс натурального турпотoku (I _f)	Базисний індекс надходжень турзбору (I _R)	Розрахункове значення індексу декореляції (I _d)	Характеристика рівня декореляції
Староушицька	0,910	7,240	0,8743	Дуже високий
Кам'янець-Подільська	0,810	5,850	0,8615	Дуже високий
Сатанівська	0,890	6,120	0,8546	Дуже високий
Китайгородська	0,950	3,840	0,7526	Високий
Дунаєвецька	0,980	3,100	0,6839	Помірний
Віньковецька	0,920	2,450	0,6245	Помірний
Меджибізька	0,780	1,980	0,6061	Помірний
Полонська	0,650	1,120	0,4196	Низький
Славутська	0,580	0,920	0,3696	Низький
Шепетівська	0,520	0,780	0,3333	Низький
Хмельницька область	0,875	6,052	0,8555	Дуже високий

Джерело: розраховано автором на основі даних ГУ ДПС у Хмельницькій області, Державного агентства розвитку туризму України та результатів авторських розрахунків із використанням формули індексу декореляції

Для цих DESTИНАЦІЙ характерне поєднання відносно стабільних або незначно скорочених туристичних потоків із багаторазовим зростанням надходжень туристичного збору. Така ситуація свідчить про високий рівень легалізації туристичної діяльності, активне залучення суб'єктів малого підприємництва до офіційного сектору економіки та зростання рівня капіталізації туристичних послуг.

Другу групу формують громади з високим і помірним рівнем декореляції (0,6061–0,7526): Китайгородська, Дунаєвецька, Віньковецька та Меджибізька територіальні громади. Отримані результати свідчать про наявність позитивних тенденцій розвитку туристичної діяльності, однак фінансові результати тут зростають повільніше, ніж у громадах-лідерах. Це може бути пов'язано з нижчим рівнем легалізації окремих сегментів туристичного бізнесу, меншою

концентрацією туристичних потоків та недостатнім рівнем розвитку супутньої туристичної інфраструктури.

До третьої групи належать громади з низьким рівнем декореляції (0,3333–0,4196): Полонська, Славутська та Шепетівська. Для них характерні порівняно низькі темпи зростання туристичних надходжень та обмежені масштаби туристичної діяльності. Отримані значення індексу можуть свідчити про недостатню залученість туристичного потенціалу до економічного обороту, низький рівень підприємницької активності у сфері туризму та збереження значної частки неформального сектору.

Інтегральне значення індексу декореляції для Хмельницької області становить 0,8555, що характеризує високий рівень розриву між динамікою туристичних потоків та фінансовими результатами функціонування туристичної сфери. Отриманий результат підтверджує, що зростання туристичних надходжень у регіоні у 2023–2025 роках значною мірою забезпечувалося процесами легалізації туристичної діяльності, підвищенням вартості туристичних послуг та розширенням офіційного сектору ринку.

Проведена кластеризація територіальних громад Хмельницької області за критерієм ефекту декореляції (табл. 2.8) дозволяє ідентифікувати просторові закономірності інституційної трансформації ринку, шляхом виділення трьох однорідних кластерів свідчить про суттєву залежність фінансових результатів туристичної діяльності від ефективності інституційних механізмів управління та рівня легалізації туристичного бізнесу. [66, 67].

Представники Кластера А (лідери ринку з $(Id > 0,85)$) демонструють найвищі показники інституційної адаптації туристичного ринку до сучасних умов функціонування. Високі значення індексу підтверджують, що органи місцевого самоврядування Староушицької, Кам'янець-Подільської та Сатанівської громад спромоглися створити дієві стимули (включаючи вимоги щодо реєстрації ФОП для отримання міжнародних грантів), які забезпечили суттєве скорочення масштабів неформального сектору туристичних послуг [1, 66].

Кластеризація територіальних громад Хмельницької області за рівнем інституційної детінізації послуг сільського туризму

Назва кластера (типу DESTИНАЦІЇ)	Інтервал значень індексу (Id)	Громади Хмельниччини, що увійшли до кластера	Інституційно-економічна характеристика кластера (051)
Кластер А. Громади з високим рівнем інституційної трансформації туристичного ринку	0,8000 – 1,0000	Староушицька, Кам'янець-Подільська, Сатанівська ОТГ	Максимальний рівень прозорості. Фінансові результати розвитку туризму випереджають темпи зміни фізичного туристичного потоку. Високий рівень офіційної реєстрації суб'єктів туристичної діяльності та диверсифікація туристичних послуг забезпечують зростання надходжень до місцевих бюджетів. Громади успішно створили умови для легалізації туристичної діяльності та розширення кола офіційних платників туристичного збору з ОСГ у ФОП, а надходження зростають за рахунок диверсифікації послуг [1, 67].
Кластер Б. Громади з помірним рівнем інституційної адаптації	0,5000 – 0,7999	Китайгородська, Дунаєвецька, Вінковецька, Меджибізька ОТГ	Часткова тінізація. Характеризуються наявністю туристичного потенціалу та відносно стабільних туристичних потоків. Водночас рівень легалізації туристичної діяльності залишається недостатнім, що обмежує можливості повної капіталізації туристичних ресурсів та нарощування доходів місцевих бюджетів.
Кластер В. Громади з низьким рівнем інституційної інтеграції туристичної діяльності	0,0000 – 0,4999	Полонська, Славутська, Шепетівська ОТГ	Переважає тіньового ринку. Характеризуються низьким рівнем туристичної активності та незначним фіскальним ефектом від розвитку туризму. Туристична діяльність має переважно локальний характер і поки не забезпечує суттєвого впливу на формування доходної бази територіальних громад.

Джерело: розроблено та структуровано автором

Натомість громади Кластера Б демонструють системні ризики недоотримання фінансових ресурсів. Маючи значний натуральний потік екскурсантів (наприклад, Малієвецький палац у Дунаєвецькій ОТГ чи заповідник у Меджибожі), ці дестинації фіксують значну латентність бізнесу.

Приватні садиби тут здебільшого залишаються у правовому полі особистих селянських господарств, що обмежує обсяги офіційних бюджетних надходжень та знижує інвестиційні можливості територій (навантаження на інфраструктуру сміття та води громад), але не дає адекватного фіскального відгуку у бюджет [80;106].

Критична ситуація у Кластері В (громади півночі області) економетрично підтверджує інституційну неспроможність управління потоками. Низький рівень декореляції ($I_d < 0,41$) є наслідком недостатнього рівня інституційної підтримки та адміністрування туристичної діяльності. Туристична діяльність у цих громадах поки не стала вагомим чинником економічного розвитку та формування фінансової спроможності місцевих бюджетів [155, 59].

Таким чином, проведений аналіз туристичних потоків та їх впливу на соціально-економічний розвиток територіальних громад Хмельницької області засвідчив наявність стійкого взаємозв'язку між інтенсивністю туристичної активності, обсягами фіскальних надходжень та рівнем розвитку локального підприємництва. Встановлено, що офіційні статистичні показники не повною мірою відображають реальні масштаби туристичної діяльності через збереження сегмента неформального ринку туристичних послуг. Розрахунок авторського індексу декореляції та подальша кластеризація територіальних громад дозволили виявити відмінності у рівнях інституційної трансформації туристичного ринку, легалізації підприємницької діяльності та капіталізації туристичного потенціалу територій. Отримані результати формують аналітичне підґрунтя для подальшого оцінювання економічної стійкості та резильєнтності територіальних громад, що є предметом дослідження у підрозділі 2.3.

2.3. Методика інтегрального оцінювання адаптаційної стійкості сільських туристичних дестинацій

Результати проведеного аналізу туристичних потоків, структури надходжень туристичного збору та рівня інституційної трансформації туристичного ринку засвідчили суттєву неоднорідність розвитку територіальних

громад Хмельницької області. Встановлено, що окремі громади демонструють високі темпи капіталізації туристичних ресурсів та зростання фінансових результатів, тоді як інші характеризуються низьким рівнем економічної віддачі від туристичної діяльності. За таких умов виникає необхідність комплексного оцінювання рівня адаптаційної стійкості територій, яке дозволяє врахувати не лише масштаби туристичної активності, а й здатність туристичних дестинацій ефективно функціонувати та розвиватися в умовах зовнішніх викликів і кризових змін.

З позицій сучасної економічної науки резильєнтність туристичної дестинації доцільно розглядати як здатність локальної соціально-економічної системи підтримувати стабільність функціонування туристичної діяльності, адаптуватися до змін зовнішнього середовища та забезпечувати відновлення економічної активності після впливу кризових факторів. В умовах воєнного стану та структурних трансформацій туристичного ринку оцінювання резильєнтності набуває особливого значення, оскільки дозволяє виявити громади, які володіють найвищим потенціалом адаптації та забезпечують найбільший внесок у розвиток регіональної економіки.

З метою комплексного оцінювання рівня адаптаційної стійкості сільських туристичних дестинацій запропоновано методичний підхід, що базується на використанні інтегрального індексу резильєнтності. Методика передбачає врахування сукупності економічних, туристичних, інституційних та інфраструктурних показників, які характеризують здатність територіальних громад забезпечувати стабільний розвиток туристичної діяльності та формування локальних фінансових ресурсів.

Переведення розроблених теоретико-методологічних засад п'ятивекторного резильєнтно-адаптивного підходу у площину прикладного економетричного аналізу вимагає використання математичного інструментарію, здатного інтегрувати різновимірні фінансові, інституційні, соціально-демографічні, інфраструктурні та цифрові індикатори в єдину аналітичну систему [67; 59]. Традиційні підходи до оцінювання ефективності регіональних

туристичних DESTИНАЦІЙ, що базуються на лінійному аналізі ізольованих натуральних (обсяг валового турпоточку) чи фінансових (обсяг прибутку, рентабельність) маркерів, в умовах перманентних безпекових та інфраструктурних шоків воєнного стану демонструють методологічну неспроможність. Вони відображають лише статичний результат функціонування системи у сприятливому середовищі, але не спроможні виміряти її латентні адаптаційні можливості, рівень внутрішньої міцності та здатність протистояти руйнівним екзогенним імпульсам [66; 67].

З метою комплексного оцінювання адаптаційної стійкості туристичних DESTИНАЦІЙ у дослідженні використано метод таксономічного аналізу З. Гельвіга. Його перевагою є можливість інтегрувати різноманітні показники в єдиний безрозмірний індекс та визначити ступінь наближення кожної території до умовного еталона розвитку. Використання цього підходу дає змогу здійснювати порівняльну оцінку територіальних громад та визначати рівень їх економічної резильєнтності [187; 59].

Базовою просторовою сукупністю спостережень об'єктивно обрано 10 ключових територіальних громад Хмельницької області, які володіють вираженою спеціалізацією у сфері сільської гостинності та репрезентують різні географічні зони регіону. Для побудови адекватної економетричної моделі автором сформовано збалансовану п'ятивекторну систему з 10 специфічних індикаторів, які пройшли наскрізну перевірку на відсутність мультиколінеарності у підрозділі 2.2. Кожен із виділених векторів детермінує окрему критично важливу сферу життєздатності DESTИНАЦІЇ в умовах кризи:

Вектор ресурсної автономії: відображає технологічну та сировинну незалежність мікробізнесу DESTИНАЦІЇ від загальносистемних руйнувань. До нього увійшли індикатори:

x_1 - частка садиб з автономними джерелами енерго- та водозабезпечення, %;

x_2 - частка екологічної сировини місцевих виробників у структурі поточних закупівель садиб, %;

x_3 -коефіцієнт фізичного та морального зносу місцевої інженерно-транспортної інфраструктури, коефіцієнт) який виступає єдиним дестимулятором у моделі, оскільки його зростання блокує просторову доступність території.

Вектор фінансово-економічної гнучкості: характеризує здатність суб'єктів ринку адаптувати структуру витрат і доходів під мінливі параметри середовища. Вектор сформовано показниками:

x_4 -питома вага надходжень туристичного збору та ПДФО від індустрії гостинності у структурі власних доходів бюджету ОТГ, %;

x_5 -частка додаткових циркулярних послуг у валовому чеку агрооселі, коефіцієнт), що ілюструє глибину диверсифікації мікропідприємництва.

Вектор соціально-демографічної ємності: відображає роль сільського туризму як ендогенного стабілізатора локального ринку праці та абсорбера міграційних шоків [66; 25]. Детермінанта оцінюється через індикатори:

x_6 -обсяг капітальних інвестицій у розвиток об'єктів сільської гостинності на 1 особу наявного населення громади, грн.;

x_7 - рівень працевлаштування та соціально-економічної інтеграції внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та ветеранів у сферу гостинності дестинації, %

Вектор інституційної готовності: свідчить про рівень проактивності та проектної спроможності органів муніципального управління щодо підтримки самозайнятості. Критерієм оцінювання обрано показник:

x_8 - обсяг безпосереднього фінансування муніципальних програм розвитку туризму та малого бізнесу з місцевого бюджету ОТГ, тис. грн.

Вектор цифровізації: репрезентує новітній імператив переходу дестинацій в інтегрований цифровий простір для мінімізації трансакційних витрат мікробізнесу та виведення послуг із латентного стану [5; 89]. Вектор формалізовано через індикатори:

x_9 частка сільських садиб громади, безпосередньо інтегрованих у регіональні та глобальні цифрові платформи онлайн-бронювання, %;

x_{10} -рівень використання безготівкових смарт-розрахунків, інтернет-еквайрингу та QR-технологій у розрахунках з клієнтами дестинації, %.

Запропонована п'ятивекторна архітектура дозволяє здійснити наскрізне комплексне сканування господарського комплексу кожної громади. Первинним етапом практичної реалізації розробленого економетричного алгоритму є збір, верифікація та зведення емпіричних статистичних та фінансово-звітних даних у межах формування вихідної матриці спостережень X .

ля проведення таксономічного аналізу сформовано вихідну матрицю показників, яка містить значення десяти індикаторів для десяти територіальних громад Хмельницької області станом на 2025 рік. Інформаційну базу дослідження становили статистичні дані, фінансові звіти територіальних громад та результати експертного оцінювання (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Вихідна система індикаторів інтегрального оцінювання резильєнтності туристичних дестинацій, 2025 р.

Назва територіальної громади (ОТГ)	x_1 (%)	x_2 (%)	x_3 (коєф)	x_4 (%)	x_5 (коєф)	x_6 (грн)	x_7 (%)	x_8 (тис.грн)	x_9 (%)	x_{10} (%)
1. Староушицька	75,0	92,0	0,35	4,80	0,45	450,0	35,0	250,0	85,0	71,0
2. Кам'янець-Подільська	60,0	65,0	0,28	6,20	0,38	580,0	28,0	600,0	80,0	74,0
3. Сатанівська	55,0	70,0	0,30	5,50	0,40	520,0	22,0	450,0	69,0	64,0
4. Меджибізька	40,0	80,0	0,42	2,10	0,25	280,0	18,0	180,0	41,0	34,0
5. Дунаєвецька	45,0	85,0	0,48	1,80	0,30	210,0	25,0	200,0	54,0	40,0
6. Полонська	30,0	75,0	0,55	1,10	0,20	140,0	12,0	80,0	30,0	24,0
7. Китайгородська	50,0	88,0	0,40	2,50	0,35	310,0	20,0	120,0	59,0	49,0
8. Славутська	35,0	60,0	0,50	0,90	0,15	180,0	15,0	89,0	33,0	26,0
9. Шепетівська	25,0	55,0	0,52	0,70	0,12	160,0	10,0	110,0	27,0	21,0
10. Віньковецька	42,0	90,0	0,45	1,50	0,28	190,0	16,0	94,0	50,0	42,0

Джерело: сформовано та збалансовано автором на основі [1; 66;67]

Наступним методичним кроком є розрахунок базових параметрів для математичної стандартизації. Для кожного стовпчика (індикатора) обчислюється середнє арифметичне значення \bar{x}_j та середньоквадратичне відхилення S_j за формулами:

$$\bar{x}_j = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_{ij} \quad S_j = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_{ij} - \bar{x}_j)^2}$$

На основі розрахованих параметрів здійснюється процедура лінійної нормалізації, яка приводить різновимірні індикатори до безрозмірних величин. Розрахунок елементів матриці стандартизованих відповідно до виразу

$$t_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{S_j}$$

Паралельно формується абстрактний «ідеальний еталон розвитку» $P_0 = (t_{01}, t_{02}, \dots, t_{0m})$, координати якого складаються з найкращих зафіксованих параметрів: для стимуляторів обирається максимальне значення, а для дестимуляторів . - мінімальне значення (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Розрахункові параметри стандартизації та координати п'ятивекторного вектора-еталона розвитку системи індикаторів Хмельницької області

Параметр / Еталон	x ₁ (%)	x ₂ (%)	x ₃ (коэф)	x ₄ (%)	x ₅ (коэф)	x ₆ (грн)	x ₇ (%)	x ₈ (тис.грн)	x ₉ (%)	x ₁₀ (%)
Тип показника	стим .	стим .	дести м.	стим .	стим .	стим .	стим .	стим.	стим .	стим .
Середнє (\bar{x}_j)	45,70	75,50	0,42	2,76	0,29	305,00	20,30	248,50	48,90	42,30
Відхилення (S_j)	14,48	13,99	0,08	1,98	0,11	158,13	7,72	175,02	16,42	14,85
ЕТАЛОН (t_{0j})	2,02	1,18	-1,69	1,74	1,48	580,00	35,00	2,01	2,20	2,13

Джерело: розраховано автором

Результатом стандартизації є побудова безрозмірної координатної матриці $ST\$$, елементи якої відображають ступінь відхилення кожної громади від середньостатистичного обласного рівня (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

. П'ятивекторна матриця стандартизованих безрозмірних координат індикаторів економічної стійкості сільського туризму громад Хмельниччини

Назва ТГ (громади)	t ₁	t ₂	t ₃	t ₄	t ₅	t ₆	t ₇	t ₈	t ₉	t ₁₀
1. Староушицька	2,02	1,18	-0,83	1,03	1,48	0,92	1,90	0,01	2,20	1,93
2. Кам'янець-Подільська	0,99	-0,75	-1,69	1,74	0,83	1,74	1,00	2,01	1,89	2,13
3. ... (Меджибізька)	-0,39	0,32	0,05	-0,33	-0,36	-0,16	-0,30	-0,39	-0,48	-0,56
4. Полонська	-1,08	-0,04	1,65	-0,84	-0,82	-1,04	-1,07	-0,96	-1,15	-1,23
5. ЕТАЛОН ($SP_0\$$)	2,02	1,18	-1,69	1,74	1,48	1,74	1,90	2,01	2,20	2,13

Джерело: розраховано автором

На наступному етапі алгоритму для кожної ТГ вираховується Евклідова таксономічна відстань до еталона розвитку (c_{i0}), яка демонструє ступінь деструктивного віддалення реальної економіки громади від ідеальних параметрів. Математично крок реалізується за формулою:

$$c_{i0} = \sqrt{\sum_{j=1}^m t_{(ij)} - t_0)^2}$$

Кінцевий Інтегральний індекс економічної резильєнтності сільського туризму (K_i) розраховується для кожної громади через нормування оператором:

$$K_i = 1 - \frac{c_{i0}}{c_0}$$

Індекс змінюється суворо в межах від 0 до 1, де 1 свідчить про повний збіг з еталоном. Підсумкові результати п'ятивекторного економетричного моделювання та багатовимірної кластеризації громад Хмельниччини зведено у таблиці 2.12.

Результати інтегрального оцінювання резильєнтності та кластеризації територіальних громад Хмельницької області

Рейтинг	Назва територіальної громади (ОТГ)	Таксономічна відстань c_{i0}	Інтегральний індекс стійкості K_i	Типологічний кластер та рівень економічної резильєнтності
1	Староушицька	2,28	0,696	Кластер I. Високий рівень (Адаптивні лідери)
2	Кам'янець-Подільська	2,41	0,678	Кластер I. Високий рівень (Адаптивні лідери)
3	Сатанівська	2,82	0,623	Кластер I. Високий рівень (Адаптивні лідери)
4	Китайгородська	3,92	0,477	Кластер II. Середній рівень (Помірна стійкість)
5	Дунаєвецька	4,22	0,437	Кластер II. Середній рівень (Помірна стійкість)
6	Віньковецька	4,68	0,375	Кластер II. Середній рівень (Помірна стійкість)
7	Меджибізька	4,82	0,356	Кластер II. Середній рівень (Помірна стійкість)
8	Полонська	5,95	0,206	Кластер III. Критичний рівень (Крихкі дестинації)
9	Славутська	6,12	0,183	Кластер III. Критичний рівень (Крихкі дестинації)
10	Шепетівська	6,58	0,121	Кластер III. Критичний рівень (Крихкі дестинації)

Джерело: розраховано автором в MS Excel

Проведене таксономічне моделювання дозволило виявити суттєву просторову диференціацію рівнів адаптаційної стійкості туристичних дестинацій Хмельницької області (табл. 2.11). Отримані значення інтегрального індексу резильєнтності варіюють від 0,121 до 0,696, що свідчить про значні відмінності у здатності територіальних громад адаптуватися до зовнішніх викликів, забезпечувати стабільність функціонування туристичного сектору та трансформувати туристичні ресурси у фінансові результати.

До Кластера I (адаптивні лідери) увійшли Староушицька, Кам'янець-Подільська та Сатанівська територіальні громади, для яких характерні найвищі значення інтегрального індексу резильєнтності (0,623–0,696). Формування даного кластера обумовлене поєднанням кількох взаємопов'язаних чинників: високим рівнем туристичної спеціалізації території, значною концентрацією туристичних потоків, розвиненою інфраструктурою розміщення, вищим рівнем легалізації туристичної діяльності та активним використанням цифрових каналів просування туристичних послуг. Для цих громад туристичний сектор виступає одним із важливих джерел формування місцевих доходів, а туристична діяльність демонструє високу здатність до адаптації в умовах кризових змін.

Кластер II (громади з потенціалом зростання) об'єднав Китайгородську, Дунаєвецьку, Віньковецьку та Меджибізьку територіальні громади, інтегральний індекс яких перебуває в межах 0,356–0,477. Незважаючи на наявність значного природно-рекреаційного та історико-культурного потенціалу, рівень його економічної реалізації залишається недостатнім. Основними чинниками, що стримують підвищення резильєнтності цих територій, є обмежений розвиток туристичної інфраструктури, недостатня цифровізація туристичних послуг, невисока інвестиційна активність та збереження окремих проявів тінізації туристичного бізнесу. Водночас саме цей кластер характеризується найбільшими можливостями для подальшого зростання за умови активізації інституційної підтримки та модернізації туристичної інфраструктури.

До Кластера III (крихкі туристичні дестинації) віднесено Полонську, Славутську та Шепетівську територіальні громади, для яких характерні найнижчі значення інтегрального індексу резильєнтності (0,121–0,206). Отримані результати свідчать про низький рівень інтеграції туристичної діяльності в економіку територій та недостатню спроможність туристичного сектору виконувати функції локального драйвера розвитку. Формування цього кластера обумовлене обмеженим використанням туристичного потенціалу, низьким рівнем розвитку цифрових сервісів, слабкою підприємницькою

активністю та незначною часткою туристичних надходжень у структурі місцевих доходів.

Важливою особливістю отриманих результатів є їх узгодженість із кластеризацією територіальних громад, проведеною у підрозділі 2.2 на основі авторського індексу декореляції. Встановлено, що громади з високим рівнем легалізації туристичної діяльності та вищими показниками фінансової результативності одночасно характеризуються найвищими значеннями інтегрального індексу резильєнтності. Це дозволяє зробити висновок, що інституційна трансформація туристичного ринку, детінізація діяльності суб'єктів господарювання та розвиток цифрових механізмів управління виступають ключовими чинниками підвищення адаптаційної стійкості туристичних дестинацій.

Таким чином, запропонована методика інтегрального оцінювання дозволила не лише здійснити ранжування територіальних громад за рівнем резильєнтності, а й виявити основні фактори, що визначають ефективність функціонування сільського туризму в умовах сучасних соціально-економічних викликів. Отримані результати формують аналітичну основу для розроблення стратегічних механізмів підвищення конкурентоспроможності туристичних дестинацій та зміцнення економічної стійкості територіальних громад.

Висновки до розділу 2

У результаті дослідження сучасного стану та особливостей розвитку сільського туризму в Хмельницькій області встановлено, що туристичний сектор поступово перетворюється на важливий елемент локальної економіки та один із чинників забезпечення економічної стійкості територіальних громад. Проведений аналіз ресурсного потенціалу підтвердив наявність значної концентрації природно-рекреаційних, історико-культурних та інфраструктурних активів у межах Подністровського туристичного регіону, який формує ядро розвитку сільського туризму області.

Дослідження динаміки основних економічних показників туристичної індустрії Хмельниччини за 2019–2025 роки засвідчило суттєву трансформацію туристичного ринку під впливом пандемії COVID-19 та воєнного стану. Встановлено, що попри скорочення натуральних туристичних потоків у кризові періоди, туристичний сектор продемонстрував високий рівень адаптації, що проявилось у зростанні надходжень туристичного збору, збільшенні податкових надходжень від діяльності засобів розміщення та поступовому відновленні кількості суб'єктів туристичного бізнесу.

На основі аналізу структури надходжень туристичного збору виявлено тенденцію до поступової легалізації діяльності суб'єктів сільського туризму. Частка фізичних осіб-підприємців у структурі туристичного збору істотно зросла, що свідчить про посилення процесів детінізації ринку та підвищення рівня інституційної інтеграції туристичної діяльності в офіційний сектор економіки.

У межах дослідження розроблено авторський індекс декореляції туристичного ринку, який дозволив оцінити рівень розриву між натуральними туристичними потоками та фінансовими результатами діяльності туристичного сектору. Розрахунки підтвердили наявність суттєвої просторової диференціації територіальних громад за рівнем інституційної трансформації ринку та інтенсивністю процесів детінізації туристичної діяльності.

За результатами кластеризації територіальних громад за індексом декореляції виділено три групи DESTИНАЦІЙ, які відрізняються рівнем легалізації туристичної діяльності, масштабами капіталізації туристичних ресурсів та ефективністю використання локального туристичного потенціалу. Встановлено, що найбільш високі значення індексу характерні для Староушицької, Кам'янець-Подільської та Сатанівської територіальних громад.

Для комплексного оцінювання здатності туристичних DESTИНАЦІЙ адаптуватися до сучасних соціально-економічних викликів запропоновано методика інтегрального оцінювання резильєнтності сільського туризму на основі таксономічного аналізу. Методика передбачає врахування економічних,

туристичних, інституційних, інфраструктурних та цифрових параметрів розвитку територій і дозволяє здійснювати порівняльне ранжування громад за рівнем їх адаптаційної стійкості.

Результати таксономічного моделювання підтвердили наявність значної просторової диференціації рівнів резильєнтності туристичних дестинацій Хмельницької області. До групи адаптивних лідерів віднесено Староушицьку, Кам'янець-Подільську та Сатанівську громади, які характеризуються найвищими значеннями інтегрального індексу резильєнтності. Китайгородська, Дунаєвецька, Віньковецька та Меджибізька громади сформували кластер територій із потенціалом зростання, тоді як Полонська, Славутська та Шепетівська громади характеризуються низьким рівнем адаптаційної стійкості та потребують додаткових інструментів підтримки розвитку туристичного сектору.

Проведене дослідження дозволило встановити, що ключовими чинниками підвищення економічної стійкості туристичних дестинацій виступають детінізація туристичної діяльності, розвиток цифрових сервісів, модернізація туристичної інфраструктури, розширення підприємницької активності та ефективне використання локального ресурсного потенціалу. Отримані результати формують аналітичне підґрунтя для розроблення організаційно-економічних механізмів підвищення конкурентоспроможності сільського туризму та зміцнення економічної стійкості територіальних громад, що розглядаються у наступному розділі дисертаційного дослідження.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ТА ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ

3.1. Інноваційні інструменти та цифрові технології розвитку сільського туризму

Проведене інтегральне оцінювання резильєнтності територіальних громад Хмельницької області засвідчило, що ключовими факторами конкурентоспроможності туристичних дестинацій виступають рівень цифровізації туристичних послуг, ефективність управління туристичними потоками та здатність суб'єктів туристичної діяльності інтегруватися у сучасне цифрове середовище. Виявлені диспропорції між громадами різних кластерів свідчать про необхідність впровадження інноваційних інструментів розвитку сільського туризму, спрямованих на підвищення рівня економічної ефективності, детінізацію туристичного ринку та зміцнення фінансової спроможності територіальних громад.

Одним із перспективних напрямів розвитку сільського туризму є створення інтегрованих туристичних маршрутів, орієнтованих на поєднання природного, культурного, історичного та гастрономічного потенціалу територій. Такі маршрути забезпечують формування цілісного туристичного продукту, сприяють збільшенню тривалості перебування туристів та залученню до туристичної діяльності широкого кола суб'єктів малого підприємництва.

Важливим прикладом реалізації такого підходу є міжнародний маршрут Camino Podolico, який проходить територією Поділля від Вінницької області до Кам'янця-Подільського через систему сільських населених пунктів та об'єктів культурної спадщини. Реалізація маршруту сприяє активізації економічної діяльності територіальних громад, розвитку туристичної інфраструктури та створенню додаткових можливостей для зайнятості населення у сільській місцевості.

У сучасних умовах важливого значення набуває впровадження елементів smart tourism (розумного туризму), що передбачають використання цифрових платформ, GIS-моніторингу, онлайн-сервісів та інтегрованих систем управління туристичними потоками.

Рис. 3.1. Camino Podolico як елемент smart tourism у Хмельницькій області
Джерело: розроблено автором.

Проект Camino Podolico демонструє можливість інтеграції цифрових технологій у систему управління туристичними потоками та формування конкурентоспроможної моделі smart tourism у регіоні. Використання GIS-навігації, QR-маркування маршрутів, цифрових платформ та інтегрованих онлайн-сервісів сприяє підвищенню якості туристичних послуг, оптимізації туристичних потоків і підтримці локального підприємництва у межах Подністровського туристичного коридору.

Практична реалізація концепції smart tourism потребує широкого впровадження цифрових технологій у систему управління туристичними DESTINATIONAMI. У сучасних умовах цифровізація туристичних послуг виступає не

лише інструментом підвищення якості обслуговування туристів, а й важливим чинником зростання економічної ефективності функціонування суб'єктів сільського туризму. Використання цифрових платформ, систем онлайн-бронювання, електронних квитків та засобів просторового моніторингу створює передумови для формування інтегрованого цифрового середовища розвитку туристичних територій.

Важливу роль у підвищенні ефективності управління туристичними потоками відіграє впровадження цифрових інструментів координації туристичних послуг, зокрема механізму «Єдиного квитка», який здатний забезпечити синергетичний ефект між музейними, рекреаційними та готельними об'єктами.

У європейських дослідженнях така модель характеризується поняттям «seamless mobility» — «безшовна мобільність», яка передбачає інтеграцію транспортних, інформаційних та туристичних сервісів у єдиний простір. Аналіз сучасних підходів до організації туристичних систем свідчить, що впровадження інтегрованих систем квитків і цифрових платформ сприяє не лише спрощенню подорожей, а й активізації розвитку менш популярних туристичних територій. Це дозволяє зменшити навантаження на «якірні» туристичні об'єкти та забезпечити перерозподіл туристичних потоків між різними локаціями регіону.

Для Хмельницької області важливого значення набуває впровадження цифрових інструментів координації туристичних потоків, зокрема систем електронного квитка для об'єктів культурної спадщини та туристичних дестинацій. Аналіз функціонування проєкту свідчить, що перехід до онлайн-продажу квитків трансформує модель взаємодії між туристами, закладами культурної спадщини та суб'єктами туристичної діяльності. Використання QR-кодів, електронних квитків та автоматизованих систем продажу дозволяє знизити транзакційні витрати, спростити доступ до туристичних послуг та підвищити рівень прозорості фінансових потоків.

Важливо, що автоматизована система продажу квитків перестає виконувати виключно облікову функцію та перетворюється на інструмент

управління туристичними потоками. За умов перевантаження окремих туристичних локацій система може здійснювати перерозподіл відвідувачів між менш завантаженими об'єктами, що сприяє більш рівномірному використанню туристичного потенціалу регіону. Цифрові технології формують модель туристичного споживання, у межах якої туристичний продукт поєднує проживання, гастрономію, рекреаційні та культурні послуги.

Крім економічного ефекту, цифровізація туристичних послуг позитивно впливає на екологічну складову сталого розвитку, оскільки дозволяє оптимізувати туристичні потоки, зменшити інфраструктурне перевантаження окремих локацій та забезпечити більш раціональне використання ресурсного потенціалу територій. Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що впровадження інтегрованих систем електронного квитка та цифрових платформ сприяє підвищенню прозорості фінансових потоків, оптимізації туристичних маршрутів і зростанню економічної результативності туристичних дестинацій. Для оцінювання практичних аспектів цифрової трансформації туристичної сфери здійснено класифікацію об'єктів культурної спадщини України за моделями цифрової адаптації та впровадження систем електронного квитка (табл. 3.1).

Для оцінювання практичних аспектів цифрової трансформації туристичної сфери здійснено класифікацію об'єктів культурної спадщини України за моделями цифрової адаптації та впровадження систем електронного квитка (табл. 3.1).

Аналіз представлених у табл. 3.1 моделей цифрової адаптації свідчить, що цифровізація туристичних послуг поступово перетворюється на один із ключових чинників підвищення економічної ефективності функціонування туристичних дестинацій. Використання автоматизованих систем продажу квитків, електронних сервісів бронювання та цифрових платформ забезпечує прозорість фінансових потоків, покращує якість туристичного сервісу та створює передумови для інтеграції окремих туристичних об'єктів у єдине інформаційне середовище.

Класифікація об'єктів культурної спадщини України за моделлю цифрової адаптації та впровадження систем електронного квитка (2024–2026 рр.)

Модель адаптації	Об'єкти культурно-історичної спадщини	Основна функція та економічний ефект
1. Національний цифровий хаб	НЗ «Софія Київська», НЗ «Киево-Печерська лавра», Музей Ханенків та Харківський художній музей	Прозорість та облік. Автоматизовані системи (АСПК) забезпечують точний облік відвідувачів та контроль великих фінансових потоків у центрах з високим навантаженням.
2. Скансени та ландшафтні заповідники	Музеї народної архітектури та побуту у Львові імені К. Шептицького, ДІКЗ «Тустань», МК «Старе Село Колочава» та Шевченківський НЗ	Управління простором. Модель «безшовного» пересування великими територіями з миттєвою онлайн-валідацією квитків на відкритій місцевості.
3. Регіональні кластери та «якірні» об'єкти Поділля	Кам'янець-Подільський ДІМЗ, ДІКЗ «Буша», Палац Орловських у Маліївцях та ІКЦ-музей «Старий Костянтинів».	Цифровий каркас регіону. Формування бази для сільського туризму. Активізація онлайн-продажів у 2025-2026 рр. створює основу для маршрутів на кшталт Camino Podolico.
4. Антикризова цифровізація та відновлення	Музеї Чернігівщини, Херсонський обласний краєзнавчий музей та музей Г. С. Сковороди	Культурна стійкість. Е-квиток як інструмент фіксації діяльності в умовах війни та підготовка до післявоєнного відновлення туристичних локацій.
5. Універсальні технологічні рішення	Рівненський обласний краєзнавчий музей, Музей пропаганди (Шепетівка) та локальні заклади	Масштабованість. Досвід підтверджує, що єдині технологічні рішення (АСПК) ефективно працюють як у великих заповідниках, так і в малих локальних музеях.

Джерело: Складено автором на основі даних [36]

Особливого значення цифрові інструменти набувають для розвитку сільського туризму, де вони дозволяють зменшити рівень інформаційної ізольованості локальних туристичних продуктів, розширити доступ до ринку туристичних послуг та підвищити рівень легалізації підприємницької діяльності. У цьому контексті цифровізація виступає не лише технологічним, а й економічним інструментом підвищення конкурентоспроможності територіальних громад та зміцнення їх фінансової спроможності.

Результати проведеного аналізу підтверджують, що найбільший економічний ефект забезпечується за умови інтеграції окремих цифрових рішень у єдину систему управління туристичною дестинацією. За таких умов цифровізація перетворюється на інструмент координації туристичних потоків, взаємодії суб'єктів туристичного бізнесу та формування доданої вартості на рівні територіальної громади.

З огляду на це запропоновано концептуальну модель формування інтегрованого цифрового туристичного простору територіальної громади, яка передбачає поєднання туристичних ресурсів, об'єктів культурної спадщини, засобів розміщення, закладів харчування, локальних виробників та органів місцевого самоврядування у межах єдиного цифрового середовища. Основною метою такої інтеграції є підвищення ефективності використання туристичного потенціалу території, забезпечення прозорості фінансових потоків та створення умов для сталого розвитку сільського туризму.

Рис. 3.2. Концептуальна модель формування інтегрованого цифрового туристичного простору територіальної громади

Джерело: розроблено автором

Представлена на рис. 3.2 модель відображає механізм взаємодії основних учасників туристичного ринку в умовах цифрової трансформації. Центральним

елементом системи виступає цифрова платформа, яка забезпечує інтеграцію інформаційних потоків між туристами, суб'єктами туристичного підприємництва, об'єктами культурної спадщини та органами місцевого самоврядування.

Використання єдиної цифрової платформи дозволяє забезпечити оперативний обмін інформацією про туристичні послуги, наявність місць розміщення, туристичні маршрути, події та культурні заходи. Для туристів це сприяє спрощенню процесу планування подорожі, тоді як для суб'єктів господарювання створює додаткові можливості просування власних послуг та розширення ринку збуту.

Економічний ефект функціонування інтегрованого цифрового туристичного простору проявляється у зростанні рівня локалізації туристичних витрат, підвищенні завантаженості об'єктів туристичної інфраструктури та збільшенні надходжень до місцевих бюджетів. Водночас цифровізація сприяє зменшенню інформаційної асиметрії між учасниками ринку та підвищує ефективність управлінських рішень на рівні територіальної громади.

Важливою перевагою запропонованої моделі є можливість формування єдиної інформаційної бази для подальшого моніторингу туристичних потоків. Саме тому наступним етапом розвитку цифрового туристичного простору є впровадження GIS-технологій та систем просторового моніторингу, які забезпечують оперативне управління туристичними потоками та підвищують ефективність використання туристичних ресурсів території.

З метою практичної реалізації запропонованого цифрового туристичного простору в роботі розроблено модель GIS-моніторингу туристичних потоків, орієнтовану на просторовий аналіз туристичної активності, оцінювання навантаження на туристичні локації та оптимізацію розподілу туристичних потоків між центральними й периферійними туристичними територіями (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Система GIS-моніторингу туристичних потоків у структурі управління туристичною дестинацією

Джерело: розроблено автором

Розроблена система GIS-моніторингу забезпечує інтеграцію цифрових сервісів, просторової аналітики туристичних потоків та системи підтримки управлінських рішень у межах єдиної цифрової платформи управління туристичною дестинацією. Її практичне значення полягає у можливості оптимізації туристичного навантаження, підтримки периферійних туристичних локацій та підвищення ефективності використання туристичної інфраструктури.

Подальший розвиток цифрового туристичного простору потребує не лише накопичення та аналізу інформації про туристичні потоки, а й створення механізмів інтеграції окремих туристичних послуг у єдиний туристичний продукт. У сучасних умовах турист дедалі частіше орієнтується на комплексне отримання послуг, що поєднують транспортне забезпечення, відвідування туристичних об'єктів, розміщення, харчування та участь у культурних заходах. Відсутність координації між окремими суб'єктами туристичної діяльності призводить до фрагментації туристичного продукту, зниження рівня його

конкуентоспроможності та втрати частини потенційних доходів територіальних громад.

Одним із перспективних напрямів вирішення зазначеної проблеми є впровадження системи «Єдиний подільський квиток», яка передбачає інтеграцію туристичних послуг різних суб'єктів у межах єдиної цифрової платформи. Концепція базується на принципі комплексного обслуговування туриста та створення єдиного цифрового середовища взаємодії між туристом, суб'єктами туристичного бізнесу та органами місцевого самоврядування.

Запровадження такої системи дозволяє об'єднати у межах одного цифрового продукту відвідування музеїв, історико-культурних пам'яток, природних локацій, користування туристичними маршрутами, послуги агросадиб, закладів харчування та інших учасників туристичного ринку. У результаті формується інтегрований туристичний пакет, який підвищує зручність користування туристичними послугами та стимулює збільшення тривалості перебування туристів на території регіону.

У результаті дослідження розроблено організаційно-економічний механізм функціонування системи «Єдиний квиток» як складової інтегрованої цифрової системи управління туристичними потоками територіальної громади (рис. 3.4).

Рис. 3.4. Організаційно-економічний механізм функціонування системи «Єдиний квиток»

Джерело: розроблено автором

Представлений на рис. 3.4 механізм демонструє взаємодію основних учасників системи «Єдиний подільський квиток» та напрями руху фінансових і інформаційних потоків та забезпечує інтеграцію туристичних об'єктів, цифровий облік туристичних відвідувань та координацію взаємодії між суб'єктами туристичної діяльності. Реалізація запропонованого підходу сприяє підвищенню рівня фіскальної прозорості туристичного ринку, перерозподілу туристичних потоків між центральними та периферійними локаціями, а також посиленню локального мультиплікативного ефекту.

Таблиця 3.2.

Функціональні складові системи «Єдиний квиток» у системі управління туристичними потоками

Складова механізму	Функція	Практичний результат
Інтеграція туристичних об'єктів	об'єднання туристичних локацій у єдину систему	перерозподіл туристичних потоків
Цифровий моніторинг	облік відвідувачів та електронних транзакцій	підвищення фіскальної прозорості
Онлайн-бронювання	цифровізація туристичних послуг	спрощення доступу до туристичного продукту
Єдина база даних	аналітика туристичних потоків	підвищення ефективності управлінських рішень
Інтеграція локальних сервісів	взаємодія агросадіб, музеїв та закладів харчування	посилення локального мультиплікативного ефекту
Маркетинговий компонент	популяризація комплексного туристичного продукту	збільшення тривалості перебування туристів

Джерело: розроблено автором

Аналіз функціональних складових системи «Єдиний квиток» підтверджує, що інтеграція цифрових сервісів, туристичних об'єктів та локальних суб'єктів господарювання створює передумови для формування інтегрованої моделі управління туристичними потоками. Використання цифрового моніторингу та єдиної бази даних сприяє підвищенню фіскальної прозорості туристичного ринку, оптимізації розподілу туристичних потоків і посиленню економічної взаємодії між суб'єктами туристичної діяльності.

Економічна ефективність функціонування системи полягає у підвищенні рівня локалізації туристичних витрат та збільшенні мультиплікативного ефекту туристичної діяльності. Використання єдиного цифрового квитка стимулює туристів до відвідування більшої кількості об'єктів та користування ширшим

спектром локальних послуг, що сприяє зростанню доходів суб'єктів малого підприємництва та збільшенню надходжень до місцевих бюджетів.

Крім того, система створює додаткові можливості для збору статистичної інформації про поведінку туристів, структуру туристичних потоків та рівень відвідуваності окремих туристичних об'єктів. Це забезпечує підвищення якості управлінських рішень та створює інформаційну основу для подальшого планування розвитку туристичних дестинацій.

Запропонований комплекс цифрових інструментів — інтегрований цифровий туристичний простір, GIS-моніторинг туристичних потоків та система «Єдиний подільський квиток» — формує основу сучасної моделі управління сільським туризмом, орієнтованої на підвищення економічної ефективності, конкурентоспроможності та адаптаційної стійкості територіальних громад Хмельницької області.

Результати аналітики стратегічного планування громад показують різноманітність підходів до реалізації інноваційних ініціатив. Так, приміром, у Віньковецькій ТГ [51] впроваджуються елементи цифрового брендингу маршруту Camino Rodolico, а також сервіси цифрової комунікації з мешканцями та туристами.

Новоушицька територіальна громада [137] реалізує проєкт індустріального парку «Нова Синергія», орієнтований на розвиток переробки сільськогосподарської продукції та залучення інвестицій. Волочиська ОТГ [134], володіє значним бальнеологічним потенціалом завдяки мінеральним водам типу «Нафтуся» та розвитку екологічної інфраструктури. У Городоцькій МТГ [135; 136] пріоритетними напрямками є кліматична адаптація, збереження екосистем та формування інклюзивного середовища. Одним із важливих пунктів стратегії розвитку Дунаєвецької МТГ [88 є розвиток людського капіталу, креативних індустрій та екологічних ініціатив у межах стратегії сталого розвитку громади.

Систематизація цих та додаткових активів показана в таблиці 3.3.

Аналіз стратегічних активів територіальних громад (табл. 3.3) свідчить про наявність різних моделей цифрової трансформації та використання локальних

ресурсів. Найбільш перспективними напрямками виступають розвиток цифрових сервісів, туристичного брендингу, електронного врядування та інструментів smart-управління, що створює передумови для формування інтегрованого цифрового туристичного простору регіону

Таблиця 3.3

Порівняльна матриця стратегічних активів громад

Параметр порівняння	Вінковоцька ТГ	Волочиська МТГ	Новоушицька СТГ	Дунаєвецька МТГ
Ключовий інфраструктурний об'єкт	Маршрут Camino Podolico	Очисні споруди м. Волочиськ	ІП «Нова синерджи» (с. Філянівка)	Дунаєвецька дитяча школа мистецтв
Ресурсний актив	Телекомунікаційне покриття (4G/Fiber)	Мінеральні води «Нафтуся»	Земельний масив 11 га під ІП	Резервні фонди для заліснення
Цифровий інструмент	Viber/Telegram-боти	Потреба у впровадженні ГІС	Система відкритих даних та е-врядування	Цифровізація бібліотечних фондів
Економічний орієнтир	Розвиток сімейного фермерства	Агропереробка та логістика	550 нових робочих місць; експорт машин	Підтримка креативних індустрій
Управлінська структура	Прозорий ЦНАП	Відділ економічного та агророзвитку	Керуюча компанія ТОВ "New Line development"	Виконавчий комітет міської ради

Джерело: розроблено автором на основі [51; 88; 134; 137]

Покажемо прикладом інтеграції територіального брендингу, мережевої взаємодії та цифровізації туристичних послуг є Староушицька СТГ [43] із проектом «Легенди Пониззя». Інвентаризація ресурсів Староушицької СТГ дозволила систематизувати туристичні активи проекту «Легенди Пониззя» та визначити перспективні напрями їх цифрової модернізації (табл. 3.4). Додаток 4).

Аналіз даних табл. 3.4 підтверджує, що цифрова модернізація туристичних ресурсів Староушицької СТГ створює передумови для підвищення конкурентоспроможності громади, розвитку локального підприємництва та формування інтегрованого туристичного простору.

**Структура туристичних об'єктів Староушицької ТГ та напрями їх
цифрової капіталізації**

Активи	Об'єкти «Легенд Пониззя»	Поточний стан цифровізації	Напрямок модернізації (економічний ефект)
Історико- культурний капітал	Бакотський монастир, Субічський монастир, Панський маєток, Приворотське духовне училище та ін.	Нанесення на Google Maps, наявність QR- кодів, лендинг проєкту	Створення цифрових двійників та AR- експозицій. Ефект: капіталізація об'єктів, що потребують реставрації, через віртуальний доступ.
Природно- ресурсний потенціал	Урочище Совій Яр, Партизанські печери, гора Теремець, Молочний камінь, 4 оглядові майданчики, 3 пляжі.	Описовий характер на сайті, часткове відображення на цифровій мапі.	ГІС-моніторинг та інтерактивні маршрути. Ефект: управління туристичним навантаженням та збереження екосистем.
Сектор гостинності та сервісу	Садиби «Субіч», «Затишок», «У Світлани», «Сонячна долина», «Капітан», табір «Шанс», 3 кемпінги.	Присутність у локальних буклетах та переліках, фрагментарне онлайн- бронювання (платформа Booking).	Інтеграція в регіональний маркетплейс (Channel Manager). Ефект: мінімізація транзакційних витрат та детінізація доходів від оренди.
Місцеве крафтове виробництво	Виноробня Б. Павлія, овечі сири «Пілігрим», трав'ярня «Перлина Бакоти».	Інформація на лендингу маршруту, промоція через соціальні мережі.	Впровадження систем електронної комерції (E-commerce). Ефект: прямі продажі без посередників та збільшення середнього чека туриста.
Інфраструктура транзакцій	1 банкомат, заклади («Бакота Бургер», «Хвиля»), 6 інформаційних стендів.	Наявність статичного QR- коду на мапі маршруту.	Масштабування QR- еквайрингу та АСПК. Ефект: подолання «готівкового дефіциту», верифікація 100% платежів та наповнення бюджету ТГ.

*Джерело: розроблено автором на основі даних Староушицької СТГ та проєкту
«Легенди Пониззя»*

Сучасний розвиток туристичних дестинацій дедалі більше пов'язується із використанням цифрових технологій та інтегрованих транспортно-туристичних систем. У цьому контексті перспективним є дослідження ресурсного потенціалу Жванецької територіальної громади як складової туристичного кластеру «Пониззя».

Жванецька ТГ характеризується значним інфраструктурним і логістичним потенціалом завдяки близькості до транспортного маршруту Н-03, розвиненій поселенській мережі та наявності земельних ресурсів, що створює передумови для формування інтегрованої моделі туристичного розвитку. Кластер «Пониззя» об'єднує природно-рекреаційні, культурні та гастрономічні об'єкти, що формують основу локального туристичного продукту (Додаток 5).

Аналіз ресурсного потенціалу Жванецької громади підтверджує можливість впровадження елементів smart-управління, зокрема GIS-моніторингу, цифрових реєстрів та інтегрованих туристичних сервісів.

Для узагальнення впливу цифрових технологій на розвиток сільського туризму систематизовано ключові цифрові інструменти та їх економічне значення (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Вплив цифрових інструментів на економічну ефективність розвитку сільського туризму

Цифровий інструмент	Економічний ефект	Управлінський ефект
АСПК	детінізація доходів	контроль туристичних потоків
QR-навігація	збільшення локального споживання	спрощення маршрутизації
Онлайн-бронювання	зростання доходів агросадиб	автоматизація обліку
GIS-моніторинг	оптимізація туристичного навантаження	екологічний контроль
Єдиний квиток	інтеграція туристичних витрат	синхронізація сервісів
E-commerce	прямі продажі локальної продукції	розширення ринку збуту

Джерело: розроблено автором.

Аналіз даних табл. 3.5 свідчить, що цифрові інструменти поступово стають одним із ключових чинників підвищення економічної ефективності розвитку сільського туризму. Використання GIS-моніторингу, онлайн-бронювання, QR-навігації та електронних сервісів сприяє оптимізації туристичних потоків, підтримці локального бізнесу та формуванню інтегрованого туристичного простору.

3.2. Економічні умови забезпечення конкурентоспроможності та екологічної стійкості сільських територій

У сучасних умовах конкурентоспроможність сільського туризму дедалі більше залежить від здатності територіальних громад поєднувати економічну ефективність туристичної діяльності із принципами екологічної стійкості та раціонального використання ресурсного потенціалу. Формування сучасної моделі розвитку сільських територій потребує переходу від фрагментарного використання туристичних ресурсів до інтегрованих механізмів управління, орієнтованих на підвищення локальної доданої вартості, підтримку малого підприємництва та впровадження енергоефективних технологій.

Міжнародний досвід розвитку сільського туризму підтверджує, що найбільш конкурентоспроможними є моделі, засновані на поєднанні локальної економічної активності, екологічної стійкості та участі місцевого населення у формуванні туристичного продукту [191; 199]. Дослідження засвідчують, що інтеграція туристів у локальне соціально-економічне середовище сприяє підвищенню рівня локального споживання, розвитку малого підприємництва та диверсифікації доходів територіальних громад.

Аналіз періоду 2020–2024 рр. підтвердив високу адаптивність сільського туризму до кризових викликів та структурних змін туристичного ринку [154]. Водночас формування інноваційних туристичних продуктів на основі природно-заповідних територій, етнофестивалів та локальних культурних практик

виступає важливим чинником економічної стійкості територіальних громад [9]. Для Хмельниччини важливе значення має також розвиток локальних туристичних мікрокластерів, сформованих на основі природно-рекреаційних ресурсів та мережі агросадиб [182].

Результати досліджень підтверджують, що сучасна модель розвитку сільського туризму дедалі більше інтегрується у систему локального економічного розвитку та «зеленої» економіки. У сучасних умовах конкурентоспроможність туристичних дестинацій визначається не лише рівнем туристичної привабливості, а й здатністю територіальних громад забезпечувати енергоефективність, екологічну безпеку та раціональне використання природних ресурсів.

Сьогодні екологічна орієнтація розглядається як важливий чинник конкурентоспроможності туристичного бізнесу. Впровадження енергоефективних технологій, систем енергоменеджменту та міжнародних екологічних стандартів сприяє зниженню операційних витрат, підвищенню інвестиційної привабливості та формуванню конкурентоспроможного туристичного продукту [11; 69; 130].

У сучасних умовах українські сільські території дедалі більше розглядаються як простір екологічно безпечного та психологічно комфортного відпочинку, що формує попит на автентичні екотуристичні послуги. Для територіальних громад Поділля така трансформація пов'язана із впровадженням smart-технологій, розвитком екологічного моніторингу та використанням енергоефективних рішень у системі локального економічного розвитку.

Аналіз Екологічного паспорта Хмельницької області та Стратегічного плану розвитку Жванецької ТГ підтвердив наявність значного потенціалу розвитку відновлюваної енергетики, використання агробіомаси та впровадження енергоефективних технологій у системі локального економічного розвитку. Водночас відсутність комплексних методик оцінювання енергоресурсного потенціалу обмежує можливості капіталізації природних ресурсів та знижує інвестиційну привабливість громади.

У зв'язку з цим запропоновано авторський алгоритм комплексної оцінки енергоресурсного потенціалу (ЕОЕР), орієнтований на інтеграцію екологічних, енергетичних та економічних параметрів у систему стратегічного управління розвитком територіальної громади (табл. 3.6)

Таблиця 3.6

Структура авторського алгоритму комплексної оцінки енергоресурсного потенціалу (ЕОЕР) Жванецької ТГ

Етап алгоритму	Зміст та функціональне призначення	Інструментарій та ключові показники верифікації
Етап 1. Скринінг (Inventory Audit)	Системна інвентаризація та моніторинг фізичних обсягів наявних відновлюваних ресурсів.	Верифікація даних Екологічного паспорту 2024 та ГІС-кадастру. Оцінка площ (24 228,1 га), інсоляції та агробіомаси.
Етап 2. Конверсія (Capacity Assessment)	Оцінка технічної місткості та детермінація потенційних потужностей енергозаміщення.	Трансформація ресурсного потенціалу в енергетичні активи (кВт/год, Гкал) для ПАТ «Гіпсовик» та агросектору.
Етап 3. Верифікація (ROI-Projection)	Економічне обґрунтування інвестиційної доцільності та розрахунків ефектів модернізації.	Оцінка зниження собівартості (8–12% для промисловості), розрахунків термінів окупності та NPV енергоефективних проєктів.
Етап 4. Капіталізація «Competitive Matrix»	Формування стратегічних конкурентних переваг через інструменти сталого розвитку.	Впровадження циркулярних моделей, отримання «Зеленого паспорта» об'єкта, вихід на міжнародні грантові програми.

Джерело: розроблено автором на основі [132, 160]

Запропонований алгоритм ЕОЕР дозволяє здійснювати комплексне оцінювання потенціалу територіальної громади з урахуванням природно-ресурсних, енергетичних, економічних та інфраструктурних параметрів. На відміну від традиційних підходів, методика орієнтована не лише на визначення наявних ресурсів, а й на оцінювання можливостей їх подальшої капіталізації через розвиток підприємництва, туристичної діяльності та проєктів відновлюваної енергетики. Використання алгоритму забезпечує формування інформаційної бази для прийняття управлінських рішень щодо підвищення конкурентоспроможності та екологічної стійкості територіальних громад.

Аналіз структури алгоритму ЕОЕР підтвердив можливість переходу від формального обліку природних ресурсів до системного оцінювання їх енергетичної та економічної ефективності. Запропонований підхід дозволяє оцінювати ресурси як потенційні інвестиційні активи, прогнозувати ефективність «зеленої» модернізації та підвищувати конкурентоспроможність територіальної громади.

Запропонований алгоритм ЕОЕР дозволяє оцінювати не лише наявний рівень енергоресурсного потенціалу громади, а й визначати пріоритетні напрями його економічної капіталізації через розвиток сільського туризму, агроенергетики та локального підприємництва. Водночас результати інтегрального оцінювання резильєнтності територіальних громад (розділ 2) свідчать, що ефективність використання ресурсного потенціалу суттєво відрізняється залежно від рівня адаптаційної стійкості громади. Це обумовлює необхідність формування диференційованих стратегій розвитку для різних типів територій.

Для апробації запропонованого алгоритму проведено його застосування на прикладі Жванецької територіальної громади, яка характеризується поєднанням значного природно-ресурсного потенціалу, розвиненої мережі об'єктів культурної спадщини та вигідного туристично-географічного положення.

Для підтвердження практичної ефективності алгоритму ЕОЕР доцільно розглянути модель замкненого енергетичного циклу у межах агротуристичного кластеру Жванецької ТГ. Проведений аналіз засвідчив, що поєднання аграрного сектору, промислових підприємств та туристичної інфраструктури створює передумови для формування циркулярної моделі локального економічного розвитку.

Практичне застосування алгоритму ЕОЕР на прикладі ПАТ «Гіпсовик» підтвердило можливість інтеграції відновлюваної енергетики та систем рекуперації тепла у виробничі процеси підприємства, що сприяє зниженню енерговитрат та підвищенню конкурентоспроможності виробництва.

Водночас використання принципів циркулярної економіки забезпечує інтеграцію аграрного сектору, промислових підприємств та індустрії гостинності у єдину систему крос-секторальної взаємодії, у межах якої відходи однієї галузі виступають ресурсом для іншої. Це створює основу для формування замкненого циклу доданої вартості та підвищення економічної стійкості територіальної громади.

На основі проведеного дослідження розроблено модель циркулярної взаємодії та крос-секторального енергозаміщення у межах Жванецької ТГ (рис. 3.4). Дослідження підтверджує, що співпраця агропромислового комплексу, промислового сектору (ПАТ «Гіпсовик») та індустрії гостинності сприяє створенню замкненого циклу створення доданої вартості в межах територіальної громади, одночасно зменшуючи екологічні ризики. Проведений аналіз підтвердив, що впровадження принципів циркулярної економіки підвищує інвестиційну привабливість територіальної громади.

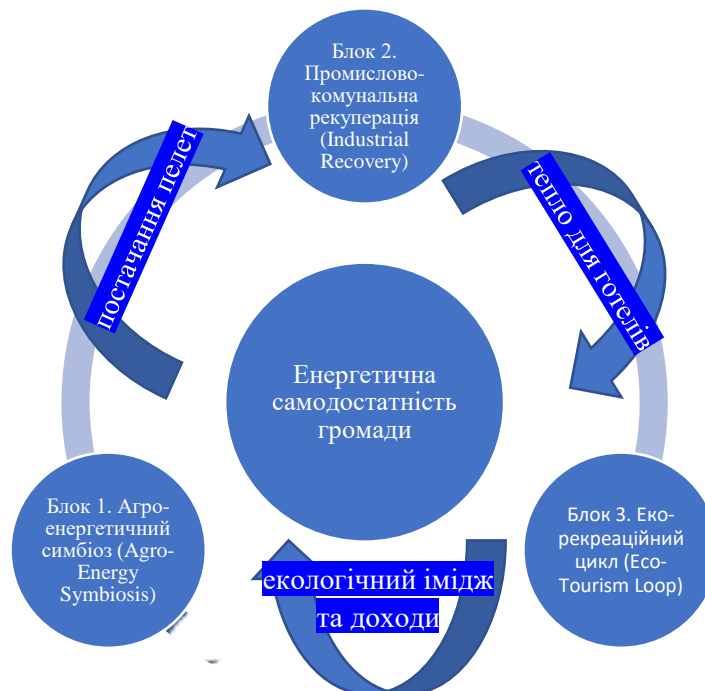

Рис. 3.4 Модель циркулярної взаємодії та крос-секторального енергозаміщення у Жванецькій ТГ

Джерело: розроблено автором

Рис. 3.4 ілюструє модель циркулярної взаємодії між аграрним сектором, промисловими підприємствами та сферою гостинності у межах Жванецької ТГ. Використання агробіомаси, систем рекуперації тепла та відновлюваних джерел енергії сприяє зниженню енергетичних витрат, формуванню замкненого циклу доданої вартості та підвищенню конкурентоспроможності локальної економіки.

Впровадження принципів циркулярної економіки забезпечує збереження частини фінансових ресурсів у межах територіальної громади та сприяє активізації локального підприємництва. У результаті енергоефективна модернізація виступає важливим чинником підвищення інвестиційної привабливості та сталого розвитку Жванецької ТГ.

У результаті дослідження запропоновано модель забезпечення сталого розвитку сільського туризму на основі капіталізації ресурсного потенціалу територій (рис.3.5).

Рис. 3.5. Модель забезпечення сталого розвитку сільського туризму на основі капіталізації ресурсного потенціалу територій

Джерело: розроблено автором

Запропонована модель дозволяє розглядати розвиток сільського туризму не як ізольований сектор економіки, а як елемент інтегрованої системи локального розвитку, у межах якої туристична діяльність взаємодіє з аграрним виробництвом, сферою послуг, культурною спадщиною та енергетичною інфраструктурою. Такий підхід забезпечує зростання локальної доданої вартості, посилення економічної стійкості територій та формування передумов для довгострокової фінансової самодостатності громад.

Таблиця 3.7

Практичні механізми забезпечення конкурентоспроможності та екологічної стійкості сільського туризму

Напрямок	Інструменти реалізації	Очікуваний ефект
Капіталізація ресурсного потенціалу	агротуризм, локальні бренди, туристичні продукти	зростання доходів територій
Розвиток туристичних кластерів	інтеграція суб'єктів туристичної діяльності	посилення економічної взаємодії
Цифровізація туристичних послуг	GIS, онлайн-платформи, Єдиний квиток	підвищення ефективності управління потоками
Детінізація ринку	цифровий моніторинг і фіскальна верифікація	зростання податкових надходжень
Управління туристичними потоками	перерозподіл навантаження між локаціями	зниження інфраструктурного перевантаження
Підтримка локального підприємництва	інтеграція локальних виробників у туристичну інфраструктуру	диверсифікація доходів населення

Джерело: розроблено автором

Проведений аналіз дозволив обґрунтувати практичні засади забезпечення сталого розвитку сільського туризму на основі капіталізації ресурсного потенціалу, розвитку туристичних кластерів та інтеграції цифрових інструментів управління туристичними потоками. Реалізація запропонованого підходу сприятиме підвищенню фіскальної прозорості, розвитку локального підприємництва та посиленню конкурентоспроможності територіальних громад.

На відміну від існуючих підходів, запропонована система механізмів поєднує цифровізацію туристичних послуг, принципи циркулярної економіки, енергоефективну модернізацію та капіталізацію локальних ресурсів у межах єдиної моделі розвитку територіальної громади. Це дозволяє розглядати конкурентоспроможність сільського туризму не лише як результат туристичної активності, а як складову комплексного економічного розвитку території.

Важливим елементом цифрової трансформації туристичного кластеру є аналіз галузевої структури промислових підприємств Жванецької ТГ, оскільки виробничий та енергетичний потенціал громади формує економічну основу функціонування туристичної дестинації. У сучасних умовах цифровізація регіональної економіки охоплює не лише сферу туристичних послуг, а й виробничі, логістичні та енергетичні процеси. Галузеву структуру підприємств та потенційні напрями їх цифрової модернізації наведено у табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Галузева структура та потенціал цифрової інтеграції промислових підприємств Жванецької ТГ

Галузь та суб'єкти господарювання	Види продукції / Діяльність	Роль у регіональному ринку	Напрямок цифрової модернізації (Економічний ефект)
Енергетичний сектор (ТОВ «Сібекс», ТОВ «ЕкоФОТУРЕ «Грушка», АТ «Хмельницькобленерго», ТзОВ «Хмельницькенергозбут»)	Виробництво та розподілення електроенергії (в т.ч. відновлюваної)	Забезпечення енергонезалежності інфраструктури кластера	Впровадження Smart Grid-систем. Ефект: оптимізація енергоспоживання туристичних об'єктів у пікові періоди.
Харчова промисловість та АПК (ТзОВ «Компанія ВП», ПАТ «Авангард», ТОВ «Руда Індичка», ФГ «Пан Індик-1», ТОВ «Д-ТРЕЙД», СПП «Фарна»)	М'ясо птиці, свинина, переробка молока, вершкове масло, сир.	Формування сировинної бази для сектору гостинності та крафтових ринків.	Цифровізація ланцюгів постачання (Supply Chain Management). Ефект: зниження логістичних витрат та гарантування якості для HoReCa
Видобувна промисловість (ПП «Перлина Поділля-2005», ТзОВ «Мустанг», АТ «Гіпсовик», ДП «ППС ПЛЮС»)	Видобування піску, гравію, глин, виробництво вапна та гіпсових сумішей	Будівельні ресурси для розвитку інфраструктури та агросадіб.	Створення цифрових реєстрів надкористування. Ефект: прозорість видобутку та моніторинг екологічного сліду (ESG-показники).
Лісове господарство та сервіс (КП «Надра Кам'яниччини», ТзОВ «Дністер-М», ТзОВ «Укрліт Нафта»)	Лісівництво, ремонт машин, оптова торгівля паливом.	Технічне та паливне забезпечення логістичних процесів.	Інтеграція в регіональну ГІС-систему. Ефект: моніторинг ресурсів та смарт-управління технічним обслуговуванням.

Джерело: розроблено автором на основі даних Жванецької ТГ

Аналіз даних табл. 3.8 свідчить, що галузева структура підприємств Жванецької ТГ формує передумови для комплексної цифрової трансформації регіональної економіки. Наявність підприємств енергетичного, агропромислового, видобувного та логістичного секторів забезпечує можливість інтеграції цифрових технологій у систему управління туристичними, виробничими та інфраструктурними процесами.

Водночас інтеграція підприємств харчової промисловості та аграрного сектору у цифрові туристичні маршрути сприяє розвитку коротких ланцюгів постачання та підвищенню рівня локалізації туристичних витрат. Поєднання гастрономічного виробництва, агротуризму та цифрових платформ створює передумови для збільшення доданої вартості локальної продукції та розширення участі малого підприємництва у формуванні туристичного продукту.

Загалом результати аналізу підтверджують, що цифровізація виробничих, логістичних та туристичних процесів формує основу для розвитку інтегрованого туристично-економічного кластеру «Пониззя», у межах якого поєднуються рекреаційний потенціал, локальне підприємництво та сучасні цифрові інструменти управління територіальними ресурсами.

Аграрний сектор Жванецької ТГ виступає важливою складовою формування інтегрованого туристичного кластеру та забезпечує основу для розвитку агротуризму, локальних гастрономічних продуктів і цифрових сервісів у сфері сільського туризму (додаток Д).

Соціокультурна інфраструктура Жванецької ТГ створює передумови для розвитку подієвого туризму, цифровізації культурної спадщини та формування інтегрованого туристичного середовища (додаток Е).

Важливою складовою формування конкурентоспроможного туристичного кластеру є ефективне використання історико-культурного потенціалу територіальних громад. У сучасних умовах цифровізація культурної спадщини дозволяє не лише підвищити туристичну привабливість окремих локацій, а й інтегрувати архітектурні, археологічні та історичні об'єкти у єдиний smart-туристичний простір. З метою оцінювання можливостей цифрової трансформації

культурно-історичних ресурсів Жванецької ТГ доцільно проаналізувати ключові об'єкти спадщини та напрями їх цифрової модернізації (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Культурно-історичний потенціал Жванецької ТГ у контексті смарт-спеціалізації

Категорія пам'яток	Ключові об'єкти	Економічне значення	Цифрова трансформація
Архітектура національного значення	Жванецький замок (XVI ст.), Вірменський костел (XVII ст.)	Брендові «якорі» туристичного потоку.	Створення 3D-моделей та VR-турів для глобальної промоції.
Садибна та сакральна спадщина	Палац Харжевського (Гринчук), садиба в с. Руда, церква у с. Вітківці (1890 р.)	Об'єкти для розвитку преміум-сегменту та паломництва.	Впровадження QR-кодування з інтеграцією в транзакційні сервіси.
Археологічний ресурс	Поселення Трипілля (с. Сокіл), Староруське городище (XII-XIII ст.)	База для наукового та експедиційного туризму.	ГІС-картографування та цифрова візуалізація поселень.
Фортифікація та історія XX ст.	Мережа ДОТів (с. Бабшин, с. Гринчук, с. Ластівці), Братські могили.	Ресурс для патріотичного та мілітарного туризму.	Створення інтерактивних квест-маршрутів «Лінія оборони».

Джерело: розроблено автором за даними відділу культури Жванецької ТГ

Аналіз даних табл. 3.9 підтверджує значний потенціал цифрової трансформації культурно-історичної спадщини Жванецької ТГ. Використання AR/VR-технологій, GIS-картографування та QR-навігації сприятиме підвищенню туристичної привабливості території, розвитку спеціалізованих туристичних маршрутів та інтеграції локальної спадщини у цифровий туристичний простір кластеру «Пониззя».

Результати проведеного дослідження засвідчили наявність значного ресурсного та цифрового потенціалу Жванецької ТГ, однак ефективність його використання значною мірою залежить від упровадження сучасних організаційно-економічних механізмів управління туристичним розвитком. У сучасних умовах особливого значення набуває формування інтегрованих smart-рішень, орієнтованих на цифровізацію туристичних послуг, оптимізацію

логістики, капіталізацію культурної спадщини та детінізацію локального бізнесу. Авторські пропозиції щодо модернізації стратегічного проєкту «Жванець туристичний» наведено у табл. 3.10.

Таблиця 3.10

Система авторських пропозицій щодо модернізації стратегічного проєкту «Жванець туристичний» у контексті смарт-спеціалізації

Назва заходу (авторська пропозиція)	Зміст та інструментарій імплементації	Очікуваний економічний та соціальний ефект
Впровадження системи «Smart-Логістика та Електронний Гід»	Розробка мобільного застосунку з ГІС-картою комунальних доріг (87,0 км) та інтеграцією 7 рейсових маршрутів сполучення.	Мінімізація трансакційних витрат рекреанта; трансформація Жванця у керований логістичний хаб Пониззя.
Проектування агро-індустріального маршруту «Виробниче Пониззя»	Включення 17 промислових та 16 аграрних підприємств (СПП «Фарна», ПАТ «Гіпсовик» та ін.) до системи промислового туризму.	Диверсифікація доходів громади; подолання фактору сезонності; зростання попиту на локальну крафтову продукцію.
Імплементація VR-платформи «Жванець: Цифрова Спадщина»	Оцифрування замкових споруд XVI ст. та віртуалізація 8 археологічних локацій Трипільської культури через AR-технології.	Капіталізація «невидимих» активів; залучення іноземних рекреантів; підвищення медійної репрезентативності регіону.
Формування мережі «Смарт-Торгівля» (QR-фіскалізація)	Стимулювання встановлення POS-терміналів у точках роздрібною торгівлі (с. Кудринці, с. Жванець) через муніципальні преференції.	Легалізація до 12% прихованого обороту мікробізнесу; пряме зростання надходжень від туристичного збору.

Джерело: розроблено автором на основі [53, 132]

Аналіз даних табл. 3.10 свідчить, що запропонована система smart-заходів формує основу для переходу Жванецької ТГ до інтегрованої моделі цифрового туристичного розвитку. Використання GIS-навігації, VR/AR-технологій, QR-фіскалізації та цифрових платформ сприятиме підвищенню економічної ефективності туристичної діяльності, детінізації локального бізнесу та розвитку інтегрованого туристичного кластеру «Пониззя».

Використання smart-технологій, GIS-моніторингу та цифрових платформ забезпечує перехід до інтегрованої моделі управління туристичними потоками та локальними ресурсами територіальних громад.

Запропоновані заходи орієнтовані на поєднання цифровізації туристичних послуг, капіталізації культурної спадщини, підтримки локального підприємництва та підвищення прозорості економічної діяльності. Їх реалізація дозволить сформувати інтегрований туристично-економічний кластер, забезпечити зростання локальної доданої вартості та посилити конкурентні переваги Жванецької територіальної громади в умовах цифрової трансформації економіки.

Отже, забезпечення конкурентоспроможності та екологічної стійкості сільських територій потребує комплексного поєднання енергоефективних технологій, цифрових інструментів управління та принципів циркулярної економіки. Проведене дослідження підтвердило, що інтеграція туристичного сектору, аграрного виробництва та енергоефективних технологій створює передумови для формування стійкої моделі локального економічного розвитку та підвищення фінансової спроможності територіальних громад.

3.3. Стратегічні сценарії розвитку сільського туризму та прогнозування його впливу на економічний розвиток регіону

Завершальним етапом дослідження економічних засад функціонування сільського туризму є обґрунтування стратегічних сценаріїв його розвитку та прогнозування впливу на економіку Хмельницької області. Результати кластеризації територіальних громад за рівнем адаптаційної стійкості та економічної резильєнтності, отримані у другому розділі, засвідчили необхідність застосування диференційованих підходів до стратегічного управління туристичним сектором. За таких умов розвиток сільського туризму доцільно здійснювати на засадах смарт-спеціалізації з урахуванням особливостей окремих типів територіальних громад.

З метою формування довгострокових орієнтирів розвитку сільського туризму автором розроблено стратегічну матрицю смарт-спеціалізації територіальних громад Хмельницької області, яка передбачає три сценарії розвитку відповідно до виділених кластерів економічної резильєнтності (табл. 3.11).

Таблиця 3.11.

Стратегічна матриця смарт-спеціалізації та селективних дорожніх карт розвитку сільського туризму в Хмельницькій області

Типологічний кластер ТГ за рівнем стійкості (Розділ 2)	Базовий стратегічний сценарій розвитку	Ключові економічні інструменти та заходи сценарію	Прогнозний вектор впливу на сталий розвиток регіону (до 2030 р.)
Кластер I. Високий (<i>Староушицька, Кам'янець-Подільська, Сатанівська ОТГ</i>)	Сценарій глобальної капіталізації та масштабування	Інтеграція в міжнародні цифрові хаби; упровадження блокчейн-платформи «Єдиний квиток»; залучення великих інвестицій у декарбонізацію.	Перехід дестинацій на модель інтенсивного відтворення; досягнення європейських еталонів тривалості перебування (понад 4,0 діб).
Кластер II. Середній (<i>Китайгородська, Дунаєвецька, Віньковецька, Меджибізька ОТГ</i>)	Сценарій структурної модернізації та кластеризації	Формування замкнених ланцюжків «Farm-to-Fork»; стимулювання кооперації садиб із фермерами; грантова підтримка мікро-СЕС [1; 66].	Диверсифікація структури валового чека; детінізація латентного ринку; перехід садиб зі статусу ОСГ у ФОП.
Кластер III. Критичний (<i>Полонська, Славутська, Шепетівська ОТГ</i>)	Сценарій інституційного відновлення та точкове стимулювання	Створення базових реєстрів суб'єктів; цільові субвенції на термомодернізацію осель; залучення проектів USAID/FAO; GIS-таргетування.	Абсорбція хронічного безробіття на півночі області; утримання молоді; створення первинних мікро-кластерів.

Джерело: розроблено та структуровано автором

Розроблена стратегічна матриця стала основою подальшого прогнозування розвитку туристичного сектору Хмельницької області до 2030 року. Як базовий прогнозний індикатор використано обсяг надходжень туристичного збору, який виступає одним із найбільш об'єктивних показників фінансової результативності

туристичної діяльності, рівня детінізації ринку та ефективності використання туристичного потенціалу територіальних громад. Прогнозування здійснено на основі динамічного ряду фактичних надходжень туристичного збору за 2019–2025 рр. із використанням методів трендового екстраполювання та сценарного аналізу.

Для оцінювання можливих траєкторій розвитку сформовано три сценарії: песимістичний (інерційний), реалістичний (адаптивний) та оптимістичний (сценарій смарт-модернізації туристичного сектору). Результати прогнозування наведено на рис. 3.2.

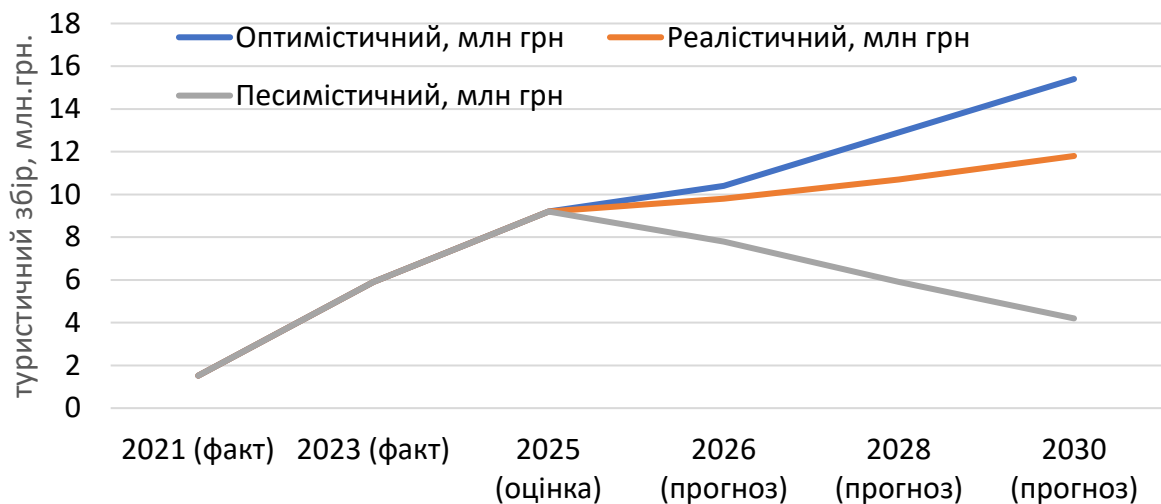

Рис. 3.6. Прогнозні траєкторії надходжень туристичного збору до місцевих бюджетів Хмельницької області до 2030 року за різними стратегічними сценаріями?

Аналіз прогнозних траєкторій свідчить про високу залежність фінансових результатів туристичного сектору від рівня цифровізації, детінізації та інституційної підтримки. За песимістичного сценарію надходження туристичного збору до 2030 року можуть знизитися до 4,2 млн грн. Реалістичний сценарій передбачає поступове зростання показника до 11,8 млн грн на рік. Найбільш сприятливий розвиток подій забезпечує оптимістичний сценарій, який передбачає впровадження інтегрованої цифрової платформи управління

туристичними потоками та сучасних інструментів координації туристичних послуг. У такому випадку надходження туристичного збору можуть зрости до 15,4 млн грн на рік, а сукупний внесок туристичного сектору у валовий регіональний продукт області перевищить 380 млн грн з урахуванням розрахованого мультиплікаційного ефекту ($M_r = 2,15$).

Отримані результати підтверджують, що цифровізація туристичних послуг, підвищення рівня легалізації туристичного бізнесу та розвиток кластерних форм співпраці здатні забезпечити суттєве зростання економічної результативності сільського туризму та посилити його роль як одного з драйверів сталого розвитку Хмельницької області.

Запропонована стратегічна матриця дозволяє диференціювати інструменти розвитку сільського туризму залежно від рівня адаптаційної стійкості територіальних громад. Для громад першого кластеру пріоритетом є масштабування та міжнародна інтеграція туристичного продукту, для другого – кластеризація та структурна модернізація, тоді як для третього – інституційне відновлення та стимулювання базової туристичної активності. Такий підхід формує основу подальшого сценарного прогнозування розвитку сільського туризму регіону.

Стратегічне прогнозування розвитку сільського туризму потребує використання кількісних методів аналізу туристичних потоків, цифрового моніторингу та моделей оцінювання економічної результативності туристичної діяльності. Для Хмельницької області ключовими чинниками розвитку виступають природно-рекреаційний потенціал, цифровізація туристичних послуг та формування інтегрованих туристичних продуктів.

Згідно з офіційними звітами заповідника, ми розрахували, як змінювалася кількість відвідувачів заповідника протягом останніх п'яти років. Такі результати дозволяють порівняти ситуацію в період пандемії, а також час, необхідний для пристосування до умов війни, та період, коли інтерес до пам'яток Каменця-Подільського був максимальним (табл. 3.12).

Динаміка туристичних потоків Кам'янець-Подільського ДІМЗ в умовах кризових трансформацій (2021–2025 рр.)

Рік	Загальна кількість відвідувачів	Абсолютний приріст / зменшення (осіб)	Темп росту %
2021 (вихід з пандемії)	176934	-	-
2022 (початок вторгнення)	90752	-86182	51,30%
2023 (адаптація)	131499	+40 747	144,90%
2024 (стабілізація)	120711	-10788	91,80%
2025 (відновлення)	142015	+21 304	117,60%

Джерело: Розраховано та складено автором на основі статистичних даних відділу туризму Кам'янець-Подільської міської ради за 2021–2025 рр.

Аналіз динаміки туристичних потоків підтвердив високу адаптивність туристичного сектору Кам'янець-Подільської громади до кризових викликів. Після різкого скорочення відвідуваності у 2022 р. упродовж 2023–2025 рр. спостерігалось поступове відновлення туристичного попиту, що свідчить про наявність передумов для подальшого розвитку туристичного сектору.

Подальший аналіз ефективності функціонування «Єдиного квитка» потребує оцінювання рівня інтеграції туристичних локацій у межах комплексного цифрового туристичного продукту. У результаті дослідження запропоновано коефіцієнт інтеграції K_{int} , який дозволяє оцінити рівень залучення периферійних туристичних локацій у структуру інтегрованого цифрового туристичного продукту.

$$K_{int} = \frac{\sum V_{loc}}{N_{tickets}}$$

де:

$\sum V_{loc}$ – загальна кількість відвідувань усіх локацій за єдиними квитками;

$N_{tickets}$ - кількість фактично реалізованих єдиних квитків.

Апробацію запропонованої методики здійснено на основі масиву даних АСПК за період 2023–2025 років. Такий підхід дозволив кількісно оцінити не лише обсяги реалізації квитків, а й фактичну інтенсивність інтегрованого

туристичного споживання, іншими словами, показник, що відображає інтенсивність відвідування периферійних локацій (музейних філій, мистецьких просторів та об'єктів агротуризму) у межах єдиного туру.

Для перевірки практичної реалізації запропонованих стратегічних підходів здійснено апробацію методичного інструментарію на прикладі Кам'янець-Подільської туристичної дестинації, яка виступає одним із ключових центрів туристичної активності Хмельницької області.

Таблиця 3.13

Оцінка інтеграційного ефекту цифрового туристичного продукту «Єдиний квиток»

Рік	Кількість проданих квитків ($N_{tickets}$)	Загальна кількість відвідувань ($\sum V_{loc}$)	Коефіцієнт інтеграції (K_{int})	Вплив на громади
2023	1200	2160	1,8	Формування базового попиту
2024	1550	3720	2,4	Активне використання сільських локацій
2025 (прогноз)	1800	5400	3,0	Взаємодія міста і сільських громад

Джерело: розраховано автором

Зростання коефіцієнта інтеграції K_{int} з 1,8 у 2023 році до прогнозного значення 3,0 у 2025 році підтверджує розширення туристичних маршрутів та активізацію периферійних туристичних об'єктів у структурі туристичного потоку.

Для оцінювання ефективності функціонування АСПК здійснено аналіз рівня відвідуваності об'єктів заповідника у 2025 році. Зведені статистичні дані щодо рівня відвідуваності об'єктів заповідника наведено в таблиці нижче.

Сучасний підхід до оцінювання туристичного потенціалу територіальних громад передбачає перехід від кількісного обліку туристичних потоків до аналізу ефективності функціонування туристичних об'єктів та їхнього впливу на формування локальних бюджетних надходжень. У цьому контексті особливого значення набуває концепція «якірного об'єкта», який виступає базовим

генератором туристичного потоку та формує основу для розвитку периферійних туристичних локацій.

У межах Кам'янець-Подільської громади таким «якірним» об'єктом виступає Кам'янець-Подільський державний історичний музей-заповідник, який забезпечує концентрацію туристичних потоків та створює передумови для формування мультиплікативного економічного ефекту в суміжних територіальних громадах. Аналіз розвитку маршруту «Camino Podolico» підтверджує доцільність використання цифрових інструментів управління туристичними потоками для інтеграції периферійних туристичних локацій у єдиний туристичний простір.

Однією з ключових проблем розвитку сільського туризму залишається високий рівень тінізації приватного сектору. За оцінками С. Махині [78;], латентність у сегменті гостинності може сягати 80–90 %, що суттєво 79

Рис. 3.7. Модель взаємозв'язку туристичних потоків та податкових надходжень територіальної громади

Джерело: розроблено автором

На рис. 3.7 відображено систему взаємопов'язаних економічних відносин, що формують фінансову основу розвитку туристичної дестинації. Проведений аналіз засвідчив, що обсяги бюджетних надходжень від туристичної діяльності

не завжди прямо залежать від валового потоку відвідувачів, що обумовлює необхідність урахування коефіцієнта утримання туриста та рівня тінізації ринку.

Особливе значення у запропонованій моделі має коефіцієнт утримання туриста L , який характеризує тривалість перебування туриста у DESTИНАЦІЇ та інтенсивність споживання локальних послуг. Пунктирні елементи схеми відображають втрати фінансових ресурсів, пов'язані з функціонуванням латентного сегмента туристичного ринку.

Для кількісного оцінювання виявленої диспропорції між динамікою туристичних потоків та обсягами туристичного збору у роботі запропоновано індекс дезкореляції (I_d), який дозволяє оцінити ступінь розриву між фізичними параметрами туристичної активності та їх фінансовою результативністю.

Розрахунок індексу здійснюється за формулою:

$$I_d = \frac{\Delta T_R}{\Delta V_Q}$$

де:

ΔT_R - темп приросту надходжень туристичного збору у звітному періоді порівняно з базовим, %;

ΔV_Q - темп приросту кількості відвідувачів «якірного» об'єкта (музею) у звітному періоді порівняно з базовим, %.

Для комплексної оцінки взаємозв'язку між відвідуваністю К-ПДІМЗ та фінансовими результатами туристичної діяльності запропоновано авторську шкалу інтерпретації індексу дезкореляції (I_d). яка передбачає три сценарії розвитку туристичного сектору:

- сценарій лінійної кореляції ($I_d \approx 1$) — характеризується синхронною зміною туристичних потоків і податкових надходжень та відображає переважно екстенсивний тип розвитку туристичної галузі;
- сценарій позитивної дезкореляції ($I_d < 1$) — виникає у випадку, коли темпи зростання туристичного збору випереджають динаміку туристичних потоків. Такий сценарій свідчить про зростання тривалості перебування туристів,

підвищення рівня туристичного споживання та поступову детінізацію туристичного сектору;

- сценарій негативної дезкореляції ($I_d > 1$) — спостерігається за умов зростання туристичних потоків без відповідного збільшення податкових надходжень, що свідчить про посилення латентності ринку та поглиблення дисбалансів між антропогенним навантаженням і фіскальною ефективністю туристичної діяльності.

Інтерпретація отриманих результатів ґрунтується на оцінюванні рівня синхронності між динамікою туристичних потоків та обсягами туристичного збору. Наближення значення індексу до одиниці свідчить про збалансований розвиток туристичного сектору, тоді як суттєві відхилення відображають наявність структурних диспропорцій і латентності туристичного ринку.

Для апробації запропонованого індексу проведено оцінювання взаємозв'язку між туристичними потоками та податковими надходженнями у 2020–2024 рр. (табл. 3.14).

Таблиця 3.14

Оцінювання взаємозв'язку між туристичними потоками та податковими надходженнями із використанням індексу декореляції (I_d)

Рік	Туристичний потік, тис. осіб	Туристичний збір, млн грн	Темп зміни туристичного потоку	Темп зміни туристичного збору	I_d	Інтерпретація
2020	82	2,1	0,57	0,55	1,03	синхронне падіння
2021	118	3,4	1,44	1,62	0,89	часткова детінізація
2022	136	4,2	1,15	1,24	0,93	стабілізація ринку
2023	162	5,6	1,19	1,33	0,89	зростання фіскальної ефективності
2024	178	6,3	1,10	1,13	0,98	наближення до збалансованого розвитку

Джерело: розраховано автором на основі статистичних даних К-ПДІМЗ та результатів авторських розрахунків

Результати розрахунків свідчать, що динаміка туристичних потоків та податкових надходжень не є повністю синхронною, що підтверджує наявність структурних диспропорцій між фактичною туристичною активністю та її фіскальними результатами. Використання індексу дезкореляції I_d дозволило виявити латентний сегмент туристичного ринку та оцінити тенденції поступової детінізації туристичних послуг.

Встановлено, що зростання кількості туристичних відвідувань не завжди супроводжується пропорційним збільшенням туристичного збору, що свідчить про існування латентного сегмента туристичного ринку та недостатній рівень фіскальної прозорості окремих видів туристичних послуг. Водночас поступове наближення значень індексу дезкореляції до одиниці у 2023–2024 рр. свідчить про позитивні тенденції детінізації туристичного сектору.

Для візуалізації виявлених структурних диспропорцій між динамікою туристичних потоків та фіскальними результатами туристичної діяльності побудовано графічну модель дезкореляції туристичного ринку (рис. 3.8).

Джерело: розраховано автором

Дані рис. 3.8 підтверджують наявність дезкореляції між динамікою туристичних потоків та обсягами туристичного збору у кризові періоди. Найбільш помітне розходження показників спостерігається у 2022 році, що свідчить про зміну структури туристичного споживання та збільшення ролі

локальних послуг і короткострокового розміщення у формуванні бюджетних надходжень.

Для підтвердження виявлених тенденцій проведено порівняльний аналіз детермінант туристичного збору в умовах структурних кризових шоків (табл. 3.15)

Таблиця 3.15

Порівняльний аналіз детермінант туристичного збору в умовах структурних шоків (2020–2022 рр.)

Показник	2020 пандемія	2021 відновлення	2022 Воєнний стан	Відхилення 2022/2021, %
Відвідуваність музею (X), осіб	105130	176934	98445	-44,40
Туристичний збір (Y), грн	523158,75	840920,29	1055584,86	+25,5
Питома вага збору на 1 відвідувача, грн	4,98	4,75	10,72	+125,7
Індекс дезкореляції, (I_d)	1	0,98	-0,57	—

Джерело: розраховано автором на основі статистичних даних К-ПДІМЗ та ГУ статистики у Хмельницькій області

Аналіз даних табл. 3.15 підтвердив явище дезкореляції між туристичними потоками та обсягами туристичного збору у 2022 році. Незважаючи на скорочення музейної відвідуваності на 44,4 %, надходження туристичного збору зросли на 25,5 %, що свідчить про зміну структури туристичного споживання та збільшення тривалості перебування туристів.

Отримані результати підтверджують, що фінансова стійкість туристичної дестинації визначається не лише валовою кількістю туристів, а й рівнем їх інтеграції у локальне економічне середовище.

Виявлена диспропорція між кількістю реалізованих квитків та фіскальними результатами громади пояснюється не лише впливом коефіцієнта утримання туриста (L), а й значним рівнем латентності ринку, особливо у сегменті короткострокової оренди житла.

Виявлені структурні диспропорції між туристичними потоками та фінансовими результатами функціонування туристичної сфери обумовлюють

необхідність використання комплексного методичного підходу до оцінювання економічної ефективності суб'єктів сільського туризму, який поєднує статистичні, економіко-аналітичні та економетричні інструменти дослідження.

Рис. 3.9. Методичний підхід до оцінювання економічної ефективності функціонування суб'єктів сільського туризму

Джерело: розроблено автором

Джерело: розроблено автором

Запропонований методичний підхід дозволяє здійснювати комплексне оцінювання економічної ефективності функціонування суб'єктів сільського

туризму з урахуванням взаємозв'язку між туристичними потоками, бюджетними надходженнями, рівнем тінізації ринку та ефективністю використання локального ресурсного потенціалу.

З огляду на це, постає потреба у побудові регресійної моделі, яка враховує взаємозв'язок між туристичними потоками, рівнем утримання туристів, тінізацією ринку та надходженнями туристичного збору.

У результаті дослідження розроблено економіко-аналітичну модель формування бюджетних надходжень туристичної дестинації, яка враховує взаємозв'язок між туристичними потоками, коефіцієнтом утримання туриста та рівнем тінізації ринку:

На відміну від традиційних підходів до оцінювання результативності туристичної діяльності, запропонований методичний підхід дозволяє комплексно враховувати не лише динаміку туристичних потоків, а й рівень їх трансформації у бюджетні надходження, ступінь тінізації ринку та ефективність використання локального ресурсного потенціалу.

Функціональну залежність між туристичними потоками та податковими надходженнями доцільно подати у вигляді:

$$Y = a + \beta_1 X + \beta_2 L - \beta_3 S$$

де:

Y — туристичний збір;

X — туристичний потік;

L — коефіцієнт утримання туриста;

S — рівень тінізації.

Запропонована модель відображає взаємодію стимулюючих та деструктивних чинників формування фіскальної ефективності туристичної діяльності та може бути використана як аналітична основа для подальших прикладних розрахунків.

Запропонована модель дозволяє оцінити вплив тривалості перебування туристів та рівня тінізації туристичного ринку на формування бюджетних надходжень територіальної громади.

На відміну від традиційних підходів, запропонована модель враховує не лише валовий туристичний потік, а й рівень інтеграції туристів у локальне економічне середовище та вплив латентного сегмента туристичного ринку на формування бюджетних надходжень.

Для кількісного підтвердження впливу туристичних потоків, коефіцієнта утримання туриста та рівня тінізації ринку на формування туристичного збору побудовано множинну регресійну модель.

Таблиця 3.17

Вихідні параметри економетричної моделі оцінювання фіскальної ефективності туристичної дестинації

Рік	Туристичний потік X (тис. осіб)	Коефіцієнт утримання L	Рівень тінізації S	Туристичний збір Y (млн грн)
2020	82	1,2	0,42	2,1
2021	118	1,4	0,39	3,4
2022	136	1,8	0,44	4,2
2023	162	2,1	0,36	5,6
2024	178	2,4	0,31	6,3

Джерело: сформовано автором на основі статистичних даних К-ПДІМЗ, ГУ статистики у Хмельницькій області та результатів авторських розрахунків.

За результатами регресійного аналізу отримано рівняння:
 $Y=0.42+0.018X+1.27L-2.14S$

Таблиця 3.18

Результати регресійного аналізу впливу туристичних потоків на туристичний збір

Змінна	Коефіцієнт	Економічна інтерпретація
X	+0,018	збільшення туристичного потоку підвищує туристичний збір
L	+1,27	збільшення тривалості перебування туристів посилює фіскальний ефект
S	-2,14	тінізація ринку знижує бюджетні надходження
R ²	0,81	модель пояснює 81 % варіації туристичного збору

Особливістю запропонованого підходу є поєднання економіко-математичного моделювання, індексу дезкореляції та коефіцієнта утримання

туриста для оцінювання фіскальної ефективності туристичної дестинації. На відміну від традиційних підходів модель враховує не лише валовий туристичний потік, а й рівень інтеграції туристів у локальне економічне середовище та вплив латентного сегмента туристичного ринку на формування бюджетних надходжень.

Проведені розрахунки підтвердили наявність прямої залежності між туристичним потоком, коефіцієнтом утримання туриста та обсягами туристичного збору. Водночас рівень тінізації туристичного ринку чинить негативний вплив на формування бюджетних надходжень територіальної громади.

Таблиця 3.19

Матриця парних коефіцієнтів кореляції між факторними ознаками моделі

	X Туристичний потік	L Коеф утримання	S Рівень тінізації	Y Туристичний збір
X Туристичний потік	1	0.978	-0.748	0.996
L Коеф утримання	0.978	1	-0.749	0.987
S Рівень тінізації	-0.748	-0.749	1	-0.78
Y Туристичний збір	0.996	0.987	-0.78	1

Джерело: розраховано автором на основі статистичних даних К-ПДІМЗ та результатів регресійного аналізу.

Проведений кореляційний аналіз дозволив оцінити наявність мультиколінеарності між факторними ознаками моделі. Встановлено, що між туристичним потоком X та коефіцієнтом утримання туриста L спостерігається дуже тісний прямий кореляційний зв'язок ($r=0,978$), що свідчить про високий рівень взаємозалежності між зазначеними показниками.

Водночас рівень тінізації туристичного ринку S демонструє помірний обернений зв'язок із туристичним потоком ($r=-0,748$) та коефіцієнтом утримання туриста ($r=-0,749$), що свідчить про тенденцію до поступової детінізації туристичних послуг у міру розвитку організованих форм туристичної діяльності та цифровізації туристичного сектору.

Отримані результати підтверджують наявність часткової мультиколінеарності між окремими факторними змінними моделі, що є характерним для соціально-економічних процесів із високим рівнем функціональної взаємозалежності показників. Разом із тим виявлені кореляційні зв'язки не спотворюють загальної логіки моделі та підтверджують взаємозв'язок між туристичними потоками, інтеграцією туристів у локальне економічне середовище та формуванням бюджетних надходжень територіальної громади.

Для верифікації висунутих гіпотез використано статистичні дані К-ПДІМЗ за 2020–2024 рр. Побудова моделі (рис. 3.9) передбачає визначення незалежної змінної X — музейного потоку та залежної змінної Y — обсягу туристичного збору.

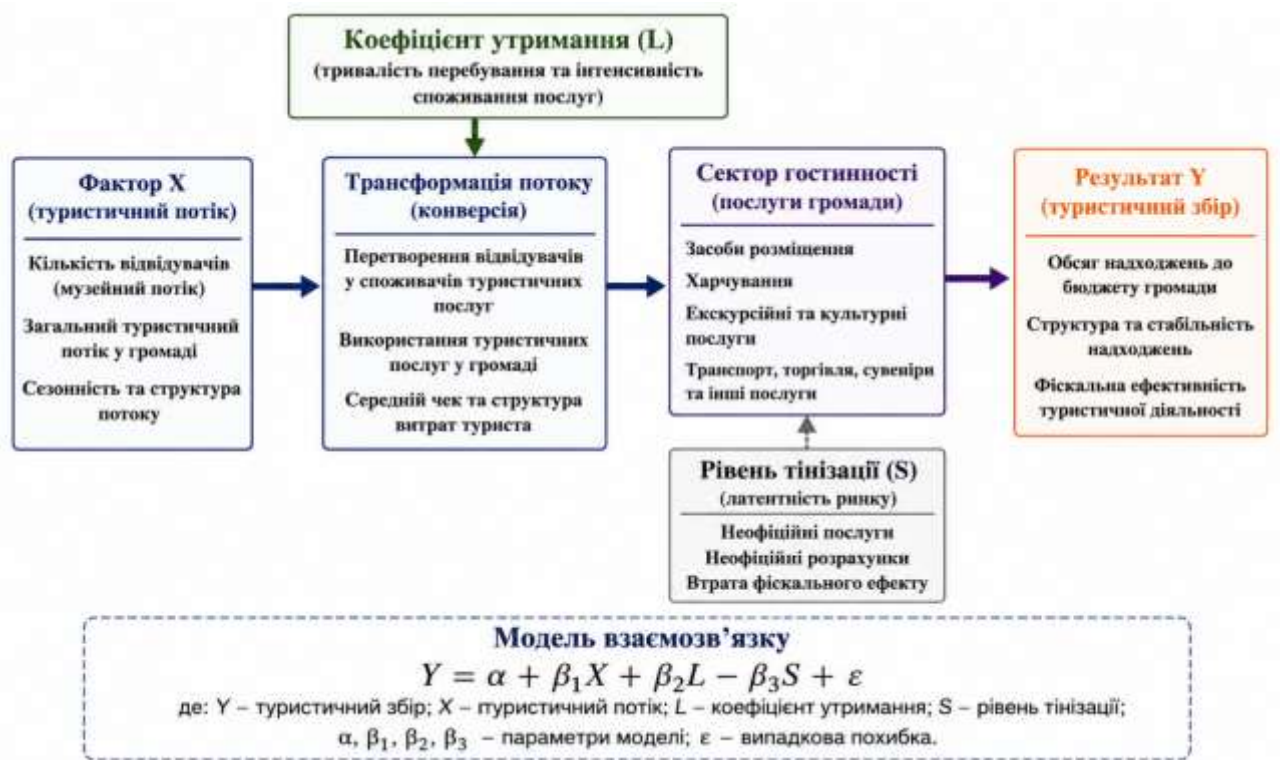

Рис. 3.10. Модель формування бюджетних надходжень від діяльності якірного об'єкта

Джерело: власна розробка автора

Проведене моделювання підтвердило, що обсяг туристичного збору визначається не лише кількістю відвідувачів, а й рівнем інтеграції туристів у локальне економічне середовище. Встановлено, що збільшення коефіцієнта

утримання туриста L сприяє зростанню бюджетних надходжень навіть за умов помірної динаміки туристичних потоків.

Отримані результати підтверджують, що ключовим чинником зростання бюджетних надходжень виступає не лише збільшення кількості туристів, а й підвищення рівня їх економічної інтеграції в локальне середовище. Це дозволяє розглядати коефіцієнт утримання туриста як один із стратегічних індикаторів ефективності розвитку туристичної дестинації.

Одночасно високий рівень тінізації туристичного ринку S суттєво знижує фіскальну ефективність туристичної діяльності, що особливо характерно для сегмента короткострокового розміщення. Отримані результати підтверджують доцільність використання цифрових механізмів моніторингу туристичних потоків та детінізації туристичних послуг.

Особливе значення у запропонованій моделі має коефіцієнт утримання туриста L , який характеризує тривалість перебування відвідувача у дестинації та інтенсивність споживання локальних послуг. Зростання значення цього коефіцієнта сприяє посиленню мультиплікативного економічного ефекту та розширенню податкової бази територіальної громади.

Пунктирні елементи схеми відображають втрати фінансових ресурсів, пов'язані з діяльністю незареєстрованих суб'єктів туристичного ринку та функціонуванням неформального сектору розміщення. Найвищий рівень латентності характерний для сегмента короткострокової оренди житла, що знижує рівень фіскальної ефективності туристичної дестинації.

Подальший аналіз спрямований на оцінювання трансформації туристичної активності Кам'янець-Подільської фортеці у податкові надходження від туристичного збору.

Для оцінювання структурних змін у системі туристичного споживання проведено порівняльний аналіз відвідуваності структурних об'єктів Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника у 2023–2025 рр. (табл. 3.20). Проведений аналіз дозволяє оцінити рівень диверсифікації туристичного

попиту та визначити перспективи формування комплексного музейного середовища у межах туристичної дестинації.

Таблиця 3.20

**Порівняльна динаміка відвідуваності структурних об'єктів К-ПДІМЗ
(2023–2025 рр.)**

Об'єкт показу	2023 (осіб)	2024 (осіб)	2025 (прогноз)	Відхилення 2025/2023, %	Частка у структурі (2025), %
Стара фортеця	149665	144856	168630	+12,7	79,90
Галерея мистецтв	11919	11527	13066	+9,6	6,20
Рагуша	12385	12377	12746	+2,9	6,00
Музей старожитностей (Археологія)	8440	8250	9162	+8,6	4,30
Виставкова зала	2207	2014	3439	+55,8	1,60
Разом	189024	182288	210980	+15,7	100

Джерело: розраховано та систематизовано автором на основі поточної звітності К-ПДІМЗ.

Дані табл. 3.20 підтверджують домінуючу роль Старої фортеці як основного туристичного магніту, на який припадає близько 80 % загального потоку відвідувачів. Водночас більш високі темпи приросту окремих допоміжних об'єктів свідчать про поступову диверсифікацію туристичного попиту та розширення структури культурного туристичного продукту.

Найвищу динаміку зростання продемонструвала Виставкова зала (+55,8 %), що підтверджує посилення ролі подійного та інтерактивного культурного туризму. Позитивна динаміка Галереї мистецтв і Музею старожитностей також свідчить про формування комплексного музейного середовища, яке сприяє збільшенню тривалості перебування туристів, активізації локального підприємництва та зростанню мультиплікативного економічного ефекту у межах територіальної громади.

У результаті дослідження запропоновано модель туристичної конверсії у формі перевернутої воронки, яка дозволяє оцінити етапи трансформації туристичного потоку у фінансові надходження територіальної громади (рис. 3.10). Запропонований підхід дозволяє візуалізувати етапи трансформації

туристичного потоку у фінансові надходження та виявити ключові точки втрати економічного потенціалу туристичної дестинації.

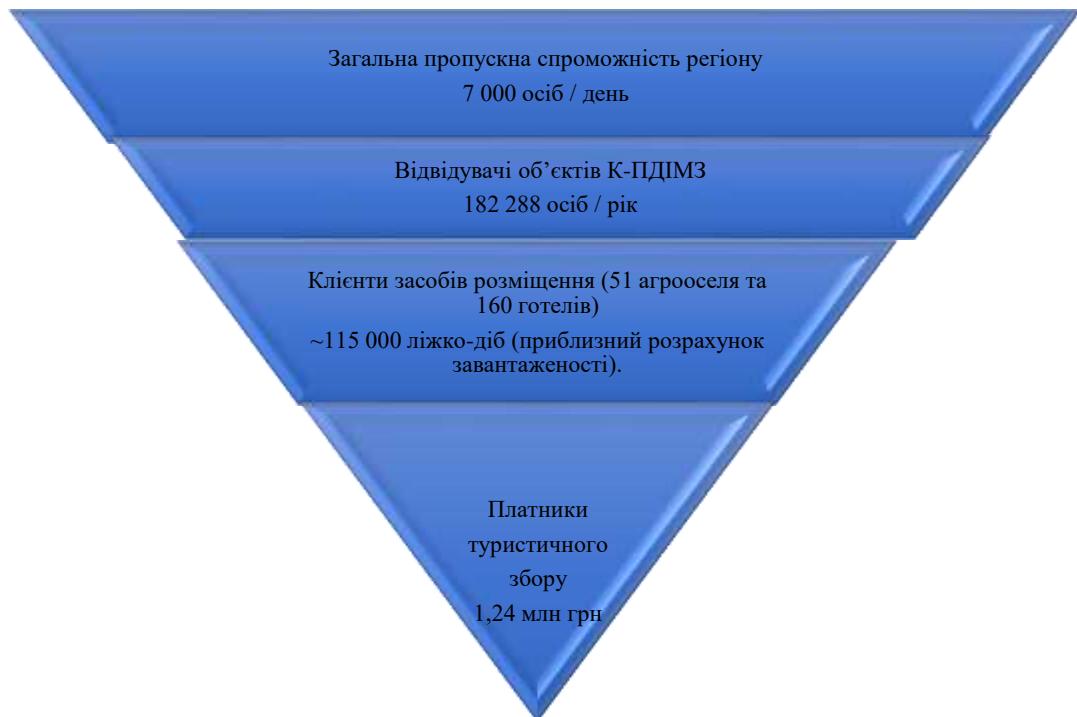

Рис. 3.11. Воронка туристичної конверсії

Джерело: складено автором

Згідно з проведеними розрахунками, річний потік відвідувачів К-ПДМЗ (182,3 тис. осіб) свідчить про неповну реалізацію фіскального потенціалу туристичної дестинації за наявних інфраструктурних можливостей, розрахованих приблизно на 7 тис. осіб на добу. Водночас значний розрив між кількістю відвідувачів та обсягом туристичного збору (1,24 млн грн) вказує на високу частку одноденних поїздок і збереження латентного сегмента короткострокового розміщення. Частина туристів або не залишається у місті на ніч, або користується неофіційними засобами розміщення, що ускладнює повноцінну фіскалізацію туристичних потоків.

Для оцінювання перспектив подальшого розвитку туристичної дестинації здійснено прогнозування основних показників фіскальної ефективності туристичної галузі Кам'янець-Подільської ТГ на 2025–2026 рр. Прогноз побудовано з урахуванням тенденцій 2023–2024 рр., розвитку приватного сектору розміщення, який охоплює близько 160 готельних об'єктів та понад 50

агросадиб, а також впливу інтегрованих цифрових туристичних продуктів на структуру туристичного споживання. Передбачається, що упродовж 2025–2026 рр. динаміка туристичних потоків і податкових надходжень поступово синхронізуватиметься, що створюватиме передумови для підвищення фінансової стійкості територіальної громади.

Таблиця 3.21

**Прогнозні показники фінансової ефективності туристичної галузі
Кам'янець-Подільської ТГ**

Показник	2024 (факт)	2025 (очікуване)	2026 (прогноз)	Темпи росту 2024-2026, %
Відвідуваність музею (тис. осіб)	182,3	210,9	235,5	+29,2%
Надходження туристичного збору (млн грн)	1,24	1,72	2,15	+73,4
Ефективність на 1 відвідувача (грн)	6,8	8,15	9,13	+34,2

Джерело: авторський розрахунок на основі методу екстраполяції трендів та врахування індексу дезкореляції

Аналіз прогнозних показників свідчить про формування інтенсивної моделі розвитку туристичної дестинації. Найбільш показовим є випереджаюче зростання надходжень туристичного збору (+73,4 %) порівняно з динамікою туристичного потоку (+29,2 %), що підтверджує підвищення економічної ефективності кожного туристичного відвідування.

Прогнозоване збільшення ефективності на одного відвідувача до 9,13 грн у 2026 році свідчить про поступовий відхід від транзитної моделі туристичного споживання та зростання ролі довготривалого перебування туристів у межах Кам'янець-Подільської громади та суміжних сільських територій.

Доведено, що розвиток мережі агросадиб, цифровізація туристичних послуг та впровадження інтегрованих туристичних продуктів формують основу для зростання туристичної ренти та підвищення фінансової стійкості територіальної громади.

Водночас результати моделювання свідчать про ризики надмірного навантаження на ключові туристичні локації, що обумовлює необхідність

подальшої диверсифікації туристичних маршрутів і перерозподілу туристичних потоків між периферійними об'єктами та сільськими територіями.

Розроблена модель «воронки конверсії» демонструє наявність структурного дисбалансу: за умов високого навантаження на основні туристичні об'єкти Кам'янця-Подільського частина периферійних локацій і мережа сільських агросадиб залишаються недозавантаженими на 30–40 %. Це свідчить про доцільність практичного впровадження механізмів перерозподілу туристичних потоків через систему «Єдиного квитка», інтегровані туристичні маршрути та цифрові сервіси бронювання.

Практична реалізація запропонованого підходу дозволить активізувати використання ресурсного потенціалу сільських територій, підвищити рівень завантаженості агросадиб і периферійних музейних об'єктів, а також зменшити інфраструктурне навантаження на центральну частину міста. У довгостроковій перспективі це сприятиме забезпеченню фінансової стійкості туристичної дестинації та стабільному зростанню надходжень до бюджету територіальної громади.

Проведене дослідження підтвердило високу адаптивність туристичного сектору Кам'янець-Подільської громади до кризових трансформацій та здатність туристичної дестинації підтримувати фінансову стійкість навіть в умовах зовнішніх шоків. Отримані результати свідчать, що забезпечення стабільного розвитку туристичної галузі потребує впровадження інтегрованих цифрових інструментів управління туристичними потоками, які забезпечують координацію діяльності музейного сектору, приватних агросадиб та локального підприємництва.

У межах запропонованої моделі таким інструментом виступає система «Єдиний квиток», яка забезпечує інтеграцію туристичних послуг у єдиний економічний простір та створює передумови для підвищення фінансової ефективності туристичної дестинації.

**Прогнозні показники соціально-економічної ефективності розвитку
Жванецької ТГ до 2030 р.**

Показник (індикатор розвитку)	Одиниц я виміру	Факт (2025 р.)	Прогноз 2030 (Інерційний)	Прогноз 2030 (Оптимістични й)	Відхилення (ефект), %
Загальний туристичний потік	осіб/рік	12 400	13500	21000	+55%
Частка «зеленої» енергії в комун. секторі	%	2%	5%	45%	+800%
Надходження туристичного збору	тис. грн	110	145	380	+162%
Економія бюджету на опаленні	млн грн	0	0	2,4	—
Рівень цифровізації (Smart-index)	бали (1- 10)	2	3	9	+200%

Джерело: розроблено та розраховано автором

Результати сценарного моделювання свідчать, що до кінця 2026 року траєкторії розвитку громади залишатимуться відносно близькими, що пояснюється інерційністю регіональних економічних процесів та тривалістю інвестиційного циклу. Водночас після впровадження системи Smart-Logistics та реалізації ключових елементів смарт-модернізації розрив між сценаріями поступово зростатиме.

За результатами моделювання оптимістичний сценарій забезпечить формування ресурсного потенціалу, що до 2030 року перевищуватиме інерційний сценарій приблизно на 80 %. Це підтверджує високу економічну результативність інтеграції цифрових інструментів управління, енергоефективних технологій та кластерної моделі розвитку сільського туризму.

Для наочного відображення відмінностей між сценаріями розвитку Жванецької територіальної громади результати прогнозування доцільно представити у графічній формі. Побудована прогнозна траєкторія дозволяє оцінити динаміку соціально-економічних змін, визначити критичні точки

зростання та простежити вплив смарт-модернізації на рівень економічної ефективності територіальної громади (рис. 3.12).

Рис. 3.12. Прогнозна траєкторія економічного розвитку Жванецької ТГ за інерційним та оптимістичним сценаріями до 2030 року

Джерело: розроблено та розраховано автором на основі сценарного моделювання

Рисунок 3.12 демонструє суттєве розходження траєкторій розвитку Жванецької ТГ залежно від обраної моделі управління територіальними ресурсами. До кінця 2026 року обидва сценарії характеризуються відносно близькою динамікою, що пояснюється інерційністю регіональних економічних процесів та тривалістю інвестиційного циклу. Водночас після впровадження системи Smart-Logistics, цифрових платформ управління та енергоефективних технологій темпи розвитку за оптимістичним сценарієм починають суттєво випереджати інерційну траєкторію.

Сформована «зона ефекту» між прогностичними кривими відображає обсяг потенційно втраченої вигоди у разі відмови від реалізації стратегії смарт-модернізації. За результатами проведеного моделювання до 2030 року ресурсний потенціал громади за оптимістичним сценарієм може перевищити показники інерційного розвитку приблизно на 80 %. Це підтверджує високу економічну

результативність інтеграції цифрових інструментів управління, розвитку «зеленої» енергетики та кластерної моделі організації сільського туризму.

Отримані результати свідчать, що реалізація концепції Smart Village створює передумови для формування більш стійкої моделі розвитку територіальної громади, орієнтованої на підвищення рівня локальної економічної активності, енергоефективності та конкурентоспроможності туристичної дестинації.

Фундаментальним завданням нашого дослідження стало доведення фінансової спроможності запропонованої стратегії та верифікація її інвестиційної привабливості для зовнішніх стейкхолдерів, зокрема міжнародних фінансових інституцій та донорів (ЄБРР, USAID, GIZ). Центральним інструментом такої верифікації у сучасній світовій практиці інвестиційного аналізу виступає метод дисконтування грошових потоків.

Для оцінки інтегрального економічного ефекту від реалізації смарт-модернізації Жванецької ТГ нами було застосовано показник чистої приведеної вартості (*NPV* — Net Present Value), що дозволяє врахувати часову вартість грошей та ризику, пов'язані з реалізацією проекту в умовах воєнного стану. Розрахунок здійснювався за формулою:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t} - IC$$

Де:

CF_t - очікуваний чистий грошовий потік у періоді t

r - ставка дисконтування (норма доходу);

n - горизонт планування (до 2030 року);

IC - обсяг початкових капітальних інвестицій

Деталізований прогноз дисконтованих грошових потоків для Жванецької ТГ до 2030 року представлено в табл. 3.23.

На основі отриманих даних розраховуємо фінальний результат інтегрального ефекту:

$$NPV = 82,68 - 75,0 = 7,68 \text{ млн.грн}$$

Отримане позитивне значення $NPV > 0$ підтверджує, що запропонована стратегія не лише повністю окупає інвестиційні витрати в розмірі 75,0 млн грн, а й генерує додаткову вартість. Додатковим підтвердженням є індекс рентабельності (PI):

$$PI = 82,68 / 75,0 = 1,10$$

Таблиця 3.23

Розрахунок чистої приведеної вартості (NPV) оптимістичного сценарію розвитку Жванецької ТГ

Рік	Грошовий потік (CF), млн грн	Коефіцієнт дисконту (при $r=12\%$)	Дисконтований дохід, млн грн
2026 (рік)	5	0,893	4,46
2027	18	0,797	14,35
2028	25	0,712	17,8
2029	35	0,636	22,26
2030	42	0,567	23,81
Разом	125	-	82,68

Джерело: розроблено та розраховано автором

Проведене економіко-математичне моделювання підтвердило ефективність запропонованої смарт-стратегії розвитку Жванецької ТГ до 2030 року. Використання сценарного підходу дозволило обґрунтувати переваги переходу від інерційної моделі розвитку до концепції Smart Village, що базується на інтеграції цифрових технологій, енергоефективних рішень та кластерної організації туристичної діяльності. За результатами прогнозування встановлено, що реалізація оптимістичного сценарію забезпечить зростання туристичного потоку до 21 тис. осіб на рік, збільшення частки «зеленої» енергії до 45 % та підвищення рівня цифровізації громади. Позитивне значення NPV (7,68 млн грн) та індекс рентабельності $PI=1,10$ підтверджують фінансову стійкість і інвестиційну привабливість запропонованої моделі розвитку. Отримані результати свідчать, що впровадження Smart-Logistics, інтегрованих цифрових туристичних продуктів та агроенергетичного симбіозу створює передумови для

формування самодостатньої моделі сталого розвитку територіальної громади та підвищення конкурентоспроможності регіональної туристичної дестинації.

Використання сценарного підходу дозволило обґрунтувати переваги переходу до 2030 року від інерційної моделі розвитку до концепції Smart Village, що базується на інтеграції цифрових технологій, енергоефективних рішень та кластерної організації туристичної діяльності.

За результатами прогнозування встановлено, що реалізація оптимістичного сценарію забезпечить зростання туристичного потоку до 21 тис. осіб на рік, збільшення частки «зеленої» енергії у комунальному секторі до 45 % та суттєве підвищення рівня цифровізації територіальної громади. Водночас позитивне значення NPV та індекс рентабельності $PI=1,10$ $PI = 1,10$ $PI=1,10$ підтверджують фінансову стійкість і інвестиційну привабливість запропонованої моделі розвитку.

Отримані результати свідчать, що впровадження Smart-Logistics, інтегрованих цифрових туристичних продуктів та агроенергетичного симбіозу створює передумови для формування самодостатньої моделі сталого розвитку територіальної громади, орієнтованої на ефективне використання локального ресурсного потенціалу та підвищення конкурентоспроможності регіональної туристичної дестинації.

Ефективність запропонованої смарт-стратегії розвитку Жванецької ТГ до 2030 року. Використання сценарного підходу дозволило обґрунтувати переваги переходу від інерційної моделі розвитку до концепції Smart Village, що базується на інтеграції цифрових технологій, енергоефективних рішень та кластерної організації туристичної діяльності.

За результатами прогнозування встановлено, що реалізація оптимістичного сценарію забезпечить зростання туристичного потоку до 21 тис. осіб на рік, збільшення частки «зеленої» енергії у комунальному секторі до 45 % та суттєве підвищення рівня цифровізації територіальної громади. Водночас позитивне значення NPV та індекс рентабельності $PI=1,10$ $PI = 1,10$ $PI=1,10$

підтверджують фінансову стійкість і інвестиційну привабливість запропонованої моделі розвитку.

Отримані результати свідчать, що впровадження Smart-Logistics, інтегрованих цифрових туристичних продуктів та агроенергетичного симбіозу створює передумови для формування самодостатньої моделі сталого розвитку територіальної громади, орієнтованої на ефективне використання локального ресурсного потенціалу та підвищення конкурентоспроможності регіональної туристичної дестинації.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі дослідження обґрунтовано інноваційні інструменти та стратегічні підходи до розвитку сільського туризму в Хмельницькій області в умовах цифрової трансформації та необхідності забезпечення сталого розвитку територіальних громад.

Встановлено, що одним із ключових напрямів підвищення конкурентоспроможності сільського туризму є впровадження цифрових технологій, інтегрованих платформ управління туристичними потоками та інструментів smart tourism. Запропоновано концептуальну модель формування інтегрованого цифрового туристичного простору територіальної громади, яка забезпечує взаємодію туристичних ресурсів, об'єктів культурної спадщини, суб'єктів туристичного підприємництва та органів місцевого самоврядування у межах єдиного цифрового середовища. Обґрунтовано доцільність використання GIS-моніторингу, цифрових платформ, QR-навігації та механізму «Єдиного квитка» для підвищення ефективності управління туристичними потоками та детінізації туристичного ринку.

Доведено, що забезпечення конкурентоспроможності сільських територій потребує поєднання економічної ефективності туристичної діяльності з принципами екологічної стійкості та енергоефективності. Запропоновано авторський алгоритм комплексної оцінки енергоресурсного потенціалу

територіальної громади (ЕОЕР), який дозволяє інтегрувати енергетичні, екологічні та економічні параметри у систему стратегічного управління розвитком громади. Обґрунтовано доцільність використання принципів smart-спеціалізації та концепції Smart Village як інструментів підвищення економічної стійкості сільських територій.

Розроблено стратегічну матрицю smart-спеціалізації та селективних дорожніх карт розвитку сільського туризму для територіальних громад Хмельницької області, що передбачає диференціацію управлінських рішень залежно від рівня економічної резильєнтності громад. На основі сценарного підходу здійснено прогнозування розвитку туристичного сектору області до 2030 року та доведено, що реалізація інструментів цифровізації, кластеризації та детінізації туристичної діяльності забезпечує суттєве зростання надходжень туристичного збору та посилення внеску туристичного сектору у валовий регіональний продукт.

У результаті дослідження запропоновано коефіцієнт інтеграції туристичних локацій (Kint), який дозволяє оцінювати рівень залучення периферійних туристичних об'єктів до інтегрованого туристичного продукту, а також індекс дезкореляції (Id), призначений для оцінювання розриву між динамікою туристичних потоків та фіскальними результатами туристичної діяльності. Практична апробація зазначених показників на прикладі Кам'янець-Подільської туристичної дестинації підтвердила їх аналітичну цінність для оцінювання ефективності функціонування туристичного сектору.

Побудовано економетричну модель формування бюджетних надходжень туристичної дестинації, яка враховує вплив туристичного потоку, коефіцієнта утримання туриста та рівня тінізації туристичного ринку. Результати моделювання підтвердили, що підвищення тривалості перебування туристів та зменшення рівня тінізації забезпечують істотне зростання фіскальної ефективності туристичної діяльності.

На прикладі Жванецької територіальної громади здійснено сценарне моделювання розвитку до 2030 року та проведено оцінювання інвестиційної

ефективності запропонованої моделі смарт-модернізації. Отримані позитивні значення показників NPV та PI підтвердили економічну доцільність реалізації запропонованих заходів і їх здатність забезпечити довгострокове підвищення конкурентоспроможності, фінансової стійкості та інвестиційної привабливості сільських територій.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання щодо розвитку теоретико-методичних засад функціонування сільського туризму та обґрунтування практичних рекомендацій із підвищення його економічної ефективності в умовах сталого розвитку регіону. Результати проведеного дослідження дали змогу сформулювати такі висновки.

1. Узагальнення теоретичних підходів до визначення економічної сутності сільського туризму дозволило встановити, що в сучасних умовах він виконує не лише рекреаційну функцію, а й виступає важливим інструментом диверсифікації доходів сільського населення, розвитку малого підприємництва, активізації локальних ринків та зміцнення економічної стійкості територіальних громад. Обґрунтовано доцільність розгляду сільського туризму як складової системи сталого розвитку регіону, яка поєднує економічні, соціальні та екологічні ефекти.

2. Дослідження теоретико-методичних засад сталого розвитку сільських територій засвідчило, що ефективність функціонування сільського туризму визначається збалансованістю економічних, соціальних та екологічних чинників. Встановлено, що конкурентоспроможність туристичних дестинацій залежить від рівня капіталізації ресурсного потенціалу, розвитку локального підприємництва, якості інфраструктури, соціального капіталу громади та впровадження принципів екологічно орієнтованого господарювання.

3. Аналіз міжнародного досвіду розвитку сільського туризму підтвердив ефективність моделей, заснованих на кластерному підході, цифровізації туристичних послуг, інтеграції локальних виробників у туристичні ланцюги створення вартості та використанні концепцій Smart Village і Smart Tourism. Обґрунтовано можливість адаптації зазначених практик до умов України з урахуванням особливостей розвитку територіальних громад та сучасних безпекових викликів.

4. Проведена оцінка ресурсного потенціалу Хмельницької області засвідчила наявність значних передумов для розвитку сільського туризму. Встановлено, що область володіє суттєвим природно-рекреаційним, історико-культурним та етнографічним потенціалом, який може бути використаний як основа формування конкурентоспроможного туристичного продукту. Водночас виявлено недостатній рівень капіталізації окремих видів туристичних ресурсів та нерівномірність розвитку туристичної інфраструктури в межах територіальних громад.

5. Дослідження туристичних потоків та діяльності суб'єктів сільського туризму дозволило встановити їх суттєвий вплив на соціально-економічний розвиток територіальних громад. Визначено, що розвиток туристичної діяльності сприяє збільшенню доходів місцевих бюджетів, розширенню можливостей зайнятості населення, розвитку малого бізнесу та зростанню попиту на локальні товари й послуги.

6. Розроблено методичний підхід до інтегрального оцінювання адаптаційної стійкості (резильєнтності) територіальних громад, який базується на системі економічних, туристичних, інституційних, інфраструктурних та цифрових індикаторів. На його основі здійснено кластеризацію територіальних громад Хмельницької області та побудовано векторну модель резильєнтності, що дозволило визначити відмінності у рівні стійкості туристичних дестинацій та обґрунтувати напрями їх подальшого розвитку.

7. Удосконалено підходи до оцінювання економічної ефективності функціонування сільського туризму шляхом використання індексу дезкореляції туристичних потоків і фіскальних надходжень, коефіцієнта утримання туриста та економетричного моделювання. Це дозволило виявити приховані дисбаланси між туристичною активністю та фінансовими результатами функціонування туристичних дестинацій, а також оцінити вплив тінізації ринку на формування доходів місцевих бюджетів.

8. Обґрунтовано інноваційні інструменти розвитку сільського туризму на основі цифровізації туристичних послуг. Запропоновано концептуальну модель

інтегрованого цифрового туристичного простору територіальної громади, яка поєднує GIS-моніторинг, цифрові платформи, QR-навігацію, механізми «Єдиного квитка» та інструменти координації туристичних потоків. Доведено, що цифровізація сприяє підвищенню прозорості туристичного ринку, оптимізації туристичних потоків та зміцненню фінансової спроможності громад.

9. Розроблено стратегічну матрицю смарт-спеціалізації територіальних громад Хмельницької області, побудовану на результатах інтегрального оцінювання резильєнтності та кластеризації громад. На цій основі сформовано диференційовані сценарії розвитку сільського туризму для громад із високим, середнім та критичним рівнем стійкості, що забезпечує підвищення ефективності стратегічного управління туристичним сектором.

10. Здійснено прогнозування впливу розвитку сільського туризму на економіку регіону до 2030 року. Результати сценарного моделювання підтвердили, що впровадження цифрових технологій, механізмів детінізації туристичної діяльності, кластерної взаємодії та інструментів смарт-спеціалізації здатне забезпечити зростання туристичного збору, збільшення надходжень до місцевих бюджетів, підвищення рівня локалізації туристичних витрат та посилення економічної стійкості територіальних громад.

Отримані результати підтверджують висунуту наукову гіпотезу та свідчать, що розвиток сільського туризму на основі принципів сталого розвитку, цифровізації, смарт-спеціалізації та підвищення адаптаційної стійкості територіальних громад є важливим чинником економічного зростання регіону, зміцнення фінансової самодостатності громад та підвищення конкурентоспроможності сільських територій в умовах сучасних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична доповідь ГУ ДПС у Хмельницькій області «Про стан фінансових надходжень від суб'єктів туристичної індустрії в умовах воєнного стану». Хмельницький, 2025. 42 с.
2. Бабушко С. Р., Крікун Л. А., Попович С. І. Смарт туризм: аналіз змін у сфері туризму. Міський туризм: реалії, виклики, перспективи : міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 27 березня 2020 р.) / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2020. С. 44–46.
3. Барибіна Я., Михайловин Р. Забезпечення резильєнтності підприємств та організацій туристичної галузі як умови сталого розвитку та інноваційно-трансформаційних змін у повоєнному відновленні України. *Економіка та суспільство*. 2025. № 76.
4. Батиченко С. П., Мельник Л. В. Сільський зелений туризм в Україні — стратегічна складова розвитку сільських територій. *Конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсів*. 2024. Вип. 4 (спец.). URL: <https://doi.org/10.17721/2786-4561.2024.4.special>.
5. Башинська Ю., Стецик Я. Розвиток сільського туризму як інструмент підвищення конкурентоспроможності сільських територій України. *Економічний простір*. 2023. № 185. С. 98–104.
6. Бейдик О. О., Новосад Н. О *Унікальна Україна: географія та ресурси туризму* : навч. посіб. Київ : Альтерпрес, 2013. 572 с.
7. Бойко В. О., Ключник А. В., Півньова Л. В., Бондар Ю., Легінькова Н. Екотуризм як важлива складова стратегії сталого розвитку України. *Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України* : зб. наук. пр. V Міжнар. наук.-практ. конф. Кропивницький : ЛА НАУ, 2019. С. 338–346. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.4.73.
8. Боруцька Ю., Крупа О., Стойко Н. Шляхи еволюції агротуристичних кластерів як перспективного напрямку розвитку туристичної сфери та сільського

господарства. *Аграрна економіка*. 2021. Т. 14, № 3-4. С. 64–73. DOI: <https://doi.org/10.31734/agrarecon2021.03-04.064>

9. Бугіль С., Ступень Р. Роль та пріоритети сільського зеленого туризму в соціально-економічному розвитку сільських територій. *Аграрна економіка*. 2022. Т. 15, № 1–2. С. 1–2. DOI: <https://doi.org/10.31734/agrarecon2022.01-02.070>.

10. Васильєв В. П. Сільський зелений туризм: підручник. Київ: Кондор, 2017. 348 с.

11. Веклич О. О. Механізм впливу екологічних стандартів на конкурентоспроможність. Науковий вісник НЛТУ України. 2005. Вип. 15.6. С. 90–99.

12. Вишневський В. І. Екологічний туризм : навч. посіб. Київ, 2015. 140 с.
URL: http://elibrary.collegesnau.com/wp-content/uploads/2023/11/2015_%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%95%D0%BA%D0%BE_%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC.pdf.

13. Гаврилюк А. Деградація ґрунтів в Україні набирає обертів. *Agrotimes* : веб-сайт. 2021. URL: <https://agrotimes.ua/agronomiya/degradacziyagruntiv-v-ukrayini-nabyrae-obertiv/> (дата звернення: 20.04.2024).

14. Гаврилюк А.М. Державна політика у сфері туризму в Україні: соціогуманітарний вимір : монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 428 с.

15. Гальків Л. І., Килин О. В., Стручок Н. М. Стан та перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2015. Т. 20, вип. 3. С. 189–193. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2015_20_3_45.

16. Гапоненко Г. І., Писаревський М. І., Шамара І. М. Екологічні рішення в індустрії гостинності як складова концепції сталого розвитку. *Бізнес Інформ*. 2024. № 12. С. 170–181. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-12-170-181>.

17. Герасименко Т. В. Мультиплікативний ефект туристичної інфраструктури в контексті сталого економічного розвитку. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2025. Т. 30, вип. 4 (106).
18. Гетьман В. І. Екотуризм у національних парках. Екотуризм чи екологічний туризм: теорія і реальність. *Екологічний вісник*. 2002. № 7. С. 24–28.
19. Глобальні екологічні проблеми та стійкий туристичний розвиток / Премович Дж. та ін. *Екологія*. 2013. № 70. С. 305–310.
20. Головня О. М. Соціально-економічні аспекти розвитку міжнародного туризму під впливом глобалізаційних чинників. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2021. № 1. С. 56–74. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2021-1-4> (дата звернення: 07.06.2024).
21. Горішевський П., Василик С., Ковальський М. Сільський зелений туризм. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2019. 180 с.
22. Горшкова Л. Перспективи розвитку сільського туризму в контексті забезпечення сталого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2025. № 80. DOI: 10.32782/2524-0072/2025-80-153.
23. Горшкова Л. Перспективи розвитку сільського туризму в контексті забезпечення сталого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2025. № 80. (17)
24. Гулич О. І. Концептуальна модель екологічно збалансованого рекреаційного природокористування та ринкові механізми: шляхи інтеграції. *Регіональна економіка*. 2010. № 3. С. 122–128.
25. Данилишин Б., Пилипів В., Обиход Г. Резильєнтність регіонів в контексті досягнення цілей сталого та відповідального споживання туристичних ресурсів. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71.
26. Демко В. С. Зелений туризм в системі економічного розвитку сільських територій України : дис. ... д-ра філософії з економіки : 051 / НУБіП України. Київ, 2021. 268 с. URL: http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/17393/1/dis_pdf.pdf (дата звернення: 19.08.2023).

27. Демко В. С. Передумови розвитку зеленого туризму: глобальний, національний і регіональний виміри. *Регіональна економіка*. 2019. № 2. С. 90–97. DOI: http://www.re.gov.ua/re201902/re201902_090_DemkoVS.pdf (дата звернення: 21.11.2023).

28. Дзюбенко Н. Що таке цифровізація музеїв та чому це необхідно: досвід Ukrainian Heritage Monitoring Lab. *Science At Risk!* 2024. URL: <https://scienceatrisk.org/uk/story/shcho-take-tsyfrovizatsiia-muzeiv-ta-chomu-tse-neobkhdno-dosvid-ukrainian-heritage-monitoring-lab>.

29. Дмитрук О. Ю. *Екологічний туризм: Сучасні концепції менеджменту і маркетингу* : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Альтерпрес, 2004. 192 с.

30. Долинська О., Гуцал Л., Гільберг Т. Сільський туризм в Україні: сучасні тенденції та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-24>

31. Дуга В. Напрями повоєнного відновлення вітчизняного агротуризму. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-60-129.

32. Дуга В. О. Історія зародження та розвитку сільського туризму. *Економічний простір*. 2021. № 165. С. 64–69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/165-11>

33. Дудзяк О. А. Значення екології для розвитку сільських територій. *Агросвіт*. 2019. № 6. С. 55–58.

34. Дудзяк О. А. Порівняльна характеристика розвитку сільського зеленого туризму (агротуристички) в західних регіонах України та прикордонних регіонах Польщі. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6190> (дата звернення: 30.05.2023).

35. Екологічний паспорт Хмельницької області (за відповідний рік) / Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: https://www.adm-km.gov.ua/?page_id=7157.

36. Е-Музей : офіційний сайт. URL: <https://e-museum.org.ua/> (дата звернення: 12.11.2025).

37. Європейський зелений курс : Повідомлення Комісії до Європейського Парламенту, Європейської Ради, Ради, Європейського Економічного і Соціального Комітету та Комітету Регіонів від 11 грудня 2019 р. COM/2019/640 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX:52019DC0640>.

38. Єрмоленко В. Особливості формування категорії «сталий розвиток сільських територій» : електрон. ресурс. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nvnau_pravo/2010_156/10evm.pdf (дата звернення: 10.04.2026).

39. Жибак М. М., Христенко Г. М. Сільський зелений туризм як інноваційна форма підприємництва. *Агросвіт*. 2021. № 3. С. 3–8. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.3.3.

40. Заваріка Г. М., Видренко А. О. Сталий розвиток зеленого туризму в епоху змін. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-63-106.

41. Зарубіна А., Семенюк Л. Розвиток сільського зеленого туризму як чинник відродження сільських територій регіону. *Економіка та суспільство*. 2025. № 72. DOI: 10.32782/2524-0072/2025-72-31.

42. Звіт за результатами опитування «Проведення дослідження внутрішнього та виїзного туризму українців». Державне агентство розвитку туризму України : офіційний сайт. URL: <https://www.tourism.gov.ua/statistic> (дата звернення: 12.11.2025).

43. Звіт про стратегічну екологічну оцінку проєкту Стратегії розвитку Городоцької міської територіальної громади на період 2021–2027 (нова редакція) та Плану заходів з реалізації у 2026–2027 роках. Городок, 2025. 100 с.

44. Зима О. Г. Екологічний туризм як провідний фактор розвитку туризму. *Економіка розвитку*. Харків : ХНЕУ, 2011. № 1 (57). С. 43–46. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/34095/1/%d0%b7%d0%b8%d0%bc%d0%b0.pdf>.

45. Зінчук Т. О., Усюк Т. В. Зелений туризм в умовах сталого розвитку та викликів світової економічної кризи. *Проблеми економіки*. 2020. № 3 (45). С. 11–17. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-3_0-pages-11_17.pdf.
46. Зінько Ю. В., Рутинський М. Й. Сільський туризм. Київ: Знання, 2006. 271 с.
47. Іванишин В. В., Печенюк А. П., Печенюк А. В. Інституційні засади сільського підприємницького розвитку. *Інноваційна економіка*. 2020. № 3-4. С. 84–89. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2020.3-4.12>
48. Івашина Л. П. Порівняльний аналіз зарубіжного та українського досвіду публічного регулювання розвитком сільського зеленого туризму. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. DOI: 10.32702/2307-2156-2021.2.34
49. Ігнат'єв С. Кейс проекту «Енергоефективне село»: перша енергоефективна громада країни. *Журнал ECOBUSINESS*. 2018. 16 берез. URL: <https://ecolog-ua.com> (дата звернення: 04.05.2026).
50. Калмикова І. Сільський туризм в стратегічному плануванні сталого розвитку сільських територій. *Food Industry Economics*. 2021. Т. 13. DOI: 10.15673/fie.v13i2.2047.
51. Картка Віньковецької селищної територіальної громади. Віньковецька селища рада : офіційний сайт. URL: <https://vinkgr.gov.ua/turistichnij-potencial-15-58-03-18-10-2022/> (дата звернення: 15.11.2025).
52. Картка Волочиської міської територіальної громади. Волочиська міська рада : офіційний сайт. URL: <https://volochyska-gromada.gov.ua/kartka-gromadi-14-00-04-05-06-2025/> (дата звернення: 12.08.2025).
53. Картка Жванецької ТГ. Жванецька сільська рада : офіційний сайт. URL: <https://zhvanecka-gromada.gov.ua/structure/> (дата звернення: 14.07.2025).

54. Картка Китайгородської сільської ради. Китайгородська сільська рада : офіційний сайт. URL: <https://kitaygorodska-gromada.gov.ua/structure/> (дата звернення: 11.06.2025).

55. Картка Меджибізької територіальної громади. Меджибізька селищна рада : офіційний сайт. URL: <https://medzhybizka-gromada.gov.ua/structure/> (дата звернення: 05.08.2025).

56. Картка Орининської сільської територіальної громади. Орининська сільська рада : офіційний сайт. URL: <https://orynynska-gromada.gov.ua/structure/> (дата звернення: 19.03.2025).

57. Картка Сатанівської селищної територіальної громади. Сатанівська селищна рада : офіційний сайт. URL: <https://satanivska-gromada.gov.ua/structure/> (дата звернення: 14.11.2025).

58. Квасній Л., Паласевич М., Солтисік О., Пецух А., Мельник О.-А., Якубовська О. Фінансові механізми розвитку туристично-рекреаційної галузі в територіальних громадах України в умовах воєнного часу. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2026. Том 1 (66). С. 176–189.

59. Кизим М. О., Хаустова В. Є., Решетняк О. І. та ін. Оцінювання резильєнтності економічних систем в умовах невизначеності. *Бізнес Інформ*. 2025. № 10. С. 48–65.

60. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні : навч. посіб. Чернівці : Книги-XXI, 2003. 300 с.

61. Ковальчук А. Реформування музейної справи в Україні: досвід Європи та національні реалії. *Травневі студії: історія, політологія, міжнародні відносини*. 2023.

62. Колосінська М. І., Бойда С. В. Мультиплікативний ефект туристичної сфери. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.1.79.

63. Королюк С. Р. Цифровізація туристичної інфраструктури як чинник сталого розвитку громад у період нестабільності. *Цифрова економіка як фактор*

інновацій та сталого розвитку суспільства : тези доповідей V міжнар. наук.-практ. конф. учених та студентів. 2024. С. 56–57.

64. Костецька І. І. Розвиток smart villages в управлінні сільськими територіями в Польщі з використанням локального партнерства. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2022. № 2. С. 164–169. URL: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2022.2.20>.

65. Кочума І. Ю., Красномоєць В. А. SMART-туризм як екосистема: сутність, складові та значення в забезпеченні сталого розвитку територій. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 3 (50). С. 487–495. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-73>.

66. Кравців В. С., Сторонянська І. З. Територіальні громади в умовах воєнного стану: адаптаційні можливості та фінансова резильєнтність. *Економіка України*. 2023. № 5. С. 12–28.

67. Кудінова І. Вплив війни на розвиток сільського туризму в Україні: виклики, адаптаційні стратегії та перспективи. *Development Service Industry Management*. 2026. № 2. С. 270–277.

68. Кудінова І. П. Інноваційні рішення в сільському зеленому туризмі. *еДорада*. 2024. 12 жовт. URL: <https://edorada.com.ua> (дата звернення: 04.05.2026).

69. Кудінова І., Самсонова В. Європейський вектор розвитку сільського зеленого туризму: досвід, тенденції та перспективи для України. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. Вип. 9. С. 62–76. DOI: 10.58423/2786-6742/2025-9-62-76.

70. Кудла Н. Є. *Сільський туризм: основи підприємництва та гостинності* : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 152 с.

71. Кужель В. В. Інноваційні інструменти розвитку підприємств сільського (зеленого) туризму в Україні. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4054> (дата звернення: 03.05.2025).

72. Кукіна Н. *Оцінка ефективності реалізації стратегії розвитку туризму в Україні* : кваліфікаційна робота магістра : спец. 242 «Туризм» /

Таврійський держ. агротехнол. ун-т ім. Дмитра Моторного. Запоріжжя, 2025. 73 с.

73. Лелик М. Б. *Розвиток цифрової культури та діджиталізація музеїв: досвід упровадження та використання цифрових технологій музеями світу* : оглядова довідка. Київ : НБУ ім. Ярослава Мудрого, 2019. Вип. 3/4. 16 с.

74. Липчук Н. В. Агротуризм в Австрії: уроки для України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-36>

75. Мальська М. П., Зінько Ю. В. Типи і моделі кластерів сільського туризму в Україні. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм*. 2018. Вип. 2. С. 192–221. DOI: 10.31866/2616-7603.2.2018.154397.

76. Мальська М. П., Худо В. В. Туристичний бізнес: теорія та практика. Київ: ЦУЛ, 2012. 368 с.

77. Мальська М., Паньків Н. Туристично-ресурсний потенціал території : підручник. Київ : Видавець ФОП Піча Ю. В. 2022. 534 с.

78. Махиня С. О. Сільський туризм як перспективний напрямок розвитку сільських територій. *Агросвіт*. 2024. № 14. С. 83–90.

79. Махиня С. О. *Сільський туризм як фактор соціально-економічного розвитку сільських територій* : дис. ... д-ра філософії : спец. 051 «Економіка» / ЗВО «Подільський державний університет». Кам'янець-Подільський, 2025. 253 с.

80. Мельник І. О. Сталий розвиток сільських територій в умовах інституційних трансформацій. Львів: ІРД НАН України, 2020. 245 с.

81. Миронов Ю. Б. Регулювання та прогнозування туристичного попиту в контексті сталого розвитку туризму. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*. 2024. № 10. С. 17–23. DOI: 10.32782/tourismhospsee-10-3. <https://doi.org/10.32782/tourismhospsee-10-3>

82. Миронов Ю. Б., Приндак В. П. Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали II Міжнар. наук.-практ.

конф. (м. Миколаїв — с. Коблеве, 9 червня 2022 р.). Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 156–158.

83. Мовчан І. С., Харченко В. О. Стан та перспективи розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні. *Сталий розвиток туризму на засадах партнерства: освіта, наука, практика* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 2018. С. 104–108.

84. Могильник Л. П. Правове регулювання сільського зеленого туризму в Україні та досвід зарубіжних країн. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2011. Вип. 163, ч. 1. С. 279-289. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/mogylnyk.htm.

85. Ніколаєв К. Д., Ісаєнко В. М. Екологізація туристичної галузі, її роль у зменшенні впливу на біорізноманіття та навколишнє середовище. *Агроекологічний журнал* : спецвипуск. Київ, 2009. С. 228–232.

86. Овдіюк О. М. Стратегічні імперативи розвитку зеленого туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 82. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-27>.

87. Околович І. Напрями забезпечення сталості сільського туризму в Україні. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2022. Т. 6. DOI: 10.51599/is.2022.06.04.01.

88. Оновлена Стратегія розвитку Дунаєвецької міської ТГ до 2027 р. Дунаєвецька міська рада : офіційний сайт. URL: <https://dunrada.gov.ua/strategiya-rozvytku-dunayevetskoji-miskoyi-terytorialnoyi-hromady> (дата звернення: 20.09.2025).

89. Опанащук Ю., Тимошенко Т., Бойко Н., Шмігельська Є. Сучасні можливості розвитку зеленого туризму на території України через призму світових трендів. *Věda a perspektivy*. 2025. № 2(45). С. 56–66.

90. Офіційний сайт Державного агентства розвитку туризму України (ДАРТ). URL: tourism.gov.ua.

91. Офіційний сайт Національного природного парку «Подільські Товтри». URL: npptovtry.org.ua.

92. Павлов О. І. Сталий розвиток сільських територій: монографія. Одеса: Астропринт, 2018. 452 с.
93. Паризька угода : міжнародна угода від 12 грудня 2015 р. / Організація Об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text.
94. Паспорт Волочиської міської територіальної громади. Волочиська міська рада : офіційний сайт. URL: <https://volochyska-gromada.gov.ua/pasport-gromadi-1522738754/> (дата звернення: 10.10.2025).
95. Паспорт Гуменецької сільської територіальної громади. Гуменецька сільська рада : офіційний сайт. URL: <https://gumenetska-gromada.gov.ua/pasport-gromadi-12-53-57-18-04-2016/> (дата звернення: 18.04.2025).
96. Паспорти бюджетних програм та звіти про їх виконання. Кам'янець-Подільська міська рада : офіційний сайт. URL: <https://kam-pod.gov.ua/economika/miskiy-budjet/pasporty-biudzhetnykh-prohram-ta-zvity-pro-ikh-vykonannia> (дата звернення: 17.12.2025).
97. Паспорти Ізяславської міської територіальної громади. Ізяславська міська рада : офіційний сайт. URL: <https://izyaslav-miskrada.gov.ua/pasport-mista-21-20-06-31-03-2016/> (дата звернення: 02.05.2025).
98. Передерко В. *Стратегія розвитку туризму Брошнів-Осадської територіальної громади до 2030 року*. Карпатський інститут аналітики «FrankoLytics», 2023. 60 с.
99. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія. Видання дев'яте / за наук. ред. проф. Матвійчук Л.Ю., проф. Барського Ю.М., доц. Лепкого М.І. Луцьк: ВІП Луцького НТУ, 2023. 388 с.
100. Печенюк А. П. Формування стратегії розвитку сільського зеленого туризму: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Кам'янець-Подільський, 2018. 225 с.
101. Писарева І., Яловнича К. Сталий розвиток туризму в цифрову епоху: розвиток смарт-дестинацій. *Економіка та суспільство*. 2024. № 69. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-69-104.

102. План відновлення України : матеріали робочої групи «Відновлення та розбудова економіки». Відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 17.12.2025).

103. Поленкова М. Сталий розвиток сільських територій у контексті проблем сільського розвитку : електрон. ресурс. URL: http://www.confcontact.com/20111222/4_polenkova.php (дата звернення: 10.04.2026).

104. Поступна О. В., Іович Р. І. Цифровізація як інструмент інноваційного розвитку індустрії туризму. *Публічне управління: український вимір* : зб. наук. праць за матеріалами наук.-практ. конф., 22 жовтня 2021 р. Харків : ННІ «ІДУ» ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2022. С. 143–147. URL: https://ipa.karazin.ua/wp-content/themes/.education/filesforpages/science/zbirnyk_mostovoy_202.

105. Поступна О. Перспективи інформаційних технологій у туризмі та курортно-рекреаційній сфері як важливих складових національної економіки. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2024. № 32. С. 263–272. DOI: <https://doi.org/10.35432/tisb322024321983>.

106. Прилуцький А. Сучасний стан та проблеми розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 5(23). С. 163–176.

107. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25> (дата звернення: 17.06.2024).

108. Про затвердження Програми популяризації туристичного потенціалу Кам'янець-Подільської міської територіальної громади на 2026-2028 роки : проєкт рішення. Кам'янець-Подільська міська рада : офіційний сайт. URL: <https://www.kam-pod.gov.ua/documents/proekti-normativno-pravovikh-aktiv-miskoji-radi/item/54482-pro-zatverdzhennia-prohramy-populiaryzatsii-turystychnoho-potentsialu-kamianetspodilskoi-miskoi-terytorialnoi-hromady-na-20262028-roku> (дата звернення: 17.12.2025).

109. Про основні засади розвитку соціальної сфери села : Указ Президента України від 20 грудня 2000 року № 1356/2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1356/2000#Text> (дата звернення: 17.10.2023).

110. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15.05.2003 р. № 742-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text> (дата звернення: 17.10.2024).

111. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 27.05.2024).

112. Про сільський та сільський зелений туризм : Проект Закону України від 04.03.2021 № 5206. *LIGA:ZAKON*. URL: <https://ips.ligazakon.net> (дата звернення: 04.05.2025).

113. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 03.11.2023).

114. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 верес. 2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 11.06.2025).

115. Програма діяльності Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 р. № 471. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-programi-diyalnosti-kabinetuministriv-t120620> (дата звернення: 11.06.2025).

116. Програма з підвищення енергоефективності для малих і середніх підприємств. *Дія. Бізнес*. 2025. 15 січ. URL: <https://business.diaa.gov.ua> (дата звернення: 04.05.2025).

117. Програма соціально-економічного розвитку Старокостянтинівської МТГ. Старокостянтинівська міська рада : офіційний сайт. URL: <https://starkon.gov.ua/index.php> (дата звернення: 12.12.2025).

118. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Деражнянської міської територіальної громади на 2025 рік. Деражнянська міська рада : офіційний сайт. URL: <https://der.org.ua/wp-content/uploads/Programa-sotsialno-ekonomichnogo-ta-kulturnogo-rozvytku-Derazhnyanskoyi-miskoyi-terytorialnoyi-gromady-na-2025-rik.pdf> (дата звернення: 10.11.2025).

119. Родик С. В., Кочума І. Ю. Смарт-технології як умова сталого розвитку туризму. *Туризм і гостинність: стан, проблеми, перспективи* : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (20 березня 2025 р.). Черкаси, 2025. С. 29–32.

120. Рутинський М. Й., Зінько Ю. В. *Зелений туризм*. Київ : Знання, 2008. 272 с.

121. Рутинський, М. Й., Зінько Ю. В. Міжнародний досвід організації сільського туризму. *Географія та туризм*. 2010. № 5. С. 55–58.

122. Саковська О. М. Роль сільського (зеленого) туризму у територіальному розвитку України. *Економіка і управління підприємствами*. 2023. Вип. 71. С. 183–187. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure71-32>.

123. Світовий досвід екологізації туристичного бізнесу: аналітичний огляд UN Tourism. *Економіка та управління*. 2024. № 3. С. 89–102.

124. Сенета З., Сенета М. Кластерний аналіз розвитку сільського туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-122> (дата звернення: 04.05.2025).

125. Сільський «зелений» туризм як каталізатор розвитку місцевої економіки в процесі децентралізації влади / А. Якимчук, Н. Попадинець, А. Валюх, Т. Скрипко, К. Левков. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2021. Vol. 7, no. 1. С. 232–259. URL: <http://are-journal.com> (дата звернення: 05.07.2025).

126. Слобідсько-Кульчієвецька громада : офіційний сайт. URL: <https://slobkulchiev-gromada.gov.ua/viddil-osviti-kulturi-turizmu-molodi-ta-sportu-15-39-15-10-08-2021/> (дата звернення: 08.08.2025).

127. Соловій І., Адамовський О., Дубовіч І. Сталий туризм: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-79>.

128. Староушицька селищна територіальна громада : офіційний сайт. URL: <https://staroushytska-gromada.gov.ua/> (дата звернення: 05.10.2025).

129. Статистична інформація щодо туризму в Хмельницькій області. *Головне управління статистики у Хмельницькій області*. URL: https://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/statinf/menu_u/turizm.htm (дата звернення: 05.05.2026).

130. Стійкий розвиток сільських територій у контексті реалізації державної екологічної політики та енергозбереження : кол. моногр. / за заг. ред. Т. О. Чайки. Полтава : ПП «Астроя», 2021. 408 с.

131. Сторонянська І. З., Залуцький І. Р. Ендогенний потенціал регіонального розвитку в умовах децентралізації. *Регіональна економіка*. 2021. № 1. С. 15–26.

132. Стратегічний план розвитку Жванецької територіальної громади на 2022–2027 роки (нова редакція) : затв. рішенням сесії Жванецької сільської ради від 22 груд. 2021 р. № 10. URL: https://rada.info/upload/users_files/04404036/1191cafe4d6508302dbb094bc4cb6141.pdf (дата звернення: 29.04.2025).

133. Стратегічний план розвитку міста Славути Хмельницької області на період до 2028 року. Славутська міська рада : офіційний сайт. URL: <https://slavuta-mvk.gov.ua/archives/55569> (дата звернення: 10.12.2025).

134. Стратегія розвитку Волочиської міської об'єднаної територіальної громади на 2021–2027 роки. Волочиська міська рада : офіційний сайт. URL: <https://volochyska-gromada.gov.ua/strategiya-rozvitku-20212027-roki-14-49-56-27-05-2021/> (дата звернення: 05.09.2025).

135. Стратегія розвитку Городоцької міської територіальної громади на 2025–2034 роки : розпорядчий документ / Городоцька міська рада. Режим доступу:

https://rada.info/upload/users_files/04060708/8128f2cda9f2d3a8efeff15f5800a014.pdf (дата звернення: 12.11.2025).

136. Стратегія розвитку Городоцької міської територіальної громади на 2025–2034 роки (Хмельницька обл.). Проект. 2025. 145 с.

137. Стратегія розвитку Новоушицької територіальної громади до 2027 року. Новоушицька селищна рада : офіційний сайт. URL: <https://novagromada.gov.ua/nasha-hromada/stratehiya> (дата звернення: 22.10.2025).

138. Стратегія розвитку Хмельницької області на 2021–2027 роки : електрон. ресурс. Хмельницька обл. держ. адмін. : офіційний сайт. URL: <https://www.adm-km.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%86%D0%AF.pdf> (дата звернення: 18.12.2025).

139. Табенська О. Розвиток сільського зеленого туризму. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-10>.

140. Тищук І. В., Ільїна О. В. Сільський зелений туризм в Україні: стан, динаміка, міжнародний досвід. *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2024. № 3 (3). С. 114–123. DOI: <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2024.3.12>.

141. Тищук І. В., Ільїна О. В. Сільський зелений туризм як інструмент розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану. *Регіональна економіка*. 2023. № 2. С. 95–102

142. Тищук І. Сільський зелений туризм як інструмент розвитку громад. *Економіка та суспільство*. 2026. № 84. DOI: 10.32782/2524-0072/2026-84-57.

143. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія. Київ : КНТЕУ, 2009. 463 с.

144. Українські оселі (садиби), які надають послуги у сфері сільського туризму на Хмельниччині. Хмельниччина туристична : офіційний сайт. URL: <https://turist.km.ua/ua/2017/07/14/ukrayinska-oseli-sadibi-yaki-nadayut-poslugi-u-sferi-silskogo-turizmu-na-hmelnichchini/> (дата звернення: 14.07.2025).

145. *Управління сталим розвитком індустрії туризму* : монографія / А. В. Стойка, К. А. Горюнова. Київ : МДУ, 2024. 161 с. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8137/1/stoyka_horyun_upr_s tal_rozv_mon_2024.pdf.
146. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.
147. Хаустова К. М., Удворгелі Л. І., Чорій М. В. Потенціал музеїв у контексті розвитку міжнародного туризму. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-75>.
148. Хмельницька міська територіальна громада : офіційний сайт. URL: <https://khm.gov.ua/> (дата звернення: 20.12.2025).
149. Хмельницька обласна військова адміністрація : офіційний сайт. URL: <https://www.adm-km.gov.ua/> (дата звернення: 22.12.2025).
150. Худик Н. Сільський зелений туризм Польщі: етапи та вектори розвитку. *Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ»* (Paris, France, November 11, 2022). 2022. С. 18–20. DOI: 10.36074/logos-11.11.2022.04.
151. Худо В. В. Управління проектами в туристичній діяльності: публічно-приватне партнерство та грантове фінансування як інструменти стратегічного розвитку. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. DOI: 10.5281/zenodo.17055583.
152. Худоба Т. В. Інноваційний розвиток сільського туризму у Волинській області, як чинник модернізації туристичної галузі. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 82. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-95>.
153. Царук В. В. Стратегічний план розвитку в'їзного туризму у контексті відновлення України. *Програмний комітет*. 2023. С. 243.
154. Цвігун Ю. Аналіз динаміки підприємницької діяльності у сфері сільського туризму на Поділлі. *Development Service Industry Management*. №4. 2025. С. 179–186. DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2025-12\(23\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2025-12(23))

155. Цвігун Ю. Ресурсний потенціал сільського зеленого туризму в Україні: оцінювання та управлінські аспекти розвитку. *Development Service Industry Management*. 2026. № 1. С. 137–146.

156. Цимбалюк С. Я., Морозова І. В. Сільський туризм як перспективний напрям розвитку внутрішнього туризму. *Екологічні науки*. 2019. № 1(24). Т. 1. С. 1–6.

157. Чайковська О. В., Чайковський О. В. Перспективи «зеленого» паломництва в Хмельницькій області: роль цифрових технологій у розвитку Camino Podolico. *Економічні науки*. 2025. Вип. 2 (47). С. 160–165. DOI: <https://doi.org/10.37406/2706-9052-2025-2.22>.

158. Чайковський О. Розумний туризм та цифровізація туристичних напрямків у Кам'янці-Подільському. *Інноваційний потенціал сучасної освіти та науки* : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (11 квіт. 2025 р.). Кам'янець-Подільський : ЗВО «Подільський державний університет», 2025. С. 240–244.

159. Чеглей В. М. Світовий досвід розвитку сільського зеленого туризму. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2011. Спецвипуск 33, ч. 3. С. 203–207. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/cheglej2.htm (дата звернення: 05.05.2025).

160. Чернявський А. В., Іншеков Є. М., Соловей О. І., Бориченко О. В., Пертко П. П. *Керівництво з впровадження системи енергетичного менеджменту відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 50001: 2018*. 2021.

161. Чернобай Л., Корженівська Н. Роль сільського зеленого туризму в забезпеченні комплексного розвитку сільських територій. *Podilian Bulletin Agriculture Engineering Economics*. 2024. С. 73–77. DOI: 10.37406/2706-9052-2024-4.10.

162. Шевчук А. В., Шевчук Л. Т. Зелений туризм як середовище інноваційної діяльності. *Інноваційна економіка*. 2017. № 9–10. С. 28–33.

163. Шепель І. В. Туристичний збір як інструмент розвитку громад: облік, оподаткування та зарубіжний досвід. *Сталий розвиток економіки*. 2026. № 1 (58). С. 522–529.
164. Шепетівська міська територіальна громада : офіційний сайт. URL: <https://shepetivka.com.ua/> (дата звернення: 15.11.2025).
165. Шилкіна К. О. Оцінка ефективності діяльності підприємств туристичного кластеру. *Technology audit and production reserves*. 2014. № 6/2(20). С. 25–28. DOI: 10.15587/2312-8372.2014.31376.
166. Як на Кам'яниччині розведення равликів поєднали з туризмом. Медіа-корпорація «Є» : сайт. URL: https://ye.ua/syspilstvo/52033_Yak_na_Kam_yanechchini_rozvedennya_ravlikiv_po_yednali_z_turizmom.html (дата звернення: 24.06.2025).
167. Adamo T., Colizzi L., Dimauro G. et al. A multimodal tourist trip planner integrating road and pedestrian networks. *arXiv*. 2022. URL: <https://arxiv.org/abs/2207.00816>.
168. Agriturismo e multifunzionalità: Rapporto ISMEA 2023. URL: <https://www.ismea.it/> (дата звернення: 10.04.2025).
169. ANCV: Rapport d'impact du Chèque-Vacances sur l'économie locale. URL: <https://www.ancv.com/> (дата звернення: 10.04.2025).
170. Atout France: l'agence de développement touristique de la France : official website. URL: <https://www.atout-france.fr/> (дата звернення: 10.04.2026).
171. Bialkowska O., Chaikovskiy O. Research on the improvement of rural resorts in Ukraine. *Turystyka I Rozwój Regionalny*. 2022. № 18. P. 15–22. DOI: <https://doi.org/10.22630/TIRR.2022.18.14>.
172. Brundtland Report: Our Common Future. World Commission on Environment and Development. 1987. URL: <https://www.brundtland.co.za/wp-content/uploads/2022/08/Brundtland-Report-1987-Our-Common-Future.pdf> (дата звернення: 17.09.2025).
173. Buhalis D. *Tourism Management in the Age of Digital Transformation*. London : Routledge, 2022. DOI: <https://doi.org/10.1108/TR-06-2019-0258>.

174. Cambridge Dictionary : official website. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 10.03.2025).
175. Clef Verte: premier label environnemental pour l'hébergement touristique. URL: <https://www.laclefverte.org/> (дата звернення: 10.04.2025).
176. European Green Deal: Official directives of the European Commission. URL: europa.eu.
177. Eurostat: Statistical database of tourist accommodation in rural areas of the EU. URL: europa.eu.
178. Fischer C., Gonzalez-Feliu J. The «Farm-to-Fork» concept in rural tourism destinations. *Supply Chain Forum*. 2022. Vol. 23, No. 3. P. 211–225.
179. Fondazione Campagna Amica : official website. URL: <https://www.campagnaamica.it/> (дата звернення: 10.04.2025).
180. Foster K. A. A framework for monitoring regional resilience. *Working Paper of Institute of Urban and Regional Development*. University of California, Berkeley, 2007. 32 p.
181. Gruen V. Centers for the Urban Environment: Survival of the Cities. New York: Van Nostrand Reinhold, 1973. 266 p.
182. Ivanyshyn V., Bialkovska O., Chaikovskiy O., Semenyshyna I. Assessment of reserved areas for sustainable ecotourism in Khmelnytskyi region, Ukraine. *Grassroots Journal of Natural Resources*. 2022. Vol. 5, № 4. P. 52–65. DOI: <https://doi.org/10.33002/nr2581.6853.050404>.
183. Kashyap V., Thakur V. The Impact of Cultural Heritage Tourism on Local Economies. *Journal of Informatics Education and Research*. 2025. Vol. 5, Iss. 4.
184. Komorowski Ł. Smart Initiatives in a Suburban Community: An Example from the Holy Cross mountains in Poland. *Mountain Research and Development*. 2022. № 42. DOI: 10.1659/MRD-JOURNAL-D-21-00037.1.
185. Lane B. What is rural tourism? *Journal of Sustainable Tourism*. 1994. Vol. 2, No. 1-2. P. 7–21.
186. Lyubitseva O., Buchko Z., Patrusheva L., Kochetkova I. Resource losses to Ukrainian tourism caused by full-scale Russian aggression. *Studies of the Industrial*

Geography Commission of the Polish Geographical Society. 2023. 37(4). С. 103–125. <https://doi.org/10.24917/20801653.374.7>.

187. Martin R., Sunley P. On the notion of regional economic resilience: conceptualization and explanation. *Journal of Economic Geography*. 2015. Vol. 15, Issue 1. P. 1–42.

188. OECD Tourism Trends and Policies 2024. *OECD iLibrary*. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/> (дата звернення: 10.04.2025).

189. Perroux F. *L'économie du XXe siècle*. Paris: Presses Universitaires de France, 1961. 598 p.

190. Scientific and Steering Committee Meeting (29-30 October 2012, Rome) : Report. Rome : FAO, 2012. 32 p. URL: <https://www.fao.org/giahs/en/>

191. Shin H.-J., Kim H. N., Son J.-Y. Measuring the Economic Impact of Rural Tourism Membership on Local Economy: A Korean Case Study. *Sustainability*. 2017. Vol. 9, № 4. P. 639. DOI: <https://doi.org/10.3390/su9040639>.

192. Smart Rural Tourism Good Practices Guide. Smart Rural Project (Erasmus+). 2021. URL: <http://smartrural.uwm.edu.pl/>.

193. Streifeneder T. Beyond agritourism: A structures-indicators framework for sustainable rural tourism development in Europe. *Journal of Rural Studies*. 2020. Vol. 75. P. 116–129.

194. The International Ecotourism Society: official website. URL: <https://ecotourism.org/> (дата звернення: 10.04.2025).

195. *Tourism and visitor management in protected areas: Guidelines for sustainability* / ed. by Yu-Fai Leung et al. Best Practice Protected Area Guidelines Series, 27. Gland, Switzerland : IUCN, 2018. 120 p.

196. UN Sustainable Development Goals. 17 Goals to transform our world. The United Nations (UN). URL: <https://www.un.org/en/> (дата звернення: 10.04.2025).

197. UN Tourism : official website. URL: <https://www.unwto.org/> (дата звернення: 12.03.2025).

198. Wu W., Zhang L., Qiu F. Determinants of tourism ticket pricing for ancient villages and towns: Case studies from Jiangsu, Zhejiang, Shanghai and Anhui provinces. *Tourism Management*. 2017. Vol. 58. P. 270–275. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2016.03.011>.

199. Yanan L., Ismail M. A., Aminuddin A. How has rural tourism influenced the sustainable development of traditional villages? A systematic literature review. *Heliyon*. 2024. Vol. 10, № 4. DOI: 10.1016/j.heliyon.2024.e25627.

ДОДАТОК А

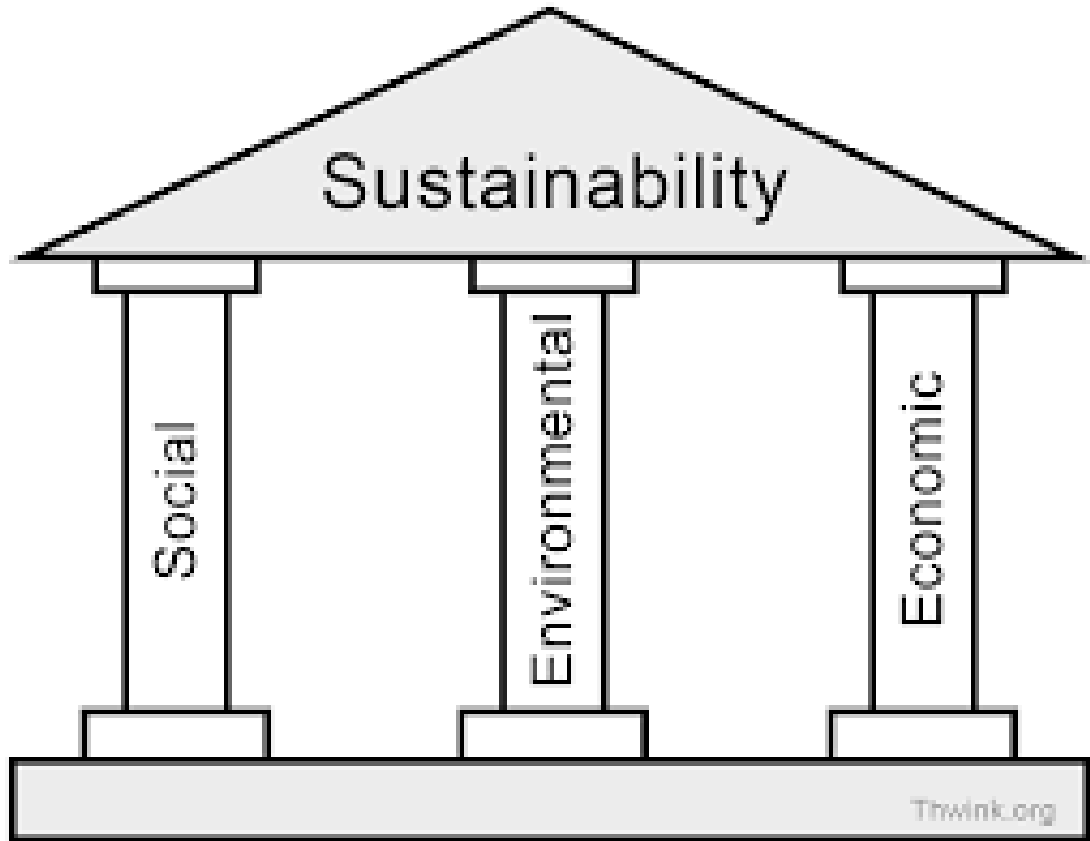
Цілі сталого розвитку

Джерело: *Зелені рішення бізнесу – єднання для сталого розвитку.*
<http://www.gs.dp.ua/language/uk/>

ДОДАТОК В

Три стовпи сталого розвитку

Джерело: Проблеми сталого розвитку.
<https://www.thwink.org/sustain/glossary/ThreePillarsOfSustainability.htm>

URL:

ДОДАТОК В

Оселі / садиби, які надають послуги у сфері сільського туризму на Хмельниччині

1	Агрооселя «Любава»	Хмельницька обл., Славутський р-н, с.Стригани, вул. Одухи,78	Лохматюк Любов Павлівна (050)7716106	Приватна	1-тримісна, та 2-двомісні кімнати
2	Зелена зона Відпочинку «Лісовичок»	знаходиться на автодорозі Хмельницький – Рівне, за 2 км. Від м. Славута у напрямку м. Рівне	Гольдер Жанна Володимирівна (098)1064060	Приватна	Відпочинок, 8 альтанок
3	Агрооселя «Миньківці-500»	Хмельницька обл., Славутський р-н, с.Миньківці, вул.Центральна,72	Яцюк Петро 0976380420	Приватна	Водні процедури та лікування цілющими глинами
4	Агрооселя «Радіснянка»	Красилівський р-н., с. Радісне, вул. Центральна, 60	Булигін Володимир Васильович тел. 067 383 16 99, 067 675 49 45, (03822) 77 89 03 radisne.km.ua, vlad@radisne.km.ua	Приватна	До послуг відпочиваючих — кімнати із зручностями. Пропонується: домашня кухня; рибалка; прогулянки у сосновому лісі, збір ягід, грибів. На території садиби є мангал, альтанка, недалеко (500 м) є сосновий ліс, два озера.
5	Агрооселя «Родинне гніздечко»	Красилівський р-н., с. Котюржинці, Урочище Згар	Савчук Галина Петрівна 067 303 38 35 ekoplou@bigmir.net	Фермерське господарств о САНО-Україна	До послуг відпочиваючих: комфортабельні номери, сауна, баня, домашня кухня, оренда банкетних залів. У лісі є приміщення для відпочинку. До послуг туристів: Риболовля, лісові прогулянки, транспортні послуги.
6	Приватна садиба «Вілла – дві ріки»	Кам'янець-Подільський район, с. Велика Слобідка, вул. Центральна, 33	(096) 767 64 06, (067) 384 12 11, dvi-riky.com.ua/, e-mai: info@dvi-riky.com.ua	Приватна	До послуг відпочиваючих — кімнати із зручностями. Пропонується: домашня кухня; рибалка;
7	Приватна садиба «Тарас Бульба»	Кам'янець-Подільський район, с. Устя, вул. Героїв Небесної Сотні 25	(067) 3844249, http://taras-bulba.com.ua/sadyba-v-usti.html	Приватна	До послуг відпочиваючих — кімнати із зручностями. Пропонується: домашня кухня; рибалка;

8	Приватна садиба «Хмільна застава»	Камянець-Подільський район, с. Руда	(097) 480-81-11	Приватна	До послуг відпочиваючих — кімнати із зручностями. Пропонується: домашня кухня; рибалка;
9	Приватна садиба «Смачна колиба»	Камянець-Подільський район, с. Гаврилівці	(067) 382 12 01	Приватна	До послуг відпочиваючих — кімнати із зручностями. Пропонується: домашня кухня; рибалка;
10	Приватна садиба «Солов'їний гай»	Камянець-Подільський район, с. Межигір	(067) 381 11 25	Приватна	До послуг відпочиваючих — кімнати із зручностями. Пропонується: домашня кухня; рибалка;
11	Приватна садиба «Чарівниця»	Камянець-Подільський район, с. Межигір	(096) 004 06 40	Приватна	До послуг відпочиваючих кімнати із зручностями. Пропонується: домашня кухня; рибалка;
12	Приватна садиба «Райський куточок»	Камянець-Подільський район, с. Цвіклівці, вул. Островського, 6а	(067) 587 14 15, (097) 269 87 39	Приватна	До послуг відпочиваючих — кімнати із зручностями. Пропонується: домашня кухня; рибалка;
13	Приватна садиба «Сімейний затишок»	Камянець-Подільський район, с. Фурманівка	(067) 785 43 91	Приватна	До послуг відпочиваючих — кімнати із зручностями. Пропонується: домашня кухня; рибалка;
14	Приватна садиба «Царська долина»	Камянець-Подільський район, с. Жовтневе, вул. Річна, 6	(096) 616 32 93, (067) 858 30 30 (Анатолій)	Приватна	До послуг відпочиваючих — кімнати із зручностями. Пропонується: домашня кухня; рибалка;
15	Приватна садиба «Гостинний двір»	Білогірський район с. Гурщина	(067) 380 12 29	Приватна	харчування, риболовля, збирання грибів
16	Приватна садиба «Тиша»	Білогірський район с. Гурщина	(0384) 9-65-24	Приватна	харчування, риболовля, збирання грибів
17	Агрооселя №1	Чемеровецький р-н., с. Гусятин, вул. Радянська 47	Матковська Тетяна Василівна (050) 8232981	Некомерційна господарська діяльність	Проживання, харчування, екскурсійне обслуговування, участь в обрядах, навчання народним традиціям
18	Агрооселя №2	Чемеровецький р-н., с. Жабинці вул. Центральна 28	Аліварський Віталій Леонович (03859) 943-18	Некомерційна господарська діяльність	Проживання, харчування, екскурсійне обслуговування, участь в обрядах, навчання народним традиціям
19	Агрооселя №3	Чемеровецький р-н., с. Жабинці вул. Центральна 34	Бабич Вадим Миколайович (096) 8606405	Некомерційна господарська діяльність	Проживання, харчування, екскурсійне обслуговування, участь в обрядах, навчання народним традиціям

20	Агрооселя №4	Чемеровецький р-н., с. Жабинці вул. Першотравнева 8	Гнип Галина Віталіївна (096) 3093305	Некомерцій на господарськ а діяльність	Проживання, харчування, екскурсійне обслуговування, участь в обрядах, навчання народним традиціям
21	Агрооселя №5	Чемеровецький р-н., с. Збриж вул. Незалежності 14	Тунгасова Марія Сергіївна (098) 2025725	Некомерцій на господарськ а діяльність	Проживання, харчування, екскурсійне обслуговування, участь в обрядах, навчання народним традиціям
22	Агрооселя №6	Чемеровецький р-н., с. Збриж вул. Незалежності 15	Умнова Ніна Олексіївна (098) 2025725	Некомерцій на господарськ а діяльність	Проживання, харчування, екскурсійне обслуговування, участь в обрядах, навчання народним традиціям
23	Агрооселя №7	Чемеровецький р-н., с. Збриж вул. Незалежності 15-а	Умнов Тарас Олексійович (098) 2025725	Некомерцій на господарськ а діяльність	Проживання, харчування, екскурсійне обслуговування, участь в обрядах, навчання народним традиціям
24	Агрооселя №8	Чемеровецький р-н., с. Ямпільчик вул. Скальна 1	Харкавий Станіслав Васильович (097) 2184091	Некомерцій на господарськ а діяльність	Проживання, харчування, екскурсійне обслуговування, участь в обрядах, навчання народним традиціям
25	Агрооселя №9	Чемеровецький р-н., с. Андріївка вул. Брянського 92	Шатковська Валентина Іванівна 0989366851 (259)992-68	Некомерцій на господарськ а діяльність	Проживання, харчування, екскурсійне обслуговування, участь в обрядах, навчання народним традиціям
26	Агрооселя №10	Чемеровецький р-н., с. Збриж, вул. Центральна 37	Беднар Василина Василівна 0672557521	Некомерцій на господарськ а діяльність	Проживання, харчування, екскурсійне обслуговування, участь в обрядах, навчання народним традиціям
27	Агрооселя №11	Чемеровецький р-н., с. Ленінське, вул. Першотравнева 31	Слотвінська Ніла Василівна (067) 7055152	Некомерцій на господарськ а діяльність	Проживання, харчування, екскурсійне обслуговування, участь в обрядах, навчання народним традиціям
28	Агрооселя №12	Чемеровецький р-н., с. Криків, вул. Чкалова 9	Івашко Ярослав Степанович (097) 4090361	Некомерцій на господарськ а діяльність	Проживання, харчування, екскурсійне обслуговування, участь в обрядах, навчання народним традиціям
29	Садиба «У пані Алли»	Городоцький район, с. Кринцилів вул. Збручанська, 21	(097) 3589356	Приватна	Проживання, харчування, екскурсійне обслуговування, рибалка, збирання грибів та ягід
30	Садиба «Загублений рай»	Городоцький район, с. Кринцилів	Сапарова Ірина Миколаївна (03851)-9-24-09 067-621-51-79 067-621-16-33	Приватна	Проживання, харчування, екскурсійне обслуговування, рибалка, збирання грибів та ягід

31	приватний будинок	Новоушицький район с. Рудківці, урочище Калюс	Зеленюк Людмила Іванівна т.(03847)2-55-35 т. 0977729007	приватна власність	Проживання, харчування, відпочинок на берегах водосховища, екскурсії на катері, риболовля
32	приватний будинок	Новоушицький район, с. Рудківці	Березовська Галина Євтихіївна (03847) 2-55-54, 0968385146	приватна власність	Проживання, харчування, відпочинок на берегах водосховища, екскурсії на катері, риболовля, похід в ліс
33	приватний будинок	Новоушицький район с. Рудківці, урочище Калюс	Климко Роман Олексійович 0969059110	приватна власність	Проживання, відпочинок на берегах водосховища, риболовля
34	приватний будинок	Новоушицький район с. Рудківці, урочище Калюс	Могила Анатолій Маркович 0979855162	приватна власність	відпочинок на берегах водосховища, риболовля, водоплавання, паркова автомобіля
35	приватний будинок	Новоушицький район с.Рудківці, урочище Калюс	Попович Валентина Василівна (03847)2-55-47	приватна власність	Проживання, харчування, відпочинок на берегах водосховища, екскурсії на катері, риболовля, похід в ліс
36	приватний будинок	Новоушицький район, с. Рудківці, урочище Калюс	Поляруш Галина Іванівна (03847)2-55-23	приватна власність	Проживання, харчування, відпочинок на берегах водосховища, екскурсії на катері, риболовля, похід в ліс
37	приватний будинок	Новоушицький район, с. Рудківці, урочище Калюс	Дериконь Василь Васильович т.(03847)2-16-92 м.т 0673810988	приватна власність	Проживання, харчування, відпочинок на берегах водосховища, екскурсії на катері, риболовля, похід в ліс
38	приватний будинок	Новоушицький район, с. Рудківці	Прохницька Марина Григоріївна 0685673734	приватна власність	Проживання, харчування, відпочинок на берегах водосховища, екскурсії на катері, риболовля, похід в ліс
39	приватний будинок	Новоушицький район, с. Рудківці	Климко Люба Іванівна 0967803357	приватна власність	Проживання, харчування, відпочинок на берегах водосховища, екскурсії на катері, риболовля, похід в ліс
40	приватний будинок	Новоушицький район, с. Рудківці	Климко Степан Олексійович 0673805130,0 682039156	приватна власність	Проживання, харчування, відпочинок на берегах водосховища, екскурсії на катері, риболовля, похід в ліс
41	приватний будинок	Новоушицький район, с. Отроків	Чурай Василь Миколайович (03847)2-41-38	приватна власність	Проживання, харчування, відпочинок на берегах водосховища, екскурсії на катері, риболовля, похід в ліс
42	приватний будинок	Новоушицький район, с. Отроків	Овчарук Тамара Прохорівна (03847)2-41-99	приватна власність	Проживання, харчування, відпочинок на берегах водосховища, екскурсії на катері, риболовля, похід в ліс

43	приватний будинок	Новоушицький район с. Отроків	Романюк Василь Степанович т.(03847)2-41-59	приватна власність	Проживання, харчування, відпочинок на берегах водосховища, екскурсії на катері, риболовля, похід в ліс
44	приватний будинок	Новоушицький район с. Отроків	Лиситчук Ольга Прохорівна (03847)2-41-63	приватна власність	Проживання, харчування, відпочинок на берегах водосховища, екскурсії на катері, риболовля, похід в ліс
45	приватний будинок	Новоушицький район, с. Отроків	Житняк Іван Григорович (03847)2-41-71	приватна власність	Проживання, харчування, відпочинок на берегах водосховища, екскурсії на катері, риболовля, похід в ліс
46	приватний будинок	Новоушицький район с. Отроків	Гоголь Микола Васильович м.т.0978658088	приватна власність	Проживання, харчування, відпочинок на берегах водосховища, екскурсії на катері, риболовля, похід в ліс
47	приватний будинок	Новоушицький район с. Отроків	Дерев'янку Віктор Григорович м.т.0679924057	приватна власність	Проживання, харчування, відпочинок на берегах водосховища, екскурсії на катері, риболовля, похід в ліс
48	приватний будинок	Новоушицький район с. Отроків	Нікітіна Зінаїда Григорівна 0980753463	приватна власність	Проживання, харчування, відпочинок на берегах водосховища, екскурсії на катері, риболовля, похід в ліс
49	приватний будинок	Старокостянтинівський район, с. Весела	Омелянюк Тимофій Григорович 0679883723	Фермерське господарство	У зоопарку безкоштовно можна покуштувати фрукти та овочі з городу та саду.
50	Агрооселя «Смаколики»	Шепетівський район смт Гриців	(097) 3043169	приватна власність	Проживання, харчування, сауна, фіточай, масаж косметичний, велопрогулянки, плавання на човні, екскурсії місцеві, збирання грибів,ягід, лікарських рослин, рибалка
51	Агрооселя «У бабусі»	Шепетівський район смт Гриців	т. (097) 3043169	приватна власність	Проживання, харчування, сауна, фіточай, масаж косметичний, велопрогулянки, плавання на човні, екскурсії місцеві, збирання грибів,ягід, лікарських рослин, рибалка
52	Агрооселя «Затишок»	Шепетівський район смт Гриців	т. (097) 3043169	приватна власність	Проживання, харчування, сауна, фіточай, масаж косметичний, велопрогулянки, плавання на човні, екскурсії місцеві, збирання грибів,ягід, лікарських рослин, рибалка
53	Агрооселя «Газдиня»	Шепетівський район смт Гриців	(097) 3043169	приватна власність	Проживання, харчування, сауна, фіточай, масаж косметичний, велопрогулянки, плавання на човні, екскурсії

					місцеві, збирання грибів,ягід, лікарських рослин, рибалка
54	Агрооселя «Лідія»	Шепетівський район смт Гриців	(097) 3043169	приватна власність	Проживання, харчування, сауна, фіточай, масаж косметичний, велопрогулянки, плавання на човні, екскурсії місцеві, збирання грибів, ягід, лікарських рослин, рибалка
55	Агросадиба «Миньковецька держава»	Дунаєвецький район с.Мала Побіанка, вул.Туристична, 25	Борис Лариса Миколаївна (097) 3805970, (03858) 3-28-73	Приватна	Проживання, харчування, екскурсії по історико-архітектурних пам'ятках Поділля
56	Мисливська садиба	Дунаєвецький район, с.Притулівка, вул. Мархоцького, 1А	Скальський Ігор Віталійович (097) 3805970, (03858) 3-28-73	Приватна, ПП «Курорт Притулія»	Проживання, харчування, екскурсії по історико-архітектурних пам'ятках Поділля

ДОДАТОК Г

КІЛЬКІСТЬ ВІДВІДУВАЧІВ МУЗЕЮ-ЗАПОВІДНИКА У 2021 РОЦІ

Категорія		Відвідувачі				Кількість екскурсій
		Поодинокі	Екскурсанти	Відвідувачі за Єдиним квитком	Разом	
Дорослі	пл.	1576	118	1822	3455	39
	б/к	194	177	0	371	21
	всього	1770	295	1822	3826	60
Діти, школярі, студенти	пл.	660	250	0	910	19
	б/к	98	210	0	308	10
	всього	758	460	0	1217	29
Інтуристи	пл.	32	0	0	32	0
	б/к	36	0	0	36	0
	всього	68	0	0	68	0
ВСЬОГО	пл.	2268	368	1822	4397	58
	б/к	328	387	0	715	31
	всього	2596	755	1822	5112	89

Категорія		Відвідувачі				Кількість екскурсій
		Поодинокі	Екскурсанти	Відвідувачі за Єдиним квитком	Разом	
Дорослі	пл.	1181	276	1369	2826	111
	б/к	176	94	0	270	11
	всього	1357	370	1369	3096	122
Діти, школярі, студенти	пл.	430	309	0	739	37
	б/к	0	191	0	191	4
	всього	430	500	0	930	41
Інтуристи	пл.	8	0	0	8	0
	б/к	0	0	0	0	0
	всього	8	0	0	8	0
ВСЬОГО	пл.	1619	585	1369	3573	148
	б/к	176	285	0	461	15
	всього	1795	870	1369	4034	163

ЗВІТ
Про відвідування Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника
за 2021 р.
ГАЛЕРЕЯ МИСТЕЦТВ

Категорія		Відвідувачі				Кількість екскурсій
		Поодинокі	Екскурсанти	Відвідувачі за Єдиним квитком	Разом	
Дорослі	пл.	1173	84	1501	2758	26
	б/к	1318	160	0	1478	29
	всього	2491	244	1501	4236	55
Діти, школярі, студенти	пл.	568	142	0	710	13
	б/к	348	95	0	443	7
	Всього	916	237	0	1153	20
Інтуристи	пл.	19	0	0	19	0
	б/к	0	0	0	0	0
	всього	19	0	0	19	0
ВСЬОГО	пл.	1762	226	1501	3489	39
	б/к	1666	255	0	1921	36
	Всього	3428	481	1501	5410	75

Про відвідування Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника
за 2021 р. АРХЕОЛОГІЯ

ЗВІТ

Про відвідування Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника за 2022 рік

РАТУША

Категорія		Відвідувачі				Кількість екскурсій
		Поодинокі	Екскурсанти	Відвідувачі за Єдиним квитком	Разом	
Дорослі	пл.	1192	166	891	2249	61
	б/к	154	189	0	343	17
	всього	1346	355	891	2592	78
Діти, школярі, студенти	пл.	627	133	0	760	9
	б/к	24	205	0	229	12
	Всього	651	338	0	989	21
Інтуристи	пл.	7	3	0	10	1
	б/к	0	0	0	0	0
	всього	7	3	0	10	1
ВСЬОГО	пл.	1826	302	891	3019	71
	б/к	178	394	0	572	29
	Всього	2004	696	891	3591	100

ЗВІТ

Про відвідування Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника за 2022 рік

ФОРТЕЦЯ

Категорія		Відвідувачі				Кількість екскурсій
		Поодинокі	Екскурсанти	Відвідувачі за Єдиним квитком	Разом	
Дорослі	пл.	49814	4271	896	54986	1146
	б/к	4306	2397	0	6703	125
	всього	54120	6668	896	61684	1271
Діти, школярі, студенти	пл.	25714	102	0	25816	11
	б/к	258	2552	0	2810	74
	всього	25972	2654	0	28626	85
Інтуристи	пл.	0	2	0	2	1
	б/к	0	9	4	9	2
	всього	0	11	4	11	3
ВСЬОГО	пл.	75528	4375	896	80799	1158
	б/к	4564	4953	4	9517	201
	Всього	80092	9333	900	90321	1359

ЗВІТ
Про відвідування Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника за
2023 рік
ФОРТЕЦЯ

Категорія		Відвідувачі				Кількість екскурсій
		Поодинокі	Екскурсанти	Відвідувачі за Єдиним квитком	Разом	
Дорослі	пл.	64778	7898	3999	76675	1594
	б/к	9751	1410	0	11161	161
	всього	74529	9308	3999	87854	1756
Діти, школярі, студенти	пл.	51165	3655	0	54820	169
	б/к	1050	5919	0	6969	137
	всього	52215	9574	0	61789	306
Інтуристи	пл.	0	4	0	4	1
	б/к	0	36	0	36	13
	всього	0	40	0	40	14
ВСЬОГО	пл.	115943	11557	3999	131499	1765
	б/к	10801	7365	0	18166	311
	всього	126744	18922	3999	149665	2076

ЗВІТ
Про відвідування Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника за
2023 рік
РАТУША

Категорія		Відвідувачі				Кількість екскурсій
		Поодинокі	Екскурсанти	Відвідувачі за Єдиним квитком	Разом	
Дорослі	пл.	2095	364	3988	6447	162
	б/к	732	235	4	971	24
	всього	2827	599	3992	7418	186
Діти, школярі, студенти	пл.	1823	530	0	2353	38
	б/к	707	1864	0	2571	81
	всього	2530	2394	0	4924	119
Інтуристи	пл.	13	0	0	13	0
	б/к	0	30	0	30	6
	всього	13	30	0	43	6
ВСЬОГО	пл.	3931	894	3988	8813	200
	б/к	1439	2129	4	3572	111
	всього	5370	3023	3992	12385	311

ЗВІТ
Про відвідування Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника за
2024 рік
ФОРТЕЦЯ

Категорія		Відвідувачі				Кількість екскурсій
		Поодинокі	Екскурсанти	Відвідувачі за Єдиним квитком	Разом	
Дорослі	пл.	48763	7903	4211	60877	1618
	б/к	12366	3076	0	15442	191
	всього	61129	11000	4211	76340	1811
Діти, школярі, студенти	пл.	54135	5687	0	59822	285
	б/к	395	8265	0	8660	252
	всього	54530	13952	0	68482	537
Інтуристи	пл.	0	12	0	12	1
	б/к	0	43	0	43	6
	всього	0	55	0	55	7
ВСЬОГО	пл.	102898	13602	4211	120711	1903
	б/к	12761	11384	0	24145	449
	Всього	115659	24986	4211	144856	2353

ЗВІТ
Про відвідування Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника за
2024 рік
РАТУША

Категорія		Відвідувачі				Кількість екскурсій
		Поодинокі	Екскурсанти	Відвідувачі за Єдиним квитком	Разом	
Дорослі	пл.	1847	296	3879	6022	121
	б/к	879	790	81	1750	39
	всього	2726	1086	3960	7772	160
Діти, школярі, студенти	пл.	1664	693	0	2357	46
	б/к	247	1970	0	2217	87
	Всього	1911	2663	0	4574	133
Інтуристи	пл.	9	1	0	7	0
	б/к	0	22	0	21	4
	всього	9	22	0	28	4
ВСЬОГО	пл.	3520	990	3879	8389	167
	б/к	1126	2781	81	3988	130
	Всього	4646	3771	3960	12377	297

ЗВІТ
Про відвідування Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника за
2025 рік.
ФОРТЕЦЯ

Категорія		Відвідувачі			Разом	Кількість екскурсій
		Поодинокі	Екскурсанти	Відвідувачі за Єдиним квитком		
Дорослі	пл.	65587	7878	3810	77275	1591
	б/к	15453	2792	0	18245	165
	всього	81040	10670	3810	95520	1756
Діти, школярі, студенти	пл.	59754	4986	0	64740	273
	б/к	1153	7156	0	8309	138
	Всього	60907	12142	0	73049	411
Інтуристи	пл.	0	0	0	0	0
	б/к	0	61	0	61	5
	всього	0	61	0	61	5
ВСЬОГО	пл.	125341	12864	3810	142015	1864
	б/к	16606	10009	0	26615	308
	Всього	141947	22873	3810	168630	2172

ЗВІТ
Про відвідування Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника за
2025 рік.
РАТУША

Категорія		Відвідувачі			Разом	Кількість екскурсій
		Поодинокі	Екскурсанти	Відвідувачі за Єдиним квитком		
Дорослі	пл.	2957	401	3646	7004	140
	б/к	687	243	0	930	22
	всього	3644	644	3646	7934	162
Діти, школярі, студенти	пл.	2614	633	0	3247	40
	б/к	495	1045	0	1540	43
	Всього	3109	1678	0	4787	83
Інтуристи	пл.	25	0	0	25	0
	б/к	0	0	0	0	0
	всього	25	0	317	25	0
ВСЬОГО	пл.	5596	1034	3646	10276	180
	б/к	1182	1288	0	2470	65
	Всього	6778	2322	3646	12746	245

Ресурсний потенціал с/г підприємств Жванецької ТГ у системі смарт-спеціалізації

Група підприємств	Ключові суб'єкти (вибірково)	Основна продукція	Потенціал цифрової інтеграції
Агрохолдинги та великі компанії	ТОВ СП «Нібулон», ТОВ «Енселко Агро», ПП «Аграрна Компанія 2004»	Зернові, бобові, насіння олійних культур	Впровадження систем Big Data для прогнозування врожайності та смарт-логістики.
Середній агробізнес	ТзОВ «Фірма Династія», ТОВ «Максфарм», ТзОВ «Прометей», СТОВ «Гарант»	Зернові та технічні культури	Використання електронних земельних кадастрів та цифрових систем обліку.
Фермерські господарства (ФГ)	ФГ «Еко-Земля», ФГ «Велес Агро», ФГ «Подільська гільдія Хлібороб», ФГ «Артіван»	Локальна агропродукція	Інтеграція в локальні цифрові маркетплейси та агротуристичні кластери.

Джерело: складено автором на основі даних Жванецької ТГ

Соціокультурний каркас Жванецької ТГ у контексті цифрової капіталізації

Тип установи	Кількість	Ключові локації	Напрямок цифрової модернізації
Культурно-дозвіллеві заклади	13	Жванець, Бабшин, Ластівці, Сокіл, Завалля та ін.	Створення інтерактивних просторів та «смарт-сцен» для подієвого туризму
Бібліотечна мережа	6	Жванець (№1), Гаврилівці (№4), Руда (№5), Сокіл (№6) та ін.	Трансформація у цифрові медіатеки та туристично-інформаційні пункти (ТІП).
Освітньо-мистецькі заклади	1	Жванецька дитяча школа мистецтв	Розробка онлайн-курсів з традиційних ремесел та цифрового мистецтва.

Джерело: складено автором на основі даних відділу культури Жванецької ТГ

Характеристика торговельної мережі Жванецької ТГ у контексті цифрової капіталізації

Суб'єкт господарювання	Ключові локації	Основна спеціалізація	Напрямок смарт-модернізації (Економічний ефект)
СТ «Кудриницьке» (кер. О. О. Бондар)	с. Кудринці	Роздрібна торгівля продуктами харчування, напоями та тютюном.	Впровадження терміналів безконтактної оплати. Ефект: Підвищення фіскальної дисципліни та зручності для туристів.
СТ «Придністровське-05» (кер. Ю. М. Бучковська)	Придністровська зона	Універсальна роздрібна торгівля.	Інтеграція в туристичну мапу «Легенди Пониззя». Ефект: Маркування магазину як точки доступу до сервісів (води, продуктів, зв'язку).
ТзОВ «Ріко С» (кер. С. В. Гуменюк)	с. Жванець	Торгівля в неспеціалізованих магазинах.	Створення локальної онлайн-вітрини продуктів. Ефект: Оптимізація закупівель та можливість передзамовлення товарів через смартфон.

Джерело: розроблено автором на основі Стратегії сталого розвитку Жванецької ТГ

ДОДАТОК Д

СЛОБІДСЬКО-КУЛЬЧІСВЕЦЬКА СІЛЬСЬКА РАДА
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ
Х МЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ
ВІДДІЛ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ, ТУРИЗМУ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ

32309, Хмельницька обл., Кам'янець-Подільський р-н, с. Слобідка - Кульчівська, вул. Механізаторів, 45, к. од ЄДРПОУ 42112298

10.01.2026 р. № 131

Довідка
про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Видана Чайковському Олегу Валентиновичу про те, що результати його дисертаційного дослідження на тему «Економічні засади функціонування сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону» є актуальними, мають теоретичне та практичне значення.

Відділом освіти, культури, туризму, молоді та спорту Слобідсько-Кульчівської сільської ради Кам'янець-Подільського району Хмельницької області розглянуто наукові результати дисертаційного дослідження, пропозиції та висновки. Вважаємо, що наукові здобутки автора можуть бути впроваджені у практичну діяльність громади при розробці Стратегії розвитку туризму в Слобідсько-Кульчівській сільській раді. Результати дослідження сприятимуть формуванню позитивного іміджу Слобідсько-Кульчівської сільської ради, як сталого інклюзивного туристичного центру Кам'яниччини.

Начальник відділу

Олена СЕНДЗЮК

ДОДАТОК Е

**ЖВАНЕЦЬКА СІЛЬСЬКА РАДА КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ
ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

вул. Центральна, 57, с. Жванець, Кам'янець-Подільський район, Хмельницька область, 32365,
тел. 03849(7-53-42), E-mail 04404036@mail.gov.ua, Код ЄДРПОУ 04404036

від 09.04.2026 № 87

**ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження**

Видана Чайковському Олегу Валентиновичу про те, що результати його дисертаційного дослідження на тему «Економічні засади функціонування сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону» є актуальними, мають теоретичне та практичне значення.

Відділом освіти, культури, туризму, молоді та спорту Жванецької сільської ради Кам'янець-Подільського району Хмельницької області розглянуто наукові результати дисертаційного дослідження, пропозиції та висновки. Вважаємо, що наукові здобутки автора можуть бути впроваджені у практичну діяльність громади при розробці Стратегії розвитку туризму в Жванецькій сільській раді. Результати дослідження сприятимуть формуванню позитивного іміджу Жванецької сільської ради, як сталого та інклюзивного туристичного центру Кам'янещини.

Заступник сільського голови

Андрій МИШЕВСЬКИЙ

Андрій Мишевський
0987303602

ДОДАТОК Ж

**ОРИНИНСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ
Хмельницької області
ВІДДІЛ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ, ТУРИЗМУ, МОЛОДІ ТА
СПОРТУ**

вул. Тараса Шевченка, 72, с. Оринин, 32331, тел./факс (03849) 79-3-45, E-mail: orynynovsita@ukr.net
Код ЄДРПОУ 43944482.

24.04.2026 р. № 28

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Видана Чайковському Олегу Валентиновичу про те, що результати його дисертаційного дослідження на тему «Економічні засади функціонування сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону» є актуальними, мають теоретичне та практичне значення.

Відділом освіти, культури, туризму, молоді та спорту Орининської сільської ради Кам'янець – Подільського району Хмельницької області розглянуто наукові результати дисертаційного дослідження, пропозиції та висновки. Вважаємо, що наукові здобутки автора можуть бути впроваджені у практичну діяльність громади при розробці Стратегії розвитку туризму в Орининській сільській раді. Результати дослідження сприятимуть формуванню позитивного іміджу Орининської сільської ради, як сталого та інклюзивного туристичного центру Кам'янецьчини.

В.о. відділу освіти КТМС

Мар'яна ЦВИК

ДОДАТОК 3

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ»

вул. Годованця, 13, м. Кам'янець-Подільський,
Хмельницька обл., Україна, 32300
тел. (03849) 3-26-51, факс (03849) 3-26-51
email: info@kpd.edu.ua

p/p UA248201720343170001000185025, код ЄДРПОУ 44370030, МФО 820172, ДКСУ м. Київ

Від 05.04.26 № 244
На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Видана Чайковському Олегу Валентиновичу про те, що результати його дисертаційного дослідження на тему: «Економічні засади функціонування сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону» є актуальними, мають теоретичне і практичне значення. Кафедрою публічного управління, менеджменту та інклюзивної економіки імені В. Слободяна НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут» розглянуто наукові результати дисертаційного дослідження, пропозиції та висновки. Вважаємо, що результати дисертаційного дослідження можуть бути використані при підготовці фахівців рівнів «Бакалавр» спеціальності С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини».

Заслужений працівник освіти України,
Академік НАН вищої освіти України,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри інституту
ректор НРЗВО «Кам'янець-Подільський
державний інститут»

Мар'ян ТРИПАК

В.о. завідувача кафедри
публічного управління,
менеджменту та інклюзивної
економіки, к.е.н.

O. Bachynska

Олена БАЧИНСЬКА

УКРАЇНА
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКА РАЙОННА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ
площа Вірменський ринок, 6, м. Кам'янець-Подільський, 32301 тел/факс. 9-06-99
E-mail: kprayrada@ukr.net Код ЄДРПОУ 04060594

09.04.2026 № 68/01-27

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Видана Чайковському Олегу Валентиновичу про те, що результати його дисертаційного дослідження на тему: «Економічні засади функціонування сільського туризму в умовах сталого розвитку регіону» є актуальними, мають вагомe теоретичне і практичне значення. Виконавчим апаратом Кам'янець-Подільської районної ради розглянуто наукові результати дисертаційного дослідження, висновки.

Вважаємо, що результати дисертаційного дослідження можуть бути використані при плануванні Програм розвитку сільських територій, а саме: у сфері організації туристичного бізнесу на селі.

Заступник голови ради

Микола ЖОГАН